

UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Manželství, rozvod a rozchod z pohledu dospívajících

**Marriage, Divorce and Breakup from the Perspective of
Adolescents**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

PhDr. Jana Procházková

Autor:

Bc. Radka Koudelová

Praha, 2019

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce PhDr. Janě Procházkové za cenné rady a připomínky, neboť bez jejího vedení by tato práce nemohla vzniknout.

Dále bych zde poděkovala za umožnění spolupráce při výzkumném šetření všem školám, jež se ho zúčastnily, a také jejich studentům, kteří dotazníky vyplnili.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Manželství, rozvod a rozchod z pohledu dospívajících“ vypracovala samostatně a použila výhradně uvedené citované prameny, literaturu a další odborné zdroje. Tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Současně dávám svolení k tomu, aby má bakalářská práce byla používána ke studijním účelům.

V Praze dne 12. července 2019

Radka Koudelová

Anotace

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. První teoretická část mapuje tři oblasti: manželství, rozvod a rozchod, které jsou zde vymezeny a následně je stručně popsáno manželství a rozvod z historického pohledu. Součástí této části je také legislativní ukotvení manželství a rozvodu a role rozchodu. Prostor je věnován i dopadům a vnímání těchto důležitých událostí z perspektivy dětí a dospívajících. Praktická část je výzkum, který se zaměřuje na mapování postojů k těmto pojmům ze strany dospívajících navštěvujících 9. třídy základních škol nebo 4. ročníky osmiletých gymnázií. Samotný výzkum je realizovaný pomocí dotazníkového šetření. Cílem bakalářské práce je zjistit postoje dospívajících k manželství, rozvodu a rozchodu. Získaná data jsou zpracována dvojitým způsobem, a to za pomoci statistických metod u uzavřených otázek a otevřeným kódováním u otevřených otázek. Výsledky jsou pak interpretovány a porovnávány s informacemi z literatury a slouží k bazálnímu vhledu do dané problematiky.

Klíčová slova

Děti, dospívající, manželství, rozvod, rozchod, vliv rozvodu na život dětí

Annotation

The bachelor's thesis has been divided into two parts, theoretical and practical. The theoretical part outlines these three terms, i.e. marriage, divorce and break-up, providing their definitions and a brief introduction to marriage and divorce from historical perspective. The theoretical part also addresses the legislation related to marriage and divorce and the role of break-up, including the impact and perception of these important events from the viewpoint of children and adolescents. The research part focuses on surveying the attitudes to these events held by adolescents attending 9th years at primary schools or the corresponding years at grammar schools. Based on survey research, the thesis aims to find out about the adolescents' attitudes to the notions of marriage, divorce and break-up. The collected data was processed in two ways. Closed questions were processed by means of statistical methods and open-ended questions were processed by means of open coding. Subsequently, the results were interpreted and compared with information found in the literature, offering a basic insight into the issue.

Key words

Children, adolescents, marriage, divorce, break-up, the impact of a divorce on children's lives

Obsah

ÚVOD	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	12
1.1 MANŽELSTVÍ.....	12
1.1.1 Podmínky vzniku manželství.....	12
1.1.2 Způsoby uzavírání sňatku.....	13
1.1.3 Překážky v uzavření sňatku	13
1.2 ROZVOD	13
1.2.1 Průběh rozvodu.....	14
1.2.2 Úprava poměrů nezletilých dětí	15
1.3 ROZCHOD.....	15
1.4 DOSPÍVAJÍCÍ	16
1.5 POSTOJ	17
2. HISTORIE MANŽELSTVÍ A ROZVODU	18
2.1 HISTORICKÉ POZADÍ INSTITUCE MANŽELSTVÍ.....	18
2.2 HISTORICKÉ POZADÍ INSTITUCE ROZVODU	18
3. VÝVOJ SŇATEČNOSTI A ROZVODOVOSTI V ČR	20
3.1 SŇATEČNOST.....	20
3.2 ROZVODOVOST.....	21
3.3 SROVNÁNÍ S EU	22
4. MANŽELSTVÍ A NESEZDANÉ SOUŽITÍ	25
4.1 PARTNERSKÉ VZTAHY	25
4.2 VZTAHY V RODINĚ	26
4.3 KONFLIKTY V RODINĚ	26
5. PARTNERSKÝ ROZVOD A ROZCHOD	28
5.1 ROZVOD/ROZCHOD A DĚTI.....	28
5.1.1 Vliv rozvodu na děti	29
5.2 ROZVOD/ROZCHOD POHLEDEM MLADÝCH DOSPÍVAJÍCÍCH	30
5.2.1 Vliv rozvodu/rozchodu na adolescenty.....	30
5.2.2 Postoje dospívajících k rozvodu/rozchodu	32
5.3 ELIMINACE NEGATIVNÍCH VLVIVŮ Z ROZVODU/ROZCHODU RODIČŮ.....	33
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	35
6. CÍL VÝZKUMU.....	36
7. CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU.....	37
8. METODA VÝZKUMU.....	40
9. FORMULACE VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	42
10. ZPŮSOB PROVEDENÍ VÝZKUMU – SBĚR DAT	43
11. METODA VYHODNOCENÍ DAT.....	45
12. VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTERPRETACE	46
DISKUSE.....	64
ZÁVĚR	69
SOUHRN	72
SUMMARY	73
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	74
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ.....	85

SEZNAM PŘÍLOH.....	86
---------------------------	-----------

Seznam zkratek

SPSS – „*Statistical Package for the Social Sciences*“ (statistický a analytický software)

aj. – a jiné

apod. – a podobně

a kol. – a kolektiv

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

EU – Evropská unie

tzv. – tak zvaně

NOZ – Nový občanský zákoník

ZŠ – základní škola

tab. – tabulka

č. - číslo

Úvod

V této práci se věnuji manželství, rozvodu a rozchodu, neboť se jedná o témata ve společnosti, s nimiž se dospívající lidé mohou běžně setkávat ať již ve svých rodinách nebo ve svém okolí. Zajímá mě jejich postoj a to, jak k těmto jevům přistupují. Tímto tématem se například u nás zabývala Horská a Lacinová (2015).

Vnímání adolescentů je ovlivněno mnoha faktory, konkrétně například věkem, přáteli, ale i jejich zázemím. Všechny tyto jevy mohou přispívat k utvoření vlastního stanoviska. Rodina je právě jedním z významných vlivů, který silně působí při vytváření názoru na danou problematiku. Pokud u svých nejbližších vidíme harmonické manželství/partnerství, budeme s největší pravděpodobností tyto zkušenosti promítat i do svých vztahů, což zmiňuje například Hamplová, Trusinová (2018).

Rozpady vztahů jsou pak často skloňovány ve smyslu jejich dopadu a vlivu na děti/dospívající, tomuto tématu se věnovalo mnoho autorů, například: Thuen, Breivik, Wold, Ulveseter (2015) nebo Hadžikapetanović, Babić, Bjelošević (2017).

Ve své práci vycházím z dat, ve kterých Česká republika patří k zemím s vyšší rozvodovostí, na základě toho usuzuji, že se jedná o jev rozšířený ve společnosti, který tak dospívající mají možnost zaznamenat. Na zkušenost studentů s manželstvím pak může mít vliv, že počet uzavřených sňatků v ČR stoupá, jak uvádí Český statistický úřad. Zároveň mohou studenti vycházet ze své osobní zkušenosti v rámci svého rodinného uskupení. Výskyt dětí narozených mimo manželství je též jeden z úkazů, jímž se tento úřad zabývá a vypovídá o rozšířenosti partnerského vztahu. Na základě toho předpokládám, že i díky četnosti těchto fenoménů budou dospívající s těmito pojmy obeznámeni a vytvoří si tak svůj vlastní názor. I díky tomu, že se tématu u nás věnovali například již Katrňák, Lechnerová, Pakosta, Fučík (2010), kteří zkoumali konotaci k oběma pojmům. Vidím zde však do budoucna prostor pro konkrétnější zmapování pojmu rozchod, který není v české legislativě, ale ani v literatuře pevněji vymezen.

Zjištění názoru adolescentů na tuto problematiku jsem prováděla prostřednictvím dotazníkového šetření s otevřenými a uzavřenými otázkami. Data jsem hodnotila pomocí programu pro zpracování kvantitativních dat SPSS. Kvalitativní prvky jsem využila při kódování u otevřených odpovědí respondentů. Šetření se uskutečnilo s 91 studenty na základní škole a gymnáziích pro možnost komparace různých pohledů na stejné téma.

Jak již bylo výše zmíněno, práce je rozdělena na dvě části. První teoretická část podrobněji mapuje uvedené pojmy. Zabývá se jejich obecným definováním,

ale také vývojem a výskytem ve společnosti a vlivem na děti a dospívající. Praktická pak prezentuje realizovaný výzkum a zjištění, která ze získaných dat plynou. V textu upozorňuji na zajímavé výsledky v odlišnosti názorů na danou problematiku z pohledu studentů gymnázií a základních škol, případně dívek a chlapců. V závěru pak informace porovnávám s literaturou, abych význam zjištěného podložila konkrétními příklady.

I. Teoretická část

1. Vymezení základních pojmů

Na následujících řádcích se pokusím formulovat základní a zároveň stěžejní pojmy této práce. Zachyceny zde budou jejich různé podoby, s nimiž se můžeme setkat v legislativních dokumentech či v odborné literatuře.

1.1 Manželství

Definice manželství dle občanského zákoníku je následující: „*Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“ (§ 655 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (nový), 2012)

Odkazy vymezující manželství lze dohledat nejen v legislativě, ale i v literatuře, přičemž vnímání této koncepce se může lišit. Například v jedné z nich se uvádí, že se jedná o uzákoněný sexuální vztah vedoucí ke vzniku rodiny. Tento vztah mezi dvěma i více partnery opačného pohlaví je uznán společností. V západní společnosti, k níž se řadí i naše země, se setkáme pouze s monogamií, tedy manželstvím jednoho muže a jedné ženy. Avšak s ohledem na zavedení registrovaného partnerství v ČR lze toto tvrzení upravit jako soužití dvou jedinců tvořících pár (Linhart, Petrušek, Vodáková, Maříková, 1996a; Šínová, Šmíd a kol., 2014; Petráčková, Kraus, 1998).

Jedna z dalších formulací manželství podle sociologického slovníku zní, že se jedná o „*právní vztah zavazující muže a ženu ke společnému životu.*“ (Jandourek, 2001, s. 148)

1.1.1 Podmínky vzniku manželství

Snoubenci, kteří se rozhodnou pro sňatek, musí nejprve zahájit tzv. předoddavkové řízení spočívající ve vyplnění dotazníku o uzavření manželství u příslušného orgánu veřejné správy, v jehož správním obvodu má být sňatek uzavřen. Dotazník obsahuje náležitosti, které prokazují bezúhonnost obou snoubenců (Šínová, Šmíd a kol., 2014; Část 2 Hlava 1 Díl 2 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník (nový), 2012).

Snoubenci zároveň vyplňují další údaje, jakými jsou například: jméno, příjmení, místo bydliště, místo, kde chtějí být oddáni, a společně se dohodnou také na možné změně příjmení jednoho z nich a jeho podobě. Dokládají své rodné listy, jména a příjmení svých svědků, kteří musí být dva, neboť tento počet je stanoven zákonem. Tito svědci svým podpisem při uzavření sňatku stvrzují, že vstup do manželství byl na obou stranách budoucích manželů jejich svobodnou volbou. Vznik manželství je podmíněn „*svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy*“ (§ 656 odst. 1. zákona č. 89/2012 Sb.,

občanský zákoník (nový)). Samotný obřad musí být veřejný a slavnostní (Šínová, Šmíd a kol., 2014; Část 2 Hlava 1 Díl 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (nový), 2012).

1.1.2 Způsoby uzavírání sňatku

Pro uzavření samotného sňatku mohou snoubenci zvolit obřad civilní anebo církevní. Tento se na roveň s civilním sňatkem dostal úpravou zákona č. 234 v roce 1992. Seznam církví v ČR, které mohou budoucí novomanžele zákonně oddat, lze dohledat v příloze zákona č. 3/2002, ta prozatím čítá celkem 21 církví. Většina církevních sňatků, zejména těch římskokatolických, se řídí kodexem kanonického práva, jehož oficiální název zní: „*Codex Iuris Canonici*“ (CIC), který pochází z roku 1983. Pro církev řeckokatolickou je to kodex kánonů východních církví neboli „*Codex Canonum Eclesiarum Orientalium*“ z roku 1991 (Šínová, Šmíd a kol., 2014; Dvořáková Závodská a kol., 2002).

Civilní obřad probíhá většinou na matričním úřadě, neboť se přihlíží k přání budoucích novomanželů. Oddávajícím je pak zaměstnanec matričního úřadu, který v přenesené působnosti vystupuje za státní orgán. V ohrožení života však může sňatek proběhnout i před jiným než matričním úřadem, například na obecním úřadě či úřadě městské části. V cizině může být sňatek uzavřen i před velitelem námořního plavidla nebo letadla pod podmínkou, že oddávající vystupuje pod Českou republikou (Šínová, Šmíd a kol., 2014; Dvořáková Závodská a kol., 2002).

1.1.3 Překážky v uzavření sňatku

Pro vstup do manželství je nutná plnoletost obou zúčastněných. Výjimku může udělit pouze soud tím, že zplnoletí žadatele, ne však mladšího 16 let. Důvodem pro zplnoletění bývá nejčastěji těhotenství snoubenky. Dalšími překážkami, které občanský zákoník upravuje, jsou omezená svéprávnost osob vstupujících do manželství, příbuzenské vztahy, dřívější manželství, registrované partnerství či obdobný svazek uzavřený v zahraničí a v neposlední řadě závislost postavení obou partnerů (Šínová, Šmíd a kol., 2014).

1.2 Rozvod

Pojem rozvod definuje zákon následovně: „*Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.*“ (§ 755 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (nový), 2012)

Tuto formulaci porovnávám například s vymezením v sociologickém slovníku, kde je uvedeno, že se jedná o „*právní akt ukončující manželství žijících osob.*“ (Jandourek,

2001, s. 209) Rozvod má negativní dopady nejen na děti, ale i na partnery, kteří se musí vypořádávat se změnami plynoucími z rozvodu po ekonomické i psychické stránce (Jandourek, 2001, s. 209).

Další způsob definice rozvodu, je skutečnost, že se jedná o „*právní úkon, kterým je ukončeno manželství. Manželům zanikají práva a povinnosti, které vůči sobě měli navzájem. Nezanikají však povinnosti, které mají vůči svým dětem.*“ (Matoušek, 2008, s. 182)

1.2.1 Průběh rozvodu

Před zahájením rozvodového řízení vyzve soud účastníky k smířčímu řízení, jehož účelem je pokusit se nalézt společné řešení jejich krize v manželství. Zároveň s tím jim doporučí konzultaci s odborníky (například s psychologem nebo mediátorem). Dalším krokem je podání návrhu o rozvod. V něm pak manželé udávají příčiny rozvratu manželství. Ty vyplývají z povinností a práv manželů, které stanovuje občanský zákoník. Nejčastěji udávané příčiny, které nejsou v manželství vzájemně dodržovány, plynou z § 687, kde se například uvádí povinnost manželů být si věrni, mít se ve vzájemné úctě, žít spolu nebo také společně pečovat o děti. Podrobnosti jsou uvedeny v novém občanském zákoníku (Řízení o rozvod §383 - § 398 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních; Francová, Dvořáková Závodská, 2014).

Soudní řízení samotné tedy začíná podáním návrhu jednoho z manželů, kdy se k němu později druhý z nich může připojit, anebo na návrh obou manželů. V případě podání návrhu oběma manželi nebo připojení se jednoho z manželů se často jedná o tzv. nesporný rozvod. Mezi podmínky patří, že manželství trvá déle než jeden rok, manželé spolu nežijí po dobu 6 měsíců a vzájemně se dohodli na úpravě poměrů nezletilého dítěte a na úpravě dalších náležitostí. V případě podání návrhu jedním z manželů se jedná o tzv. sporný rozvod, kdy navrhovatel musí předložit důkazní břemeno, tedy prokázat, že manželství již neplní svou funkci. Podání návrhu nejčastěji spadá do působnosti soudního obvodu dle příslušnosti na základě posledního společného bydliště manželů (Šínová, Šmíd, 2013; Francová, Dvořáková Závodská, 2014; Matoušek a kol., 2015).

Tento návrh musí obsahovat náležitosti, jako je označení soudu a jeho adresa, jména a příjmení manželů, adresy místa bydliště manželů, informace o uzavření sňatku s příloženým oddacím listem, případně data narození a jména jejich dětí. Dále zde nesmí chybět údaje o průběhu manželství společně se zdůvodněním, proč by mělo dojít k jeho

rozvedení a sdělení, zda byl již podán návrh na úpravu poměru nezletilých dětí. V závěru návrhu je doporučení, jak by měl soud v dané věci rozhodnout. Návrh v této podobě je podán k soudu ve dvou vyhotoveních, která jsou opatřena kolkem. Součástí rozvodového řízení je vypořádání vztahů mezi manželi. V první řadě se jedná o úpravu poměrů nezletilých dětí, dále vyživovací povinnost, ať již pro děti nebo mezi manželi, majetkové vyrovnání, společné bydlení apod. Vzhledem k tématu práce se text zaměří především na úpravu poměrů nezletilých dětí v následující subkapitole (Řízení o rozvod § 383 - § 398 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních; Francová, Dvořáková Závodská, 2014; Matoušek a kol., 2015).

1.2.2 Úprava poměrů nezletilých dětí

Při úpravě poměrů nezletilých dětí se jedná v některých případech o dohodu mezi rodiči, anebo o vydání soudního rozhodnutí. Oba způsoby se týkají způsobu péče o dítě, kdy soud při rozhodování přihlíží k zájmům nezletilého. Poměry nezletilých jsou spravovány soudem, a to na základě příslušnosti k obvodu dle adresy místa jejich bydliště. V konečné podobě tak může o poměrech rozhodovat i jiný soud než ten, který se zabývá rozvodem manželů (Matoušek a kol., 2015; Francová, Dvořáková Závodská, 2014).

V rámci úpravy se setkáváme s formou, kdy je dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů, tzv. výlučná péče, nebo péče střídavá či společná. Při společné péči dítě bydlí buď ve společné domácnosti s rodiči, a to i po rozvodu, nebo alespoň pobývají v jednom rodinném či bytovém domě společně, aby především malé děti měly dostatečný kontakt s oběma rodiči. V rámci střídavé péče je často stanoveno období, po níž je dítě u jednoho z rodičů. V souhrnu se většinou jedná o časový úsek jednoho týdne, u mladších dětí to bývá i méně, například 3 dny. Rozhodnutí soudu by mělo vycházet ze zájmu dítěte. Z tohoto důvodu dochází i k přezkoumání návrhu úpravy, aby se zjistilo, zdali citové potřeby dítěte, plynoucí ze vztahů se sourozenci, prarodiči a dalšími rodinnými příslušníky, budou dostatečně saturovány (Matoušek a kol., 2015; Francová, Dvořáková Závodská, 2014).

1.3 Rozchod

Rozchod lze provázat s pojmem nesezdané soužití, které není zatím právně zcela vymezeno, avšak tyto vzájemné vazby se týkají osob žijících ve společné domácnosti, jež částečně vymezuje občanský zákoník. Další obdobné pojmy definující tento vztah nalezneme například v zákoníku práce nebo v zákonu o státní sociální podpoře, kde jsou nazvány tyto vzájemné vztahy termínem druh/družka. Trestní právo jej také užívá,

ale přidává i označení osoba blízká. V legislativě se dále setkáme s některými oddíly, které různými způsoby upravují právě situaci partnerského soužití. Jedná se především o spoluvlastnictví, nájem bytu, řeší se i otázka družstevního bytu, dědických nároků a v neposlední řadě úprava poměrů nezletilých dětí či zajištění neprovdané těhotné matky (Francová, Dvořáková Závodská, 2014).

Pro přiblížení pojmu nesezdané soužití jej lze ohraničit jako: „*soužití dvou jedinců opačného pohlaví ve svazku podobném manželství bez formálního uzavření sňatku.*“ (Petrušek a kol, 1996, s. 1190) nebo jej můžeme definovat následujícím způsobem: „*nesezdaná soužití se často označují za moderní variantu partnerského života typickou pro novou společenskou situaci, v níž mladí lidé již nepotřebují svůj vztah formálně stvrzovat.*“ (Hamplová, Pikálková, 2002, s. 127)

Vzhledem k tomu, že pojem nesezdané soužití není v zákoně specificky vymezen, vyplývá z této skutečnosti pro nesezdané páry menší právní ochrana než v případě manželství. Rozdíly mezi manželstvím a nesezdaným soužitím lze pozorovat v různých aspektech, jmenovitě na úrovni osobní, majetkové, vyživovací a též v rámci společného bydlení (Krejčová, 2010).

Samotný termín partnerství je však mnohem komplikovanější, protože v dnešní době již nemusí být společné soužití, které je definováno právě výše uvedeným pojmem, tím hlavním určujícím znakem partnerství. Rozchodu samému pak předchází časová investice ze stran partnerů, neboť ti zkouší a zjišťují, zdali jim společný vztah bude fungovat. Rozchod pak představuje „*nutnost prostě zapomenout na tuto investici a odejít se ztrátou.*“ (Klimeš, 2013, s. 11)

1.4 Dospívající

Cílovou skupinou v předkládané práci jsou studenti okolo 15. roku života, kdy se láme období pubescence a adolescence. Je důležité zmínit, že se jednotlivá vymezení mohou u různých autorů lišit. Období dospívání Vágnerová (2012) dělí na ranou adolescenci (11-15 let) a adolescenci pozdní (15-20 let). V rámci pubescence (11-15 let) dochází k proměně individuálních součástí naší osobnosti. V tomto období si začínáme sami sebe více uvědomovat a zároveň se přetváří prvky naší osobnosti. Jednotlivec začíná být více vázán na své vrstevníky než na svou rodinu a získává první vztahové zkušenosti. Dochází jak k biologicky determinovaným změnám, tak i k proměnám morálních postojů, které si dospívající začínají vytvářet na základě svých vlastních zkušeností. I přesto, že je v určitém období převažuje emotivní složka chování, která ovlivňuje kognitivní

procesy, je nutné si uvědomit, že tyto projevy jsou důsledkem hormonálních změn i rozdílného tempa dozrávání určitých mozkových center řídících naše chování a prožívání. Jedná se o období, které přináší nové podněty, kterým pubescenti ne vždy rozumí a na něž se musí v krátkém čase adaptovat (Vágnerová, 2012; Žaloudíková, 2013).

Po tomto bouřlivém období následuje pozdní adolescence podmíněná pohlavním dozráním. Tato fáze je „*zaměřena na hledání a rozvoj vlastní identity*“ (Vágnerová, 2012, s. 317). Při ní se dále vyvíjí názory a postoje člověka a dochází i k vývoji sociální pozice jedinců. V tomto čase se zklidňují a stabilizují vztahy s rodinou a prohlubuje se vázanost na vrstevníky. Čím stabilnější jsou vztahy v rodině, tím je proces osamostatnění snazší. Do popředí vystupuje význam partnerských vztahů a také získávání společenské prestiže (Vágnerová, 2012; Žaloudíková, 2013).

1.5 Postoj

V rámci vymezení pojmu postoj je nutné uvést, že se jedná o dispozici, která je naučená. Postojem k tématu manželství se ve své práci zabývaly například Chaloupková a Šalamounová (2004), obecná definice postoje je dobře zpracována autory: Pratkanis, Turner, Murphy (2018). V rámci předkládané bakalářské práce není možné se tématu věnovat tak podrobně, jak by si zasloužilo, proto se tato podkapitola zabývá pouze stručnější charakteristikou termínu postoj.

Postoj se týká každého z nás. Probíhá tak, že jedinec reaguje na nějaký podnět (na člověka, myšlenku nebo na nějaký objekt), přičemž nejčastěji zareaguje dvěma způsoby: negativně, nebo pozitivně. Tato reakce se pak projevuje ve spojitosti s konkrétními pocity, hodnocením, způsobem chování nebo různými představami. Postoj zároveň nelze zaregistrovat pouhým okem, spíše jej dedukujeme z jedincova chování a mínění, což je právě podoba, kdy náš postoj k něčemu verbalizujeme a převádíme ho do řeči. Postoj může souviset s našimi hodnotami a skládá se ze tří složek, jimiž jsou afektivní a kognitivní součást a jednání. Pomocí těchto složek se vytváří postoj na základě předchozí zkušenosti. S každou další zkušeností může být postoj upevňován nebo pozměněn na základě nově nabytých informací (Jandourek, 2001; Linhart, Petrušek, Vodáková, Maříková a kol., 1996b).

2. Historie manželství a rozvodu

2.1 Historické pozadí instituce manželství

V prvních čtyřech stoletích existence křesťanství nejsou bližší zmínky o průběhu uzavírání manželství. V pozdějších stoletích se však již tyto odkazy objevují i u církevních autorit, například papeže Mikuláše I. v 9. století. Patrný vliv na tento ústav mělo římské právo, kde bylo uvedeno, že sňatku předchází zasnoubení. V našich zemích se ve středověku ještě ve 13.-14. století naráželo na překážky při implementaci křesťanského kanonického práva. V tomto prostředí si svou více světskou formu udržely do 16. století (Šínová, Šmíd a kol., 2014).

Šlechtické sňatky byly prostředkem pro vytváření důležitých vazeb mezi jednotlivými rody. Manželství se tak stalo nástrojem politickým i mocenským a při uzavírání manželství nehrálo roli přání budoucích novomanželů, ale spíše rodičů a poručníků, kteří se snažili uzavírat co nejvýhodnější sňatky. Pro uzavření sňatku byla důležitá stejně jako v dnešní době zletilost snoubenců. V tehdejších dobách se chlapec panského stavu stal plnoletým v 16 letech a dívka ve 14. V 17. a 18. století došlo k právní úpravě manželství, a tím i oslabení majoritního vlivu církve v této oblasti, o což se zasloužila svou činností Marie Terezie a její syn Josef II. Vliv na rodinné právo měl i toleranční patent a zrušení nevolnictví, kdy se zrušila povinnost žádat vrchnost o svolení k sňatku (Šínová, Šmíd a kol., 2014; Kováčová, 2017).

Ve 2. polovině 20. století vznikají rozmanité rodinné formy, ale také vzrůstá počet nesezdaných soužití, rozvodovost i vznik opakovaných manželství. Aktuální normu pro uzavírání manželství lze dohledat v Novém občanském zákoníku, platném od roku 2014 (Šínová, Šmíd a kol., 2014; Možný, 2008).

2.2 Historické pozadí instituce rozvodu

S manželstvím je i z historického pohledu spojen rozvod, ke kterému docházelo po společné dohodě nebo po jednostranném zapuzení. K rozvodu však v římském právu docházelo pouze v extrémních případech, například při kriminálním chování či násilí partnera. Rozdíly v přístupu k samotnému rozvodu existovaly, i pokud o něj žádala žena či muž (Koutecká, 2011; Fučík, 2013).

S postupným rozšířením křesťanství měla na vznik manželství ale i jeho rozluky silný vliv církve, kdy k rozluce mohlo dojít pouze díky papežovi. Později měli tuto kompetenci i biskupové. Ve 12. - 13. století již existovaly vytvořené ucelené normy, díky

nimž byl svazek definován jako svátost. I přesto však v katolickém kanonickém právu existoval způsob, jak jej obejít a to v podobě prohlášení o neplatnosti manželství nebo tzv. rozvodem od stolu a lože. Svazek však trval nadále. I světská rozluka byla velmi zdlouhavý proces a odloučení manželé pak nesměli s nikým dalším vstoupit do manželství (Fučík, 2013; Možný, 2008).

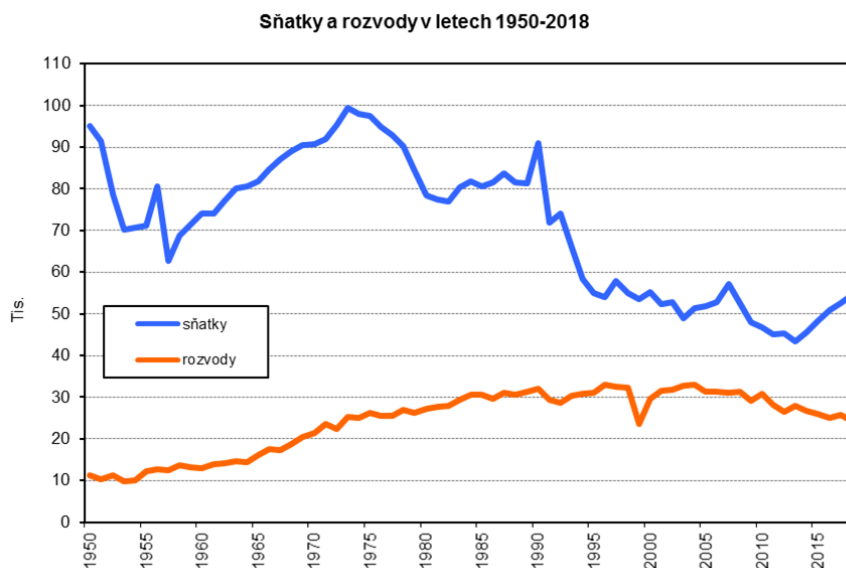
K rozvolnění vlivu ze strany církve došlo za vlády Josefa II. prostřednictvím manželského patentu, který přenesl odpovědnost o rozhodování o odloučení manželů na státní soudy (Koutecká, 2011).

Vliv na přetváření formy rozvodu měla především první světová válka. V roce 1919 došlo ke zlomu, neboť byl přijat zákon, který stanovil podmínky pro rozluku manželů a opětovný svazek. Ve 20. století se objevila i možnost rozvodu po společné domluvě manželů. Na konci 20. století se začíná do popředí dostávat legislativa týkající se zájmu dítěte, která je i do dnešní doby velmi aktuální. Od přijetí zákona v roce 1919, který umožnil formální rozvod, došlo k množství legislativních úprav, naposledy pak přijetím Občanského zákoníku z roku 2012 (Fučík, 2013; Možný, 2008).

3. Vývoj sňatečnosti a rozvodovosti v ČR

Informace dostupné v této kapitole stručně shrnují data týkající se sňatečnosti a rozvodovosti v ČR především za rok 2017. V době psaní této bakalářské práce nebyla dostupná kompletní shrnutí obsahující informace za rok 2018. Na následujícím grafu je možné sledovat vývoj počtu sňatků a rozvodů v ČR.

Graf č. 1 – Sňatky a rozvody v letech 1950-2018

Zdroj: ČSÚ, 2019

3.1 Sňatečnost

Z grafu vyplývá, že sňatečnost vykazuje nárůst, což čísla za rok 2017 potvrzují, neboť bylo celkem uzavřeno 52 567 manželství, což bylo nejvíce od roku 2008. Stejně tomu je i na Vysočině, kde bylo v roce 2017 uzavřeno nejvíce sňatků za posledních 10 let s celkovým počtem 2554. Průměrný věk pro vstup do prvního manželství pro muže je v ČR 32,2 let a pro ženu 29,8 let. V rámci kraje Vysočina lze zaznamenat odchylku, kdy tento věk u ženy při prvosňatečnosti je mírně vyšší, konkrétně 31,5 roku; u mužů naopak mírně nižší, a sice 31,3 roku. Společné pro tato dvě porovnání je, že můžeme zpětně sledovat postupný mírný nárůst průměrného věku při vstupu do prvního manželství. V České republice došlo za rok 2017 také k navýšení sňatečnosti rozvedených, kdy úhrnná sňatečnost je u žen nižší než u mužů. Zároveň v intervalu do 5 let po rozvodu uzavírají nový sňatek o něco častěji muži v porovnání se ženami. 6 let po rozvodu již nejsou významnější odlišnosti. Zároveň další sňatky se nejvíce uzavírají v časovém horizontu

krátce po rozvodu. S delším časovým intervalem od rozvodu tato sňatečnost klesá (Odbor statistiky obyvatelstva, 2018a; Krajská správa Českého statistického úřadu Jihlava, 2018).

3.2 Rozvodovost

V České republice skončilo za rok 2017 rozvodem celkem 25 755 manželství, kdy se převážně jednalo ze 4/5 o první rozvod muže či ženy. Stejně tak na Vysočině prozatím převládají rozvody prvního manželství. V konečném počtu se v tomto kraji uskutečnilo 1 100 rozvodů. Rozvody se často dotýkají nezletilých dětí, které jsou pak součástí soudního řízení. Na Vysočině z celkového počtu rozvodů se týkalo právě 60 % nezletilých dětí. V rámci celé České republiky bylo rozvodem zasaženo celkem 23 752 nezletilých dětí, což je v porovnání s rokem 2016 o 897 více. V procentech se jedná o 59 % rozvodů týkajících se nezletilých dětí. Průměrný věk, při němž dochází k rozvodu, se pohybuje u mužů i žen v kraji Vysočina okolo 40-49 let, což má přímou souvislost s faktem, že téměř polovina rozvodů se týká manželství trvajících 15 a více let. Při srovnání s průměrným věkem v ČR, jež se pohybuje pro rok 2017 u žen i mužů okolo 40-44 let, můžeme konstatovat, že tato data spolu až na malé odchylky korespondují. Další informace, která je ve vzájemném souladu pro Vysočinu i pro celou ČR, má souvislost s uváděním příčiny rozvratu manželství, kdy se nejčastěji jedná o rozdílnost povah, názorů a zájmů. Pro představu je níže uvedena tabulka, v níž jsou příčiny rozvratu manželství vztaženy k celé ČR podle vzdělání (Odbor statistiky obyvatelstva, 2018a; Odbor statistiky obyvatelstva, 2018b, Krajská správa Českého statistického úřadu Jihlava, 2018).

Tab. č. 1 – Příčiny rozvratu manželství v ČR

2017

C.10 Rozvody podle příčiny rozvratu manželství
Divorces: by cause of marriage breakdown

Kód - příčina rozvratu manželství na straně muže	Celkem <i>Total</i>	Příčina rozvratu manželství na straně ženy (kód) <i>Cause of marriage breakdown on the part female (code)</i>										Příčina rozvratu manželství na straně muže <i>Cause of marriage breakdown on the part of male</i>
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	
Celkem	25755	56	179	613	278	64	15045	32	19	2887	6582	<i>Total</i>
1 neuvážený sňatek	45	40	-	-	-	-	3	-	-	1	1	<i>Ill-considered marriage</i>
2 alkoholismus	317	1	109	16	3	-	69	1	1	46	71	<i>Alcoholism</i>
3 nevěra	687	-	5	312	6	2	145	-	1	84	132	<i>Infidelity</i>
4 nezájem o rodinu, (včetně opuštění soužití)	334	4	1	17	112	2	115	1	-	34	48	<i>Lack of interest in the family (incl. abandonment of living together)</i>
5 zlé nakládání, odsouzení pro trestný čin	126	-	1	7	2	40	21	3	-	20	32	<i>Ill-treatment, criminal conviction</i>
6 rozdílné povahy, názorů a zájmů	14964	9	38	132	108	12	14454	5	2	82	122	<i>Different characters, views and interests</i>
7 zdravotní důvody	38	-	1	1	3	-	7	16	-	4	6	<i>Health reasons</i>
8 sexuální neshody	23	-	1	1	2	-	1	-	15	2	1	<i>Sexual discord</i>
9 ostatní příčiny	2346	-	9	54	19	3	40	3	-	2151	67	<i>Other causes</i>
0 soud nezjistil zavinění	6875	2	14	73	23	5	190	3	-	463	6102	<i>Cause not given</i>

Zdroj: ČSÚ, Demografická ročenka České republiky, 2018b

3.3 Srovnání s EU

Vzhledem k tomu, že Česká republika patří k členským státům Evropské unie, nabízí se možnost srovnání trendů v ČR s dalšími zeměmi EU. Pro jejich vzájemnou komparaci se užívá tzv. „*Crude marriage rate and crude divorce rate*“, znamenající hrubou míru sňatečnosti a rozvodovosti. Tato data představují poměr počtu sňatků a rozvodů v průběhu daného roku k průměrnému počtu obyvatel v témže roce. Vyjádření hodnoty je na 1 000 osob. Tato data se stanovují individuálně pro jednotlivé země EU (Eurostat, 2019a).

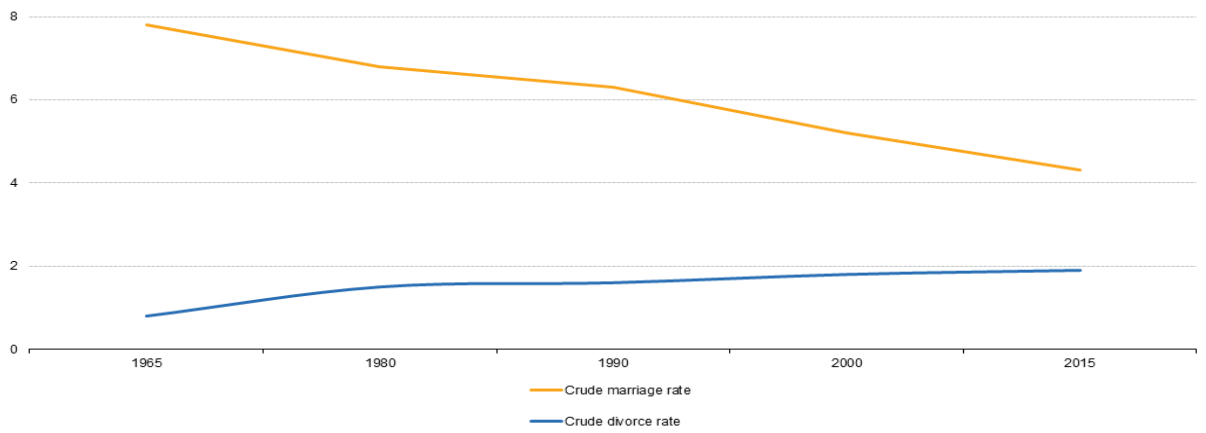
Z následujícího grafu č. 2 vyplývá, že hrubá míra sňatečnosti v EU klesá, oproti tomu míra rozvodovosti stoupá. Například v roce 1990 byla hrubá míra rozvodovosti 1.6, v roce 2000 to bylo 1.8 a v roce 2015 už 1.9. Oproti tomu hrubá míra sňatečnosti v tomtéž roce byla 6.3, v roce 2000 klesla na 5.2 a do roku 2015 se dostala na hodnotu 4.3. V porovnání s tím se Česká republika liší, neboť míra sňatečnosti od roku 2005 začala postupně klesat, v roce 2013 byla nejnižší, když se dostala se na hodnotu 4.1, od roku 2015 začala opět mírně stoupat a v roce 2017 dosáhla hodnoty 5.0. Z dlouhodobého hlediska však můžeme pozorovat značný postupný proměnlivý pokles této hodnoty s ohledem na fakt, že v roce 1990 byla hrubá míra sňatečnosti 8.8. Naopak hrubá míra rozvodovosti v EU, jak již bylo zmíněno výše, zaznamenává nárůst. V České republice od roku 2005

a 2006, kdy hodnota dosáhla stejné hodnoty jako v roce 1990, tedy 3.1, se proměnlivě spíše snižovala a v roce 2016 dosáhla nejnižšího čísla, a sice 2.4. I přes to však v individuálním porovnání s ostatními zeměmi EU patří Česká republika k zemím s vyšší rozvodovostí. Aktuálnější data bohužel nejsou na stránkách Eurostatu k dispozici, v předkládané práci jsou uváděny nejaktuálnější dostupné informace (Eurostat, 2019b).

Číselné hodnoty, které zaznamenávají podstatný nárůst, se týkají dětí narozených mimo manželství. Tyto údaje jsou vyjadřovány v procentuálním podílu z počtu všech živě narozených dětí. Pro zajímavost v ČR se v roce 1960 jednalo o 4,9 %, v roce 2000 již 21,8 % a v roce 2016 se jednalo dokonce o 48,6 % živě narozených dětí mimo manželství. V rámci EU se jedná celkově o 42,6 % dětí z celkového počtu živě narozených. Z těchto informací lze usuzovat, že dochází k proměně vnímání jednotky rodiny, již ovlivňuje prostor i čas. Získávání analytických dat je ovlivňováno právě proměnami ve společnosti, kdy je obtížné nalézat univerzální údaje sloužící k porovnání mezi jednotlivými zeměmi. Do shromažďování dat zasahují tedy různé faktory, jakými jsou například legalizace registrovaného partnerství a právní úpravy jednotlivých zemí. Vedle těchto uzákoněných forem vztahů vznikají i nové legislativně neukotvené, proto se komparace stává obtížnější. Pro porovnání s ostatními zeměmi Evropské unie lze využít internetový portál Eurostat, kde lze dohledat například průměrný věk při vstupu do prvního manželství u muže a ženy či celkovou první sňatečnost. Pro účely této práce došlo k porovnání rozvodů a sňatků na bazální úrovni tedy vzájemné srovnání Evropské unie a České republiky, v příloze č. 2 jsou navíc uvedeny tabulky ukazující hrubou míru sňatečnosti a rozvodovosti pro možnost porovnání s ostatními státy EU (Eurostat, 2018).

Graf č. 2 – Crude marriage and divorce rates

Crude marriage and divorce rates, EU-28, 1965–2015 (*)
(per 1 000 inhabitants)

(*) Note the change in time interval on the x-axis. Excluding French overseas departments for 1970 to 1990.
Source: Eurostat (online data codes: demo_nind and demo_ndivind)

eurostat

Zdroj: Eurostat, 2019

4. Manželství a nesezdané soužití

Společným znakem manželství a nesezdaného soužití je vzájemný vztahu mezi dvěma lidmi. Z manželství, ale i z nesezdaného soužití pak následně může vzniknout rodina, jejíž definice je v dnešní době obtížná. Z tohoto důvodu se využívá pojem rodinné soužití, v němž lze postihnout různé variace, s nimiž se lze ve společnosti setkat. Ty jsou představovány dospělými partnery stejného i opačného pohlaví či soužití jednoho dospělého s dítětem/děťmi (Matoušek, Pazlarová, 2010).

Vznik nesezdaného soužití souvisí s proměnami hodnot ve společnosti, neboť sňatku není přikládán takový význam jako dříve. Tento jev lze pozorovat při zkoumání zvyšujícího se průměrného věku žen/mužů, kteří vstupují do manželství, ale i celkového počtu dětí narozených mimo manželský svazek. Následující podkapitoly jsou zaměřeny na faktory podílející se na setrvání lidí ve společném vztahu (Možný, 2008; Matoušek, Pazlarová, 2010).

4.1 Partnerské vztahy

Kvalita vzájemných vztahů ovlivňuje různorodé aspekty propojené jak s kvalitou života, tak i s psychosomatickým stavem jedince. V posledních letech vzniká řada teorií, které se snaží vysvětlit dílčí procesy mající vliv na utváření blízkého vztahu mezi lidmi. Jedním z těchto faktorů je osobní pohoda jedince. Význam má také spokojenost a pozitivní emoce, mezi něž můžeme zařadit například pocit štěstí. Tyto faktory se tak zohledňují i při hledání životního partnera či práce a zvyšují tak možnost jejich dosažení nebo mohou i snížit pravděpodobnost rozvodu. Negativní a pozitivní emoční prožívání ve vztahu má tedy významný vliv na partnerské vztahy (Hamplová, Trusínová, 2018; Lacinová, Neužilová Michalčáková, 2014).

Přehledová studie Lacinové a Neužilové Michalčákové (2014) shrnuje poznatky několika studií, které se zabývají vykreslením souvislostí mezi teorií citové vazby a sebedeterminační teorií v kontextu partnerských vztahů.

Způsobem zajišťování funkčnosti vztahu, tedy strategií realizovanou nejen v rámci partnerského vztahu je vztahová údržba. Tento pojem vychází z anglického „*relational maintenance*“. Těchto strategií existuje celá řada a mezi teorie, které ovlivnily její vznik, patří: „*teorie partnerských vztahů, teorie sociální směny, teorie optimální rovnováhy*“ (Novák, 2013, s. 46) a mnohé další (Novák, 2013; Lacinová, Michalčáková, Bouša, 2009).

4.2 Vztahy v rodině

V rámci tohoto tématu nelze opomenout vzájemné vztahy v rodině, které mají vliv na jednotlivé členy rodiny. Těmito rodinnými vztahy se zabývají různé práce, avšak i přes existenci různých studií a teorií rodiny (např. teorie směny, komunikační teorie, či strukturální teorie), nelze univerzálně určit, které aspekty jsou pro její funkčnost nezbytné, neboť existuje celá řada faktorů, které ji ovlivňují. Jednou z velmi využívaných charakteristik je rodinná koheze, kterou lze měřit prostřednictvím různých testů, jimiž se sleduje soudržnost rodiny. Jmenovitě se jedná například o: „*Family adaptability and cohesion evaluation scales (FACES)*, *Family environment scale (FES)*, *Family system test (FAST)*“ (Uholyeva, 2015; Matoušek, Pazlarová, 2010).

Ve své studii se pojmem koheze blíže zabývá Uholyeva (2015), která uvádí Olsonovy 3 charakteristiky rodinných vztahů, jimiž jsou: koheze, flexibilita a komunikace. Do koheze se řadí například volný čas, vymezení pomyslných hranic v rodině mezi pojmy já a my, zájmy a jiné. Koheze v tomto pojetí zahrnuje čtyři stupně. Jedná se o: odcizené fungování rodiny, oddělené fungování, propojené fungování a enmeshment (Uholyeva, 2017; Uholyeva, 2015; Barber, Buehler, 1996).

Pro sledování počátku vývoje vztahů mezi rodiči a dětmi je důležité se zaměřit na již výše zmíněnou teorii citové vazby mající pro dítě velký význam. Důležité je uvést hlavní průkopníky této teorie, jimiž byli Bowlby a Ainsworthová (Lacinová, Neužilová Michalčáková, 2014).

Dalším možným způsobem, jakým sledovat a zkoumat vzájemné vztahy, je dyadická koheze, která se zaměřuje na vztahy dvou osob v rodině na úrovni malé jednotky (například manžel-manželka). Vztahy ať už ty partnerské nebo rodinné hrají důležitou roli pro naši osobní pohodu a promítají se do různých oblastí našeho života, například pracovního, neboť pozitivní naladění získané z fungujícího vztahu může mít vliv i na zvýšení pracovního výkonu (Uholyeva, 2017; Lacinová, Neužilová Michalčáková, 2014).

4.3 Konflikty v rodině

Konflikty nastávají v momentě, kdy názory, cíle nebo úmysly nejsou ve vzájemném souladu. Jejich výskyt je přirozenou součástí jak v manželství, tak i v partnerských vztazích, v této práci se na ně podíváme ze dvou hledisek. Z pohledu rodiny se text krátce zaměří na konflikty v manželství/partnerství, ale také na jejich možný vliv na děti a jejich chování (Lacinová, 2012; Hamplová, Trusinová, 2018).

V přehledové studii se Lacinová (2012) věnuje konfliktům v manželství a partnerství, stejně tak i způsobům, jak je řešit pomocí tzv. zvládací strategie páru. Poukazuje na to, že četnost výskytu konfliktů mezi partnery se proměňuje, ovlivňuje je i to, zda se jedná o manželství či partnerství na jeho samém začátku, střední či starší manželství. Lacinová uvádí, že Hatch a Bulcroft zmiňují pět faktorů, které se podílejí na proměnlivosti výskytu konfliktů mezi partnery. Uvedu zde dva z nich. Jedná se o hledisko stadia vývoje rodinného cyklu a hledisko stárnutí. První zmíněné vysvětluje konflikty, které vznikají s novými úlohami, jichž se partneři zhostí v případě, že vstupují do role rodiče. Stárnutí se pak ukazuje jako období, v němž se partneři i manželé hádkám a konfliktům častěji vyhýbají, ale projevují si i vyšší mírou vzájemnou náklonnost (Lacinová, 2012).

Působením rozporů v rodině na děti se v přehledové studii zabývá Przybyła-Basista (2016), která potvrzuje vliv konfliktů mezi rodiči na chování dětí. Konflikty ovlivňují dítě jednak vnitřně, což se projevuje například v postoji vůči sobě samému, v sebeobviňování nebo úzkostmi, ale také navenek hyperaktivitou, agresí či šikanováním jiného dítěte. Častěji se pak tyto vnitřní známky vyskytují u dívek než u chlapců. Dopady konfliktů na dítě lze pozorovat v emoční i kognitivní rovině (Przybyła-Basista, 2016).

Z českého prostředí je možné jmenovat výzkum Hamplové, Trusinové (2018), jehož výsledky ukazují, že konfliktní prostředí má vliv v budoucnosti na zdraví, psychiku, na školní prostředí, přístup ke vstupu do manželství nebo i na zacházení s penězi.

Zdroje konfliktů mezi partnery jsou velmi různorodé, ale k těm stěžejním patří komunikace. Blíže se tomuto tématu věnoval Gottman, jak uvádí ve své studii Lacinová (2012), který kromě komunikace popsal další čtyři oblasti, při nichž hrozí konflikt mezi partnery. Jedná se o sex, žárlivost, vztahy s širší rodinou a domácí práce.

Na trvání svazku má také vliv to, jak partneři/manželé dokážou konflikty společně vyřešit, ale rovněž četnost výskytu konfliktů. Zároveň četnost výskytu může mít vliv na vnímání vztahu, zvládání těchto rozporů, ale i na vnímání sebe samých a do budoucna i na samotné děti (Przybyła-Basista, 2013; Hamplová, Trusinová, 2018).

5. Partnerský rozvod a rozchod

Tyto pojmy mají mnoho společného, neboť se v obou případech jedná o ukončení partnerského vztahu, kdy vyrovnání se se ztrátou partnera můžeme považovat za náročnou životní situaci. Ke zvýšené rozvodovosti i rozpadu vztahu přispívá proměna společnosti, především pak faktor osobní seberealizace, kdy se lidé soustředí na svůj osobní rozvoj a prospěch. Stává se pak obtížnějším omezovat své potřeby a upřednostňovat tak zájmy ostatních, což je jeden z podstatných charakteristik vztahu (Matoušek a kol., 2015).

Na utváření a udržení vztahu se tak podílejí různé aspekty, jež se mohou promítnout do dlouhodobého fungování vztahu. Jmenovitě partneři mohou pociťovat, že se mezi nimi utváří citová vzdálenost, kdy spolu přestávají trávit volný čas, řešit společné problémy a podobně. Náročnou situací pro vztah je i rodičovství, které je spojené s vysokou mírou odpovědnosti. Dále způsob, jakým vyjadřujeme city k partnerovi, zdali jsou dostačující či nikoliv. V potaz lze vzít také odlišná očekávání nejen od vztahu, ale i od sebe navzájem. Jako poslední z mnoha dalších hledisek, které mají vliv na fungování vztahu, zde zmíním komunikaci, neboť ta hraje ve vztahu klíčovou roli. Díky ní lidé hledají ve vztahu kompromisy a vyjadřují si vzájemnou náklonnost (Matoušek a kol., 2015; Smith, 2004).

Při rozvodu a rozchodu se jedná o velmi stresující období, ve kterém se musí jedinci adaptovat na novou situaci, tedy život bez partnera. Rozpad vztahu má vliv na zdraví, pracovní výkonnost, ekonomické zázemí jednotlivce a další stránky jeho žití. Jsou také zaznamenány i zvýšené projevy rizikového chování, jakými jsou kouření, konzumace alkoholu či užívání drog. Vyrovnání se se ztrátou partnera, zejména v případě rozpadu manželství, může trvat dva až tři roky. Situace je o to obtížnější, pokud se týká dětí partnerů. Této problematice se věnují následující podkapitoly (Teyber, 2007; Smith, 2004).

5.1 Rozvod/rozchod a děti

V rámci této kapitoly je většina informací z pramenů týkajících se primárně rozvodu, neboť problematika rozchodu není zatím tak rozsáhle zpracována jako v případě rozvodu. Domnívám se však, že vzhledem k podobnosti rozvodu a rozchodu, jak uvádí Matoušek a kol. (2015), jsou i jejich dopady na děti v mnoha aspektech paralelní, neboť v obou případech dochází k zániku rodiny takové, jakou ji dítě zná.

Děti intenzivně vnímají rozpad rodiny a jejich reakce na tuto skutečnost se liší podle věku. Je nutné si uvědomit, že pocity spojené s touto situací jsou velmi podobné, jiný je jen způsob jejich vyjádření (Smith, 2004; Tomová, 2015).

Již v raných letech života, 1-3 roky, jak uvádí Tomová (2015), dokáže dítě zaznamenat negativní projevy rodičů, které pak mohou ovlivnit také jeho chování, například zvýšenou vzpurností. V období 3-5 let se mohou následkem rozvodu u dětí rozvinout tzv. oidipovské problémy. Pro děti je tak v tomto věku kontakt s rodičem opačného pohlaví velmi důležitý. Následkem rozvodu/rozchodu se mohou cítit opuštěné a smutné. U dětí se může objevit noční pomočování, žvatlání a další projevy regrese vývojových stádií. Mezi 4. a 6. rokem již dítě začíná lépe chápat, především pak okolo 6. roku věku, a tak je důležité s ním mluvit o tomto tématu otevřeně. V mladším školním věku se mohou vlivy z rozvodu projevit při kontaktu s vrstevníky zvýšenou agresivitou, problémy se soustředěním ve škole, neboť se děti ve svých myšlenkách vrací k problémům doma. Reakcemi dítěte v souvislosti s jeho věkem při rozpadu vztahu rodičů se také zabývala ve své publikaci Smith (2004).

5.1.1 Vliv rozvodu na děti

Jak již bylo zmíněno, u dětí při reakci na rozvod lze sledovat změny v jejich chování, které jsou velmi různorodé. Z emočního hlediska mohou prožívat smutek, vztek, hněv a v některých případech dochází k autoagresi, tedy situaci, že dítě směřuje negativní emoce vůči sobě a samo se z rozpadu rodiny viní. Nakumulovaný stres z tohoto období se může projevit psychosomaticky. Jedná se často například o bolesti hlavy, břicha nebo poruchy příjmu potravy (Kotenová, 2015; Tomová, 2015).

Mezi další problémy, které se mohou u dítěte vyskytnout při rozpadu jeho rodiny, patří zhoršení školního prospěchu. Tématem vlivu rozchodu rodičů na vzdělání se zabýval ve své práci Kreidl a kol. (2013).

Rozpadu rodiny často předchází konflikty mezi rodiči. Děti do nich bývají často vtaženy a dostávají se tak do nesnadného postavení, neboť během konfliktů jsou nezřídka stavěny do pozice vyjednávače a prostředníka. V případech, kdy jsou děti štvány proti jednomu z rodičů, může dojít ke vzniku tzv. syndromu odcizeného dítěte, jímž se zabývali u nás např. Pavlát a Janečková (2007). Jedná se o situaci, v níž potomek vůči jednomu z rodičů zaujímá zcela negativní postoj a ke druhému naopak zcela nekritický (Pavlát, Janečková, 2007; Kotenová, 2015; Tomová, 2015).

Dopad rozvodu rodičů na děti lze sledovat i z dlouhodobého hlediska. Uspořádání dostupných poznatků právě o dlouhodobých následcích rozvodu se věnoval Pavlát (2011), který je na základě dostupných výzkumů zařadil do 7 skupin. Jimi jsou: „*prosperita*,

vzdělání, emoční problémy, klinické symptomy, návykové látky a psychosociální problémy, reprodukční a sexuální chování, delikvence.“ (Pavlát, 2011, s. 298)

Rozvod má z dlouhodobého hlediska v průměru spíše negativní dopady na životy dětí. Mohou mít zhoršené zdraví i životní styl, nižší příjem nebo se tyto dopady promítnou i do budoucích vztahů. Je nutné však vzít do úvahy i faktor jedince a jeho individuální odolnosti vůči této zátěži. Rozvod tedy nemusí ve všech případech mít na život špatný vliv, ba dokonce může jedince nasměrovat k úspěchu a rozvoji jeho osobnosti (Pavlát, 2011).

Jednou z velmi zátěžových situací v porozvodovém období je setkání a přijetí nových partnerů svých rodičů. Pro děti to může být velmi matoucí období, neboť s novým partnerem mohou přijít do společné domácnosti i jeho děti. O nově vzniklých vztazích a vazbách je potřeba s dětmi hovořit.

5.2 Rozvod/rozchod pohledem mladých dospívajících

Ani pro dospívající mládež není rozpad vztahu rodičů jednoduchou záležitostí. Z rozvodu rodičů mají většinou stejné pocity jako dítě, ale zároveň se sami začínají vnímat jako dospělí, a to ovlivňuje jejich chápání rozchodu. V průběhu dospívání se rychle proměňují jejich pocity a pojetí důvodů rozpadu vztahu a jejich role v této události. Ve svém věku řeší celou řadu problémů a nových situací (např. první vztahy). Především hledají způsob, jak se vyjádřit a vymezit svou individualitu, s čímž je spojeno celé spektrum rozporuplných pocitů společně s problémem přizpůsobit se (Smith, 2004; Tomová, 2015).

Kvůli rozpadu vztahu rodičů mohou mít obavy o své budoucí vztahy a jejich trvalost. Může také dojít k nepromyšlenému útěku z domova. Při zpracování emocí a stresu, které pro ně mohou z tohoto období plynout, často vyhledávají společnost svých vrstevníků, s nimiž tráví volný čas. Z toho vyplývá riziko, že takto citlivý jedinec se může přimknout k rizikové skupině vrstevníků, v jejichž společnosti hrozí rozvoj nežádoucího chování, například vzniku různých závislostí. Jedná se o období, které je pro děti velmi chaotické a proměnlivé, neboť uskutečňují svou seberealizaci, a tak se vyrovnání s rozvodem pro ně stává další zátěží kromě mnoha jiných (Smith, 2004; Tomová, 2015).

5.2.1 Vliv rozvodu/rozchodu na adolescenty

Stejně jako na děti i na adolescenty má rozpad vztahu rodičů dopad, v některých případech pozitivní v některých negativní. V našich podmínkách se tímto tématem zabýval např. Fučík (2016), který se pomocí regresní analýzy zaměřil především na možné rozdíly ve vzdělání, partnerských vztazích a příjmech rodiny. Ve své práci například zjistil,

že u dětí pocházejících z neúplných rodin se mírně zvyšuje tendence k ukončení jejich budoucích partnerských vztahů. V manželství tak mohou být více otevřeni myšlence rozvodu a zaujímat v případě partnerských problému prorozvodový postoj (Fučík, 2016).

Výzkum Whitton, Rhoades, Stanley a Markman (2008) v USA ukazuje, že dívky z rozpadlých rodin později vstupují do svazku s menším pocitem závazku a důvěrou ve vztah, což pak následně zvyšuje riziko rozvodu.

Dle výzkumu univerzity z Bosny a Hercegoviny, který se zaměřil na zkoumání depresí a intimních vztahů u adolescentů, plyne, že u dětí z rozvedených rodin je vyšší sklon k depresím, především pak u dívek. Dívky z rozvedených rodin jsou citlivější na úzkosti, sebevražedné myšlenky, ale mají i problém se soustředěním. U chlapců se objevila ve zvýšené míře pouze agitovanost. Nutno podotknout, že tyto pocity se pak mohou negativně odrazit na pozitivním či negativním postoji k sobě, tedy na „*self-esteem*“, a následně i v jeho osobní a duševní pohodě „*well-being*“. (Hadžikapetanović, Babić, Bjelošević, 2017).

Další výzkum z Norska se zabýval dlouhodobým dopadem rozvodu na zdraví a přístupem ke svému zdraví od období adolescence až do období rané dospělosti. Závěry jsou takové, že u dětí z neúplných rodin je chování ke zdraví méně zodpovědné. To se projevuje různým způsobem například v rámci horších stravovacích návyků, kouření, zvýšené konzumace alkoholu a dalších (Thuen, Breivik, Wold, Ulveseter, 2015).

Obdobím po rozvodu rodičů a jeho vlivem na děti se zabýval v přehledové studii Pavlát (2012). Uvádí, že pro rané dospívající je období rozvodu obtížné i z toho hlediska, že po odchodu jednoho z rodičů mohou být tlačeni k tomu, aby zastupovali jeho roli a plnit tak funkci, kterou rodič zastával. Toto plnění v nich může vyvolávat pocit, že jsou starší, než jak je tomu ve skutečnosti a zároveň zvládnání nové pozice s sebou nese i stres doprovázený pocity neschopnosti, budou-li v této roli selhávat. Následně mohou sklouznout k rizikovému chování v podobě předčasného zahájení sexuálního života, alkoholismu a jiných projevů spojených s tímto pojmem. V pozdější adolescenci, i přestože jsou jedinci více samostatní, je pro ně stále zjištění a průběh rozvodu rodičů silný zážitek, neboť jak již bylo zmíněno, budují si v tomto čase svou identitu. Rozvod rodičů tedy jejich pojetí sebe sama může znatelně ovlivnit (Pavlát, 2012).

Nejen u nás, ale i ve světě se tématu vlivu rozvodů na dospívající věnuje mnoho autorů, jmenovitě např. Rattay, von der Lippe, Mauz, Richter, Hoelling, Lange, Lampert (2018).

5.2.2 Postoje dospívajících k rozvodu/rozchodu

Formování postojů ovlivňuje četné množství faktorů (přátelé/vrstevníci, zájmy). Naše postoje jsou již od raných let formovány rodinou, která na ně má zásadní vliv. Zároveň je nutné si uvědomit, že v období dospívání se jedinec dostává na pomyslnou křižovatku mezi dětstvím a dospělostí. S tím mohou být spojeny různé projevy chování jako například vymezení se vůči autoritám, zjišťování vlastní sexuality a jiné. Je to období, kdy se u jedince významně formuje tzv. „*self-esteem*“, tedy postoj k sobě samému, jež se skládá z mnoha dalších aspektů a podílí se na budování komplexního stavu pohody neboli „*well-being*“. Jednotlivci jsou na změny v tomto období citliví a vnímaví a nežádoucí změny mohou mít negativní dopad na utváření „*self-esteem*“, které pak nemusí být dostatečně vyvinuto a jedince tak může limitovat různými způsoby, například pocity deprese nebo neschopnosti překonat své nedostatky. To se může projevit i na školních úspěších nebo v jeho chování při interakci s vrstevníky, kdy se jedinci málo zapojují do společných aktivit a izolují se. Mezi tyto změny ovlivňující adolescenty jistě můžeme zařadit zkušenost rozvodu/rozchodu rodičů v jakémkoliv věku (Plummer, 2014; Mustapha, Odediran, 2019).

Postoji k rozpadu vztahu, a to jak v podobě rozvodu i rozchodu, se u nás zabývali Katrňák, Lechnerová, Pakosta, Fučík (2010). Ve své publikaci prezentují výsledky panelového výzkumu PARO probíhajícího v letech 2008 a 2009. Výzkumu se účastnily dvě věkové skupiny, a to 15-17 let a 25-27 let, každá věková skupina čítala 1 000 jedinců. Autoři zjistili pomocí sémantického diferenciálu, že konotace neboli subjektivní významová zbarvení k pojmům rozvod a rozchod, se u obou skupin příliš neliší. Významnější rozdíly byly zaznamenány pouze u vnímání rozvodu více jako definitivního než otevřeného a oproti tomu rozchod je vnímán více jako citový než rozumový. K porovnání došlo i mezi osobami, které již zkušenost s rozvodem/rozchodem v rodině mají, a zjistilo se, že sémantické profily těchto jedinců odpovídají více méně průměru.

V rámci Evropy je možné například jmenovat výzkum z Estonska, zabývající se právě postoji k rozvodu i rozchodu. Jeho cílem bylo zjistit, zdali mezi matkami a jejich dětmi probíhá přenos v postoji k rozvodu. K potvrzení došlo pouze v případě přenosu postoje z matky na dceru. Dále bylo například zjištěno, že chlapci oproti děvčatům mají k rozvodu méně akceptující postavení (Rootalu, Kasearu, 2016).

Ve svém výzkumu v České republice se postoji mladých dospívajících zabývala také Horská a Lacinová (2015). Z tohoto výzkumu vyplývá, že prorozvodové postoje zaujímají lidé z vysoce konfliktního rodinného prostředí a na jejich utváření má vliv

vnímání rodičovského konfliktu. Řada studií porovnává názory dětí pocházejících z rozvedených a úplných rodin, kdy se v mnoha případech ukazuje, že děti z rozvedených rodin zaujímají spíše pozitivní stanovisko k rozvodu.

Postoji dospívajících se zabývala řada výzkumů i v dřívějších letech, například Axinn a Thornton (1996) v USA nebo Francis a Evan (1997) v Anglii a Walesu a jiné. Postoji k rozvodu či rozchodu, ale i k manželství se konkrétně zabývali Martin M., Martin D., Martin P. D., Specter (2003).

5.3 Eliminace negativních vlivů z rozvodu/rozchodu rodičů

Při rozvodu a rozchodu mnoho dětí pociťuje zármutek, který se při vyhocení situace může změnit až v trauma provázené šokem a na rodičích je, aby jim ho v tomto obtížném období pomohli zpracovat. Důležité je s dětmi komunikovat a v momentě, kdy dospějí k rozhodnutí se rozvést či rozejít, to dětem oznámit. Ubezpečit je, že s rodičem, který z domova odejde, bude nadále v kontaktu a dát mu také dostatek času a prostoru na to, aby tuto zprávu zpracovalo. Rozhodnutí rodičů musí vycházet z potřeb dítěte, a to jak z těch individuálních, tak je nutné přihlídnout i k tomu, v jaké vývojové fázi se nachází (Levine, Klineová, 2014).

V knize *Prevence traumatu u dětí* autoři uvádí osm momentů, kdy jsou děti při rozvodu nejvíce zranitelné. Jedná se o tyto chvíle v životě dětí:

1. *„Když dětem poprvé řeknete, že se rozvádíte.*
2. *Když dětem řeknete, že se jeden z rodičů odstěhuje (nebo že odešel).*
3. *Když určujete podmínky péče.*
4. *Když se hledá manželská a finanční dohoda.*
5. *Když začnou žít odděleným životem: u mámy/u táty.*
6. *Když jeden nebo oba rodiče začnou mít nové vztahy.*
7. *Když se jeden z rodičů rozhodne, že se odstěhuje někam daleko.*
8. *Když se rodiče rozhodnou, že znovu uzavřou manželství a vznikne nevlastní rodina.“ (Levine, Klineová, 2014, s. 194-195)*

Jeden ze způsobů, jak eliminovat negativní dopady na děti v bodě 3, je, aby rozvod i rozchod probíhal způsobem, který bude děti do samotného průběhu, co nejméně zatahovat v negativním slova smyslu. Při svěřením dítěte do péče se někdy využívá tzv. cochemský model, který vychází z myšlenky, že o potřebách dítěte nejlépe rozhodují sami rodiče. Ti však ve chvíli rozvodu i rozchodu procházejí obtížným obdobím,

kdy nemusí uvažovat racionálně. A právě proto zde spolupracují všechny profese, od advokátů přes psychology, sociální pracovníky až po soudce. Soud upřednostňuje, pokud se na péči o dítě dohodnou rodiče. Zároveň je tento způsob postaven na různých principech, například se dodržují opatrovnické lhůty, pro zvýšení efektivity řízení a vydání rozhodnutí je preferováno, aby lhůty byly co nejkratší. Tento způsob pochází ze Spolkové republiky Německo a je již v několika jeho zemích využíván, u nás je užíván méně často. Jedná se o jeden ze způsobů, který by mohl při správné aplikaci a převedení do praxe znatelně zlepšit situaci dětí během tohoto náročného období (Matoušek a kol., 2015; Nováková, Mertin, 2015).

Výzkum Ehrenberga Stewarta, Roche, Pringla a Bushe (2006) realizovaný s kanadskými adolescenty se zaměřil na zjištění, co jim pomáhá při separaci a rozvodu rodičů. Témata se týkala nejen způsobů, které mohou dětem pomoci, u koho mohou pomoc vyhledat, ale také překážek, s nimiž se v tomto období musí vypořádat. Mezi nejčastěji uváděné patřili u všech věkových kategorií na první místo terapeuti, poradci a ostatní pomáhající profese, na druhé přátelé, na třetím místě byla širší rodina (prarodiče, tety, strýcové apod.). Jako nejčastější překážka byl uváděn pocit ochromení, který jim zabrání cokoli dělat. Dále je jako zásadní vnímán negativní přístup vrstevníků, což potvrzuje jeho význam v kontextu toho, že jsou zároveň vnímáni jako druhý nejčastější způsob, na koho se v případě potřeby obrátit při rozpadu vztahu rodičů. Ostatní překážky jsou spatřovány například v nedostatku podpory ze strany rodiny nebo popření, pokud jedinec nevidí, že je třeba vyhledat pomoc a další (Ehrenberg, Stewart, Roche, Pringle, Bush, 2006).

II. Praktická část

6. Cíl výzkumu

V rámci svého výzkumného šetření se zaměřím na oblast provázanou s manželstvím/nesezdaným soužitím a s nimi někdy spojenými rozvody/rozchody. Jedná se o události v životě člověka, které mohou ovlivnit nejenom partnery, ale posléze i děti, pokud se ze společného svazku narodí. Když dojde k rozvodu/rozchodu, jedná se o obtížnou situaci pro všechny zúčastněné. Rozvody a rozchody si jsou v některých prvcích velmi podobné, jak již bylo v textu zmíněno dříve. Jejich příčiny mohou být na úrovni obecné, mezi něž například řadíme nižší stigmatizaci rozvodu, změnu postavení ženy ve společnosti, antikoncepci, prodloužení průměrné délky života a jiné. Zároveň tyto příčiny mohou existovat i na úrovni individuálního prožitku, tedy toho, jak vztah vnímá samotný jednotlivec. To může být spojeno se změnami postojů vůči partnerovi a tyto vlivy mohou vést k rozvodu/rozchodu. Jejich průběh může být různý a svůj význam má například odpor vůči partnerovi, vztek, odplata aj., což může mít negativní dopad na tento proces. Naopak lidé mohou pocity možné frustrace tlumit a chovají se vzájemně v takovéto situaci odpovědně. Tato rozvážnost může vyplývat z uvědomění, jaké dopady mohou mít na děti konflikty mezi rodiči, které i v případě že se nejedná o rozvod/rozchod, na dítě silně působí a staví ho do nelehké pozice výběru jedné strany. (Matoušek a kol., 2015, s. 19-22; 25; Teyber Edward, 2007, s. 12-16)

Právě proto je cílem práce zjistit pohled na tuto problematiku ze strany mládeže, protože právě oni se jednou dostanou do pozice, v níž se budou rozhodovat například mezi manželstvím a partnerstvím. Ráda bych tedy zjistila jejich postoje k těmto tématům.

Na základě výše uvedeného mým výzkumným cílem je: Zjistit pomocí dotazníkového šetření způsoby, jakým dospívající navštěvující třídu kvartu a devátou třídu rozumějí a jaké postoje zaujímají k tématům manželství, rozvody a rozchody.

7. Charakteristika zkoumaného vzorku

Celkem na výzkumu participovalo 91 respondentů. Ze základní školy A se výzkumu zúčastnily dvě 9. třídy s celkovým počtem studentů 47, při zadání dotazníku chybělo 5 žáků. Celkem se tedy šetření zúčastnilo 42 studentů. Z toho se jednalo o 21 chlapců a 21 dívek.

Z gymnázií byla účast 49 studentů, přičemž z gymnázia B byl celkový počet 24 studentů, z toho 16 dívek a 8 chlapců. Z gymnázia C se šetření zúčastnilo 25 žáků, z toho 17 dívek a 8 chlapců. Tyto informace jsou pro přehled uvedeny v tabulce pod textem.

K výběru souboru došlo pomocí kvótního výběru, kdy byla stanovena kritéria pro účast na šetření na základě věku a studia, tedy respondenti museli navštěvovat 9. třídu / kvartu. Zároveň zde mělo také vliv mé rozhodnutí, kdy jsem chtěla zmapovat možné rozdíly v postoji ke zkoumaným tématům mezi studenty těchto škol.

K oslovení škol došlo v rámci kraje Vysočina kvůli dosažitelnosti z hlediska autorčiny vzdálenosti. Samotný výběr výzkumného vzorku je tedy ovlivněn dostupností a souhlasem škol a jejich studentů s výzkumem. Spolupráci se školami jsem komunikovala prostřednictvím e-mailu. Velikost výzkumného vzorku i výběr kraje souvisí s finančními a časovými limity výzkumníka tak, aby byla získaná data zpracována v náležitém termínu. Z výše uvedených důvodů nebyl výzkum realizován s větším počtem respondentů a jedná se tak o šetření malého rozsahu.

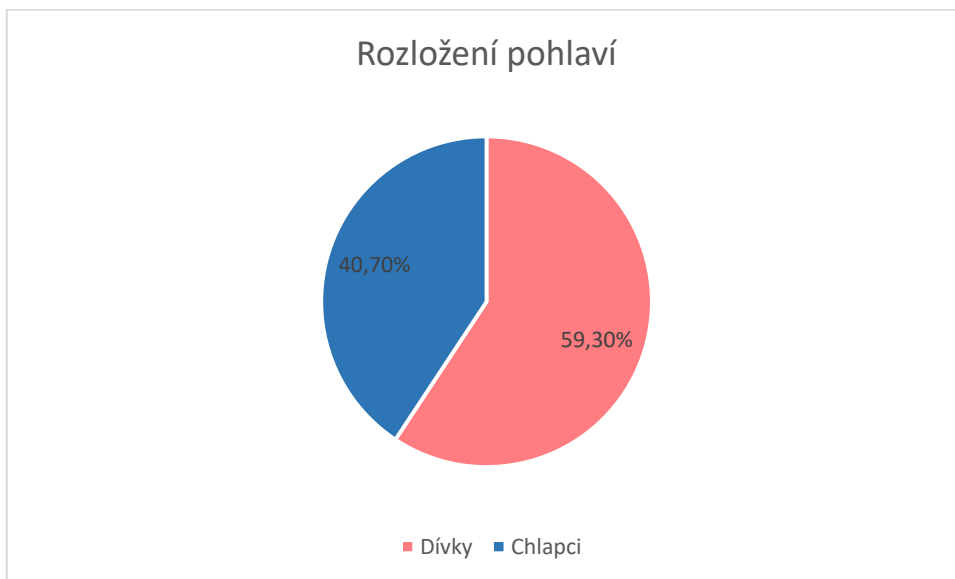
Pro přehled a lepší seznámení se zkoumaným vzorkem jsou uvedeny následující grafy a tabulky, kde lze vyčíst počet účastníků výzkumu podle rozložení pohlaví, zastoupení gymnázií a základní školy, věkové složení respondentů, ale také jaké jejich rodinné zázemí.

Tab. č. 2 – Přehled respondentů

	Celkem		Dívky		Chlapci	
	N	%	N	%	N	%
ZŠ (A) + Gymnázia (B, C)	91	100,0 %	54	59,3 %	37	40,7 %
	Celkem (N)	%	Dívky (N)	%	Chlapci (N)	%
Gymnázium (B, C)	49	53,8 %	33	67,3 %	16	32,7 %
Gymnázium B	24	49,0 %	16	66,7 %	8	33,3 %
Gymnázium C	25	51,0 %	17	68,0 %	8	32,0 %
	Celkem (N)	%	Dívky (N)	%	Chlapci (N)	%
ZŠ (A)	42	46,2 %	21	50,0 %	21	50,0 %

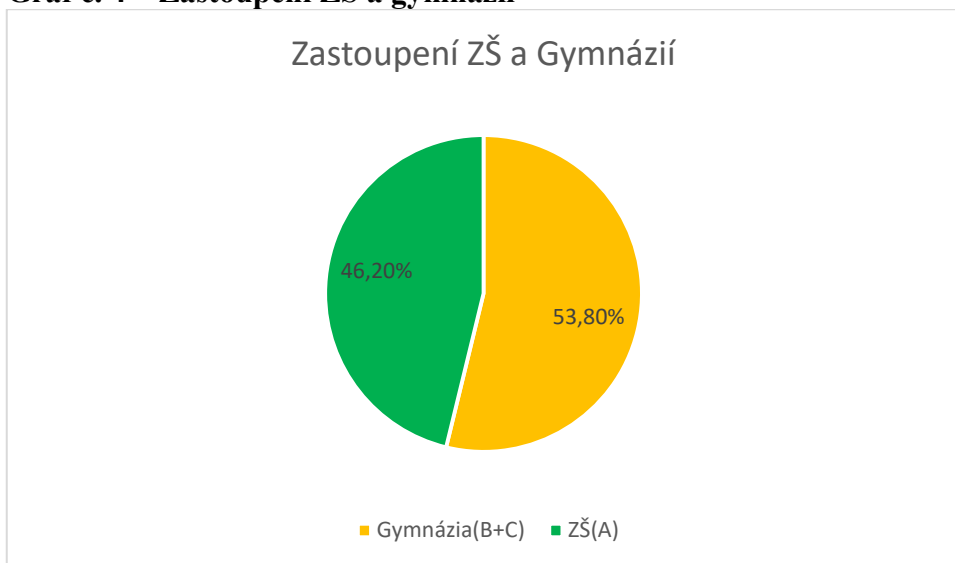
Vlastní zdroj, 2019

Graf č. 3 – Rozložení pohlaví

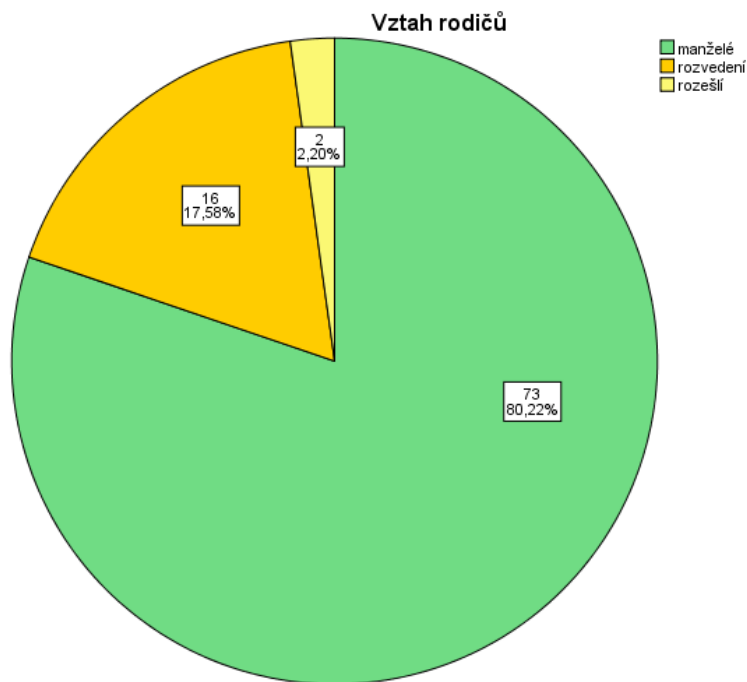
Vlastní zdroj, 2019

Graf č. 4 – Zastoupení ZŠ a gymnázií

Vlastní zdroj, 2019

Graf č. 5 – Vztah rodičů*

*žádný (0%) z respondentů nevedl možnost, že jsou jeho rodiče partneři

Zdroj: SPSS, 2019

Tab. č. 3 – Věkové složení studentů

Věk	Gymnázium			ZŠ			Gymnázium + ZŠ			
	Zastoupení pohlaví	Celkem	Dívky	Chlapci	Celkem	Dívky	Chlapci	Celkem	Celkem dívky	Celkem chlapci
14		77,6 %	87,9 %	56,3 %	52,4 %	61,9 %	42,9 %	65,9 %	77,8 %	48,6 %
15		22,4 %	12,1 %	43,8 %	47,6 %	38,1 %	57,1 %	34,1 %	22,2 %	51,4 %

Vlastní zdroj, 2019

8. Metoda výzkumu

Pro zvolený výzkum byla zvolena metoda kombinovaného šetření, tedy využití prvků kvantitativního šetření spolu s kvalitativním. Prostřednictvím kvantitativního šetření dochází k nabytí numerických dat získaných díky měření proměnných, při kvalitativním nás často zajímá, jak jedinci chápou a rozumí tomu, co se okolo nich děje. Dané šetření tak slouží jako sociální výzkum, který pomůže v utvoření bazální představy o zkoumaném tématu. Tím, že chci zjistit, jak dospívající tato témata vnímají, je nutné získat data od většího množství respondentů. Širší počet respondentů využiji i v části, kde mapuji prostřednictvím Likertovy škály postoj mladých dospívajících ke stanovenému tématu. Zároveň uvedený způsob odpovědi prostřednictvím škály nabízí respondentovi možnost větší variability při odpovědi než striktní ano/ne a společně s tím poskytnou tazateli širší spektrum informací, s nimiž může dále pracovat. V rámci výzkumu se kromě mapování postoje dospívajících také zaměřím na to, zdali se pohledy žáků základních škol a žáků z gymnázií v některém z tématu rozcházejí (Punch, 2008).

K samotnému výzkumnému šetření byl využit dotazník s 22 otázkami. V dotazníku se nacházejí otázky uzavřené, kdy respondent vybírá z nabízených odpovědí. Součástí jsou otázky tzv. dichotomní, z nichž respondent volí pouze jednu odpověď. Často bývají využívány ke zjištění konkrétní skutečnosti, například v otázce, v níž se zjišťuje respondentovo pohlaví. Vyskytují se zde i otázky, u kterých respondent vybírá z více tvrzení. V otevřených otázkách pak respondent má možnost vyjádřit se vlastními slovy ke konkrétnímu tématu, v závěru dotazníku využívám Likertovovu škálu, která slouží respondentovi k uvážení, v jaké míře s danými výroky souhlasí či nesouhlasí (Punch, 2015; Vojtíšek, 2012).

Při práci se získanými informacemi k vyhodnocení uzavřených a škálových otázek jsem využila statistické metody ke zpracování dat, konkrétně počítačový software SPSS. Prostřednictvím tohoto programu mohu porovnat mnou stanovené dvě proměnné, tedy žáky ze základní školy a z gymnázií (Petr, 2012).

Zpracování otevřených otázek je kombinace kvalitativního přístupu s kvantitativním. Pro odpovědi respondentů byly vytvořeny kódy a rozřazeny do vytvořených jednotlivých kategorií. Data tak jsou zpracována pomocí otevřeného kódování. Společně s tím je zaznamenána četnost výskytu jednotlivých kódů u respondentů jak z gymnázií, tak ze základních škol. Při interpretaci konkrétních jevů byly využity ukázky odpovědí účastníků výzkumu (Vojtíšek, 2012).

Pro větší přehlednost jsou vytvořeny tabulky, které pomohou s orientací v prezentovaných datech. Dotazník je pro svou obsáhlost uveden jako příloha č. 1 této práce.

9. Formulace výzkumných otázek

Pro vypracování předkládané bakalářské práce byly stanoveny následující výzkumné otázky:

- 1) Jaké postoje vnímají dospívající k manželství, rozvodu a rozchodu ve společnosti?
- 2) Existuje ve vnímání manželství, rozvodu a rozchodu rozdíl mezi studenty základních škol a gymnázií?
- 3) Jak rozumí dospívající pojmům manželství, rozvod a rozchod?
- 4) Jak dospívající vnímají působení rozvodu a rozchodu na děti?

10. Způsob provedení výzkumu – sběr dat

Výzkum probíhal od září 2018 do dubna 2019. V září proběhl pilotní průzkum, v rámci kterého bylo nutné zjistit, zda jsou otázky pro respondenty srozumitelné, a také ověřit jejich validitu, tedy zda z nich budou získány potřebné informace. Pilotní šetření proběhlo na malém vzorku, jednalo se o 5 osob. Tyto osoby byly získány z blízkého okolí na základě oslovení známých tak, aby respondenti byli ve zkoumané věkové kategorii. Také jsem využila sociální sítě, kde mě 1 z respondentů zkontaktoval a následně mě odkázal na dalšího svého vrstevníka. Jednalo se o 4 dívky a 1 chlapce ve věkovém rozmezí od 14 do 16 let. Z toho 3 respondenti navštěvovali základní školu a zbývající dva gymnázium. Nejdříve jsem realizovala 3 schůzky osobně, protože jsem chtěla získat podněty pro možné změny v dotazníku. Následně jsem poupravený dotazník zaslala 2 zbývajícím respondentům, kontakt probíhal už pouze e-mailem. Zde je nutné podotknout, že na základě osobních setkání, kdy jsem jako tazatel pokládala respondentovi otázky a zaznamenávala si jejich odpovědi, došlo ke zkreslení představy, jak dlouho zabere vyplnění dotazníku. Při zápisu odpovědí do PC zabralo vyplnění dotazníku méně času než následně ve školách, kde účastníci své názory zaznamenávali písemně. Při osobním setkání pak byl po vyplnění dotazníku veden s respondentem rozhovor, který měl za účel získat zpětnou vazbu na dotazník, na jeho skladbu, otázky, srozumitelnost atp. Na tomto základě jsem pak pozměnila formulace některých otázek, neboť se respondenti na konkrétních místech shodli v tom, že pokládané otázce dostatečně nerozumí. Jak jsem již zmínila, dotazník byl na základě podnětů upraven a zaslán zbývajícím dvěma respondentům na e-mail. Ti pak již neměli k dotazníku žádné větší připomínky. Při výzkumném šetření byl, po konzultaci s vedoucí práce, využit upravený dotazník na základě pilotního výzkumu.

Ve chvíli, kdy již byla stanovena finální podoba dotazníku, došlo k oslovení základních škol a gymnázií, neboť to byla nejsnazší cesta k získání cílové věkové skupiny respondentů. Školy byly osloveny na konci října prostřednictvím e-mailu, který obsahoval všechny informace o výzkumném šetření (k čemu slouží, kdo je cílovou skupinou a další údaje tohoto typu). Závěr obsahoval vyzvání k možným dotazům ohledně dané práce, které by pomohly osvětlit cíl mé činnosti. V příloze e-mailu byl zaslán dotazník k nahlédnutí a prostudování. Svou výzvu ke spolupráci jsem směřovala k ředitelům, popřípadě jejich zástupcům a na základě domluvy pak k třídním učitelům, či k těm učitelům, v rámci jejichž hodiny jsem dotazník zadávala. Prostřednictvím e-mailové konverzace došlo k upřesnění společného setkání, během nichž byly dotazníky v průběhu

výuky předány respondentům k vyplnění. Výzkumného šetření se zúčastnila 2 gymnázia a 1 základní škola z kraje Vysočina celkem bylo osloveno 5 škol. Podle plánu jsem navštívila všechny 3 školy a dotazníky osobně zadala. Ke studentům jsem přišla vždy na začátku jejich vyučovací hodiny a následně je poprosila o spolupráci. Obezámila jsem je s možností odmítnutí vyplnění dotazníku a stručně jim představila sebe a svůj výzkum. Nikdo z respondentů účast na výzkumu neodmítl. Studenti byli vybídnuti k tomu, aby zadané formuláře nepodepisovali. Dotazníky v papírové podobě pak byly rozdány respondentům a byl jim poskytnut dostatek času na vyplnění. Studenti byli vybídnuti ke kladení doplňujících otázek, pokud by některé z nich nerozuměli. Této možnosti využili na základní škole 2 studenti a stejně tomu bylo i na gymnáziích. Jak jsem již zmínila výše, na základě pilotního výzkumu byla zkrácena doba, kterou respondent stráví vyplněním dotazníku. Z původního odhadu 20 minut, pak vyplnění dotazníku zabralo v průměru 35 minut. S vyplňováním dotazníku strávili v průměru více času studenti z gymnázií, u nichž se čas potřebný k vyplnění pohyboval okolo 40 minut. Někteří z nich využili i celou délku vyučovací hodiny. U studentů základních škol se toto rozmezí pohybovalo okolo 25-30 minut. U každého ze tří osobních zadání byl ve třídě po celou dobu přítomen i pedagog. Výzkumná šetření ve školách se realizovala v průběhu listopadu.

Během ledna jsem začala s postupným vyhodnocováním dat, která jsem rozdělila do dvou skupin. Tedy na informace získané od studentů z gymnázií a ze základních škol. Chtěla jsem zjistit, zdali se studenti z gymnázií a základních škol liší ve svém vnímání manželství, rozvodu a rozchodu. Jednotlivým dotazníkům byla přiřazena čísla, aby bylo možné je v případě chyby dohledat. Data byla zadávána nejdříve do programu Excel a později převedena do programu SPSS, který informace statisticky vyhodnotil dle zadaných parametrů. S programem jsem pracovala poprvé, a tak jsem při práci využila pomoc od kolegyně, která mě s programem seznámila, abych s ním dokázala pracovat na bazální úrovni.

Práce s daty následně pokračovala v průběhu března a dubna 2019 vyhodnocováním otevřených odpovědí, při němž byla využita metoda otevřeného kódování. Text z jednotlivých otázek od respondentů byl rozdělen na menší části a jeho jednotlivé části byly pojmenovány kódy, mezi nimiž byly následně hledány vztahy. Tyto kódy byly přiřazeny k vytvořeným kategoriím. Ucelená data byla následně využita při vytvoření této práce a jsou zde v konečné podobě interpretována.

11. Metoda vyhodnocení dat

K vyhodnocení získaných informací z dotazníku jsem použila program SPSS, který slouží k analýze statistických dat. Data byla nejprve zadána do programu Microsoft Excel a následně převedena do programu SPSS. Jednotlivým odpovědím z uzavřených či výběrových otázek byly přiřazeny nejdříve číselné kódy, např. 1 = žena, 0 = muž. V této numerické podobě jsem pak data zadávala do vytvořené tabulky v Excelu. K dohledání a kontrole zadaných informací sloužila čísla, která byla přiřazena k jednotlivým dotazníkům. Při využití statistických funkcí v programu SPSS bylo možné zjistit počty účastníků výzkumu v %. Odpovědi studentů byly rozřazeny do kategorií dle kritéria, kterou školu navštěvují, tedy jestli základní školu či gymnázium. Při interpretaci dat z gymnázií jsem sloučila získané informace z obou skupin, tedy B i C, do jedné skupiny.

Ke zpracování informací z otevřených odpovědí jsem využila otevřené kódování, které se často za účelem zpracování těchto dat používá. Jedná se o analýzu, kdy určité pozorované jevy jsou zařazeny do vytvořených kategorií. Jednotlivá data je nutné podrobně prozkoumat a zároveň nacházet mezi nimi možné vazby. Tento způsob je natolik flexibilní, že je možné vytvářet nové kategorie, pokud by určitý jev neměl svou vytvořenou kategorii. U vytvořených kódů jsem zmapovala také četnost jejich výskytu u gymnázií a základní školy.

12. Výsledky výzkumu a jejich interpretace

Budou zde interpretovány informace dokládající především signifikantní výsledky k výzkumným otázkám. Pro snazší orientaci v textu je vždy uveden číselný odkaz s krátkým heslem upozorňující na konkrétní otázku, kterou je možné dohledat v dotazníku v příloze č. 1 této práce. Zároveň je nutné podotknout, že v rozsahu této práce není možné prezentovat všechna zjištění, neboť získaná data jsou objemově rozsáhlá, a tak zbývající zpracovaná data budou v práci obsaženy jako příloha č. 3.

Výzkumná otázka č. 2 zaměřující se na možnou rozdílnost v odpovědích studentů základních škol a gymnázií nebude interpretována samostatně, ale zahrnuta do ostatních otázek. Pokud tedy nastane situace, kdy se studenti ve svých odpovědích liší, v textu na ně bude upozorněno.

Vzhledem k tomu, že v práci kromě kvantitativních dat také používám kvalitativní způsob zpracování informací, především u otevřených odpovědí, rozhodla jsem se rozdělit i interpretaci dat do dvou částí. Nejprve jsou v kvantitativní části uvedena k jednotlivým výzkumným otázkám dle mého názoru významná statistická zjištění z uzavřených odpovědí. Následně jsou interpretovány informace, kdy jsem využila kvalitativní způsob zpracování dat. Nejprve je uvedena tabulka obsahující kategorie s výskytem četnosti jednotlivých kódů, které se napříč jednotlivými otázkami vyskytly. K výzkumným otázkám č. 1, 3 a 4 jsou uvedeny úryvky textu, na nichž jsou doložena ta nejzajímavější zjištění z jednotlivých otázek v dotazníku.

Kvantitativní část

Jaké postoje vnímají dospívající k manželství, rozvodu a rozchodu ve společnosti?

Pro získání odpovědí na tuto otázku jsem využila mnou vytvořený postojový dotazník (viz příloha), kdy studenti na škále od 1 do 5 vyjadřovali, jak souhlasí, či nesouhlasí s jednotlivými tvrzeními. Při čtení interpretovaných dat je nutné vzít v potaz, že tato data jsou založena na vnímání postoje společnosti k problematice manželství, rozvodu a rozchodu z pohledu dospívajících. Co se týče rozdílů ve vnímání mezi studenty základních škol a gymnázií, významnější odchylky nebyly zjištěny.

Samotný dotazník lze tematicky rozčlenit dle otázek a tématu na tři kategorie, na které se zaměřují. K tématu manželství lze přiřadit: a, b, c, d, e; k tématu rozvod: f, g, i, l; k tématu rozchod: h, j, k, m. Za společnou otázku pro témata rozvodu a rozchodu lze považovat odpověď n, která se zaměřuje na informování dětí o příčinách rozvodu a rozchodu.

V této části jsou uvedeny pro zajímavost komentáře, které byly vyplněny ve psané podobě v rámci postojového dotazníku a které jsou uvedeny při interpretaci zjištěných závěrů u jednotlivých kategorií.

Manželství

Z výsledků plyne, že většina dospívajících přisuzuje manželství ve společnosti stále velkou roli. Lze to doložit odpověďmi na otázku, zda je manželství přežitek z dob minulých, kdy 72,6 % respondentů odpovědělo ne; konkrétně 36,3 % dalo, že rozhodně ne a stejný počet, 36,3 %, odpovědělo spíše ne. Osobně jsem více očekávala zastoupení odpovědi spíše ano. Myslím, že v předjímání této odpovědi mě ovlivnil osobní předsudek, že mladší generace bude na manželství nahlížet jako na instituci, která v dnešní době nemá takový význam.

Také mě zaujalo, že vnímání manželství jako problému pro jeho cenovou nákladnost v tvrzení b., zvolily pouze 4 osoby jako rozhodně ano (4,4 %) a 11 osob (12,1 %) jako spíše ano. Možnost nevím se vyskytla celkem 12x a myslím si, že ji respondenti mohli volit také z důvodu, že nemají zkušenost se svatbou a s financemi, které bývají vynakládány na její uskutečnění (což je ovšem nákladnost při vstupu, tedy na začátku manželství).

Jako velmi vypovídající o přetrvávajícím významu manželství ve společnosti vidím odpovědi na otázku, zda je manželství stvrzením lásky, kdy jej takto vnímá 85,7 % žáků. Studenti obou škol zvolili následující odpovědi v tomto procentuálním zastoupení: rozhodně ano 59,3 % a spíše ano 26,4 %.

Za povšimnutí a úvahu také stojí role dítěte při uzavření svatby. Jeho narození jako důvod ke svatbě vnímá jako rozhodně ano 11,0 % a spíše ano 47,3 % studentů z výzkumného vzorku. Záporně se vyjadřující odpovědi ve formě spíše ne a rozhodně ne byly celkově zvoleny u 25,3 % respondentů, přičemž převažovala možnost spíše ne (23,1 %). Tento výsledek mě vede k úvaze, proč je svatba takto pevně spjata s dětmi. Zdali z toho důvodu, že většina respondentů má například zkušenost ze své rodiny (např.: svatba u nich probíhala ve chvíli, kdy již partneři měli své vlastní dítě nebo se v důsledku zjištěného těhotenství pro sňatek rozhodli) anebo na základě společenského nastavení. Jistě by stálo za prozkoumání, na základě čeho se respondenti v tomto případě rozhodují, zda hraje roli právě vlastní zkušenost či celospolečenské vnímání nebo jiné faktory.

U této části bych chtěla uvést komentář, který při vyplňování tvrzení d. napsal respondent. K následujícímu výroku: důvodem pro manželství je často narození dítěte,

respondent z gymnázia uvedl „*to ale nevylučuje, že se milují*“. Myslím si, že student komentář vložil z toho důvodu, že tvrzení d. lze vnímat negativně, právě v tom smyslu, že se partneři berou pouze kvůli dítěti. Uvedený komentář se vymezuje proti tomuto černobílému vidění situace. Překvapující také je, že komentář uvedl chlapec, osobně bych takový druh komentáře čekala spíše od dívky. Stejně tak poslední tvrzení e., které konstatuje, že nemá smysl uzavírat manželství, protože se lidé ve většině případů rozvedou, se setkalo s jeho hojným nepřijetím. Záporné odpovědi zvolilo celkem 67 osob, 44 % ze všech respondentů zvolilo rozhodně ne a 29,7 % spíše ne.

Rozvod

Domnívám se, že dospívající chápou rozvod jako součást společnosti, i přes to k němu ve většině případu zaujímají spíše negativní postoj. Toto smíšené tvrzení bych ráda prezentovala na prvním prohlášení f. o běžnosti rozvodu, kdy celkem 39 studentů ze vzorku zvolilo odpověď ano, rozhodně ano odpovědělo 12,1 % a spíše ano 30,8 %. Zároveň 25,3 % uvedlo možnost nevím. Domnívám se, že odpověď nevím v tomto případě může odrážet smíšené pocity, které se mohou s touto formulací pojít. Odvozují tak i na základě komentářů, na které jsem narazila u jedné z respondentek, kdy svůj postoj, který na škálu nešel zanést, raději okomentovala slovně: „*BOHUŽEL ANO, že je běžná záležitost*“. V podobném duchu okomentovala i následující výrok g. (rozvést se 2x, 3x, 4x nevadí, dnes je to běžné), kdy napsala: „*BOHUŽEL ANO, ale vadí to*“. Obdobu těchto komentářů jsem k oběma těmto formulacím našla ještě u jedné dívky a jednoho chlapce. Zároveň někteří z těchto respondentů, kteří k těmto tvrzením připsali komentář, nezakroužkovali následně svou odpověď na číselné škále. Negativní postoj k rozvodu vyplývá právě z tvrzení g., kdy dokonce 64,9 % respondentů zvolilo odpověď ne, konkrétně 27,5 % označilo spíše ne a 37,4 % rozhodně ne. Společně jej pak potvrzuje formulace i. zjišťující, zda děti nesou dobře rozvod rodičů. Pouze 2 osoby (1 ze ZŠ a 1 z gymnázia) odpověděly, že ho snáší dobře, konkrétně 2,2 % odpovědělo rozhodně ano. Celkem 67 studentů (73,7 %) vyjádřilo negativní postoj v podobě spíše ne (36,3 %) a rozhodně ne (37,4 %). Z toho vyplývá, že si dospívající znatelně uvědomují dopad rozvodu na životy dětí, ale také toho, jak náročné období to pro ně musí být.

Poslední formulace srovnávající rozvod a smrt blízké osoby u respondentů z mého pohledu vzbudila rozporuplné pocity. Necelá polovina (48,4 %) zvolila odpovědi rozhodně ano či spíše ano ve stejném procentuálním zastoupení (24,2 %). 17 lidí zvolilo odpověď ne; konkrétně 11 % odpovědělo spíše ne a 7,7 % rozhodně ne. 27 studentů pak označilo

možnost nevím (29, 7 %), což je poměrně vysoké číslo. Celkem tři osoby neodpověděly na tuto otázku, dvě z nich napsaly komentář. V prvním případě respondentka u odpovědi zaznamenala velké X a druhá tuto odpověď okomentovala slovy: „*V tom hraje roli mnoho okolností...*“. I z toho důvodu se domnívám, že zaujmout stanovisko k takovému tvrzení vyvolává v jedinci rozporuplné pocity a je opravdu nutné vzít v potaz široké spektrum faktorů, jak zmínila respondentka.

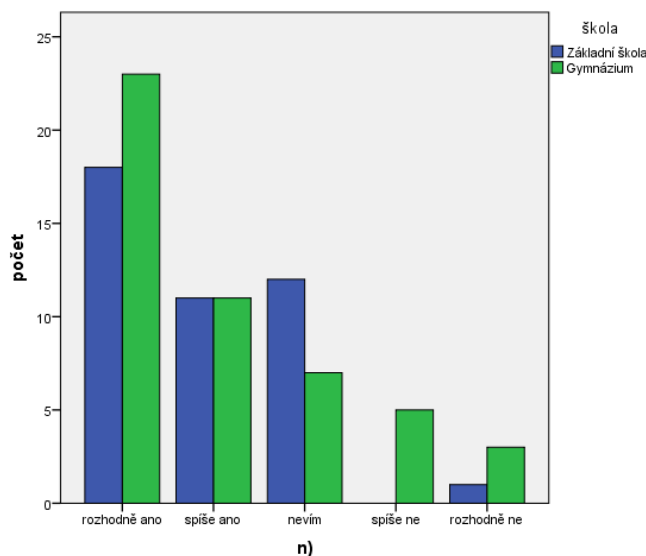
Rozchod

Rozchod ve společnosti vnímají studenti jako méně složitý. Dokazuje to částečně tvrzení h. týkající se menší komplikovanosti žití ve svazku bez manželství. S touto formulací souhlasilo 36 osob, jako rozhodně ano ji označilo 16,5 % a spíše ano 23,1 %. V záporném smyslu se vyjádřilo celkem 34,1 % a odpověď nevím se vyskytla celkem 24x (26,4 %). Tedy o 5 osob více se přiklonilo na stranu souhlasu. Jako velmi vypovídající vidím vyjádření ze strany studentů k tvrzení k. (rozchod je jednodušší než rozvod), které si je s tvrzením h. velmi podobné. Souhlasilo s ním celkem 79 studentů, rozhodně ano označilo 45,1 % a spíše ano 41,8 %.

Vlivy rozchodu na život partnerů byly pro studenty obtížně uchopitelné. Vyvozují tak z toho, že u obou tvrzení j. i m. byla nejčastější odpověď nevím, v prvním případě v počtu 34 (37,4 %) a ve druhém 36 (39,6 %). U formulace m. se ve dvou případech (dívek) ze stejné školy objevil obdobný komentář v této podobě: „*myslím si, že to bolí stejně, protože partneři se v obou případech měli rádi*“. Toto vyjádření se mi jeví jako velmi výstižné, neboť role vzájemných citů je v každém vztahu velmi důležitá.

Společná otázka (rozvod + rozchod)

Graf č. 6 – Vysvětlení dětem

Zdroj: SPSS, 2019

Pro lepší vizualizaci tohoto tvrzení využiji graf, abych ukázala, že dospívající vnímají jako velmi důležité, aby děti byly většinou seznámeny s tím, co se děje v rodině. Rozhodně ano (45,1 %) a spíše ano (24,2 %) zvolilo celkem 63 osob (69,3 %), tedy nadpoloviční většina. Pouze 9 osob se vyjádřilo negativně, konkrétně 5,5 % spíše ne a 4,4 % rozhodně ne, zbytek byly odpovědi nevím (20,9 %). Výsledky tedy svědčí spíše proto, že vysvětlení vnímají dospívající jako velmi důležité. U této poslední formulace se vyskytly dva odlišné komentáře, které stojí za zamyšlení. V prvním případě respondentka s tvrzením souhlasila (označila rozhodně ano) a vepsala poznámku: „(já to do teď nezjistila)“, vychází tak z osobní zkušenosti s rozvodem a dle její odpovědi v otázce 21) usuzuji, že je pro ni získání vysvětlení stále velmi důležité. Další respondent, který zvolil odpověď spíše ano, ke své odpovědi doplnil: „jak kdy, jestli je příčinou nevěra, tak bych to dítěti neříkal“. Tato formulace se mi jeví velmi promyšleně, neboť si student z mého pohledu uvědomuje význam vysvětlení v širším kontextu a vnímá, jak je důležité v případě takto citlivé události vážít slova.

V následující tabulce je zobrazena komparace gymnázií a základních škol. Jsou zde uvedeny průměrné odpovědi na škále 1-5 k jednotlivým výroky v dotazníku z otázky č. 22, uveden je také průměr společně se směrodatnou odchylkou, která říká, kolik směrodatných odchylek jsme od průměru. Tabulky porovnávající chlapce a dívky zvlášť ze ZŠ a z gymnázií ukazující kompletní čísla jsou součástí příloh.

Tab. č. 4 – Postoje k manželství, rozvodu, rozchodu – Gymnázia + ZŠ

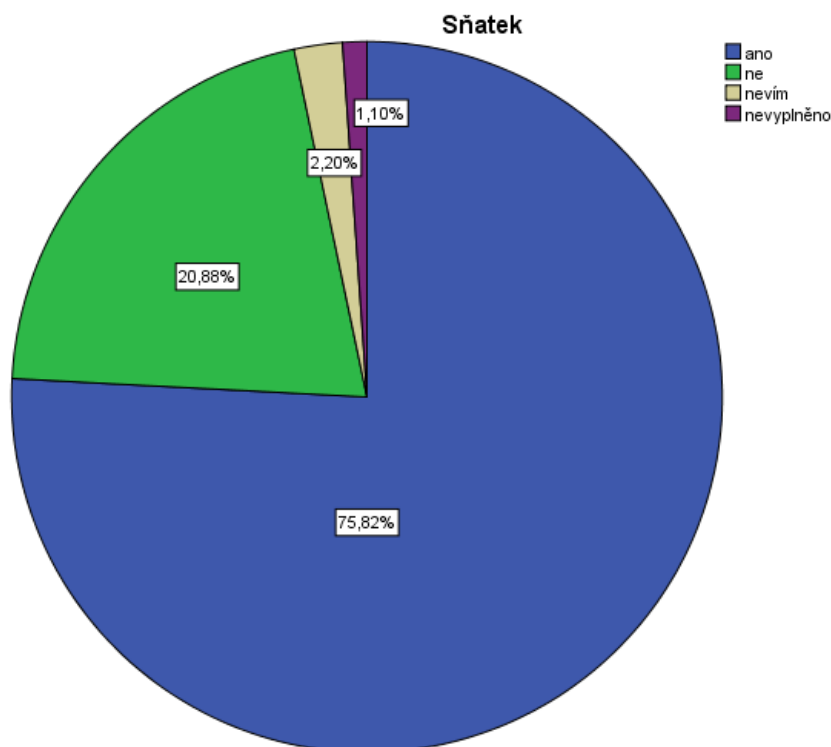
Tvrzení	Celkem – Gymnázia				Celkem- ZŠ			Průměrné odpovědi
	N	Průměr	SD	Průměrné odpovědi	N	Průměr	SD	
Manželství – přežitek z minulosti	48	4.06	.98	4,1	42	3.86	1.12	3,9
Cenová nákladnost manželství	49	3.92	1.17	3,9	41	3.68	1.13	3,7
Manželství jako stvrzení lásky	49	1.86	1.23	1,9	42	1.48	.80	1,5
Dítě jako důvod k manželství	49	2.57	1.00	2,6	42	2.60	1.08	2,6
Význam uzavření manželství	48	4.06	1.14	4,1	41	4.07	1.01	4,1
Rozvod jako formalita	48	2.81	1.25	2,8	42	2.88	1.09	2,9
Četnost rozvodu za život	47	3.85	1.25	3,9	42	3.76	1.17	3,8
Rozchod jako řešení	49	2.94	1.14	2,9	42	2.76	1.28	2,8
Děti a rozvod	49	3.80	1.08	3,8	42	4.19	.97	4,2
Trvalost rozchodu	48	3.04	.77	3,0	42	2.88	.94	2,9
Rozchod vs. Rozvod	49	1.84	1.00	1,8	42	1.79	1.09	1,8
Rozvod a smrt	46	2.50	1.17	2,5	42	2.55	1.27	2,6
Bolest z rozchodu	49	3.29	1.00	3,3	42	3.26	1.27	3,3
Vysvětlení dětem	49	2.06	1.27	2,1	42	1.93	.97	1,9

Vlastní zdroj, 2019

1) Jak rozumí dospívající pojmům manželství, rozvod a rozchod?

Zájem o sňatek (otázka č. 6)

Graf č. 7: Zájem o sňatek*

*jeden ze studentů z gymnázia nevyplnil v dotazníku tuto otázku

Zdroj: SPSS, 2019

Z grafu vyplývá, že převážná většina studentů má aktuálně zájem o sňatek, celkem 75,8 % studentů. Uváděné zjištění může souviset s tím, že rodiče většiny studentů jsou manželé (80,2 %). Mírně větší počet dívek oproti chlapcům uvedlo, že nemají zájem o sňatek, dívek bylo 12 a chlapců 7. Z celkového počtu pouze 6,1 % studentů napsalo nevím, přičemž tato odpověď nebyla v nabídce, a tak si ji sami studenti v dotazníku vytvořili. Jednalo se o dvě dívky z gymnázií. V rámci této otázky jsem se také snažila zjistit, zda existuje závislost mezi vztahem rodičů dětí a jejich rozhodnutím pro sňatek. Pro ověření tohoto tvrzení jsem využila test nezávislosti (chí-kvadrát), kdy jsem zjistila, že tuto závislost mezi vztahem rodičů a pohledem dětí na budoucí sňatek není možné prokázat. Domnívám se, že je to kvůli nedostatečně velkému vzorku respondentů, v němž by například byly obsaženy všechny druhy vztahu mezi rodiči. Jak bylo uvedeno výše, zastoupení rodičů studentů, kteří jsou partneři, se v dotazníku nevyskytlo. Pro potvrzení či vyvrácení této myšlenky bych se příště musela zaměřit na získání reprezentativního

vzorku, jež by obsahoval zastoupení všech 4 skupin respondentů, u nichž by byly zastoupeny v dostatečné míře odpovědi vypovídající o vztahu mezi rodiči. Tabulka prezentující tato data je součástí příloh.

Seřazení důvodů k rozvodu/rozchodu (otázka č. 13)

Tab. č. 5 – Důvody k rozvodu/rozchodu (gymnázia)

Gymnázia (B+C)*	Celkem (N=49)		
	1	2	3
Peníze		8,2 %	6,1 %
Nevěra	34,7 %	28,6 %	10,2 %
Nemilují se	22,4 %	22,4 %	14,3 %
Závislosti	2,0 %	6,1 %	24,5 %
Děti	0 %	8,2 %	8,2 %
Rozdílnost povah	16,3 %	8,2 %	8,2 %
Domácí násilí	2,0 %	8,2 %	18,4 %
Neshody v sexuální oblasti	0 %	0 %	0 %
Hádky	20,4 %	8,2 %	8,2 %
Jiné	0 %	0 %	0 %

*1 z respondentů odpovědi neseřadil

Vlastní zdroj, 2019

Tab. č. 6 – Důvody k rozvodu/rozchodu (ZŠ)

ZŠ (A)*	Celkem (N=42)				
	1	2	3	4	5
Peníze	4,8 %	4,8 %	7,1 %	2,4%	
Nevěra	40,5 %	28,6 %	14,3 %		
Nemilují se	11,9 %	19,0 %	11,9 %		
Závislosti	2,4 %	7,1 %	23,8 %	2,4%	
Děti	2,4 %	2,4 %	2,4 %		
Rozdílnost povah	4,8 %	4,8 %	14,3 %	2,4%	
Domácí násilí	7,1 %	7,1 %	9,5 %	2,4%	2,4 %
Neshody v sexuální oblasti	0 %	4,8 %	2,4 %		
Hádky	21,4 %	19,0 %	11,9 %		
Jiné	2,4 %	0,0 %	0,0 %		

*1 z respondentek neseřadila odpovědi

Vlastní zdroj, 2019

Při porovnání zjistíme, že pro obě skupiny je jako nejčastější důvod k rozvodu či rozchodu uváděna nevěra, která má vysoké % zastoupení nejen na 1., ale i 2. a 3. místě. Stejně tak se často vyskytuje i to, že se partneři navzájem nemilují.

Z gymnázia i ze základních škol byla četnost odpovědi nevěra stejná, na toto místo ji tedy zařadilo celkem 17 žáků ze ZŠ i z gymnázií. Procentuálně se tedy z celkového počtu 91 respondentů jedná o 37,4 %.

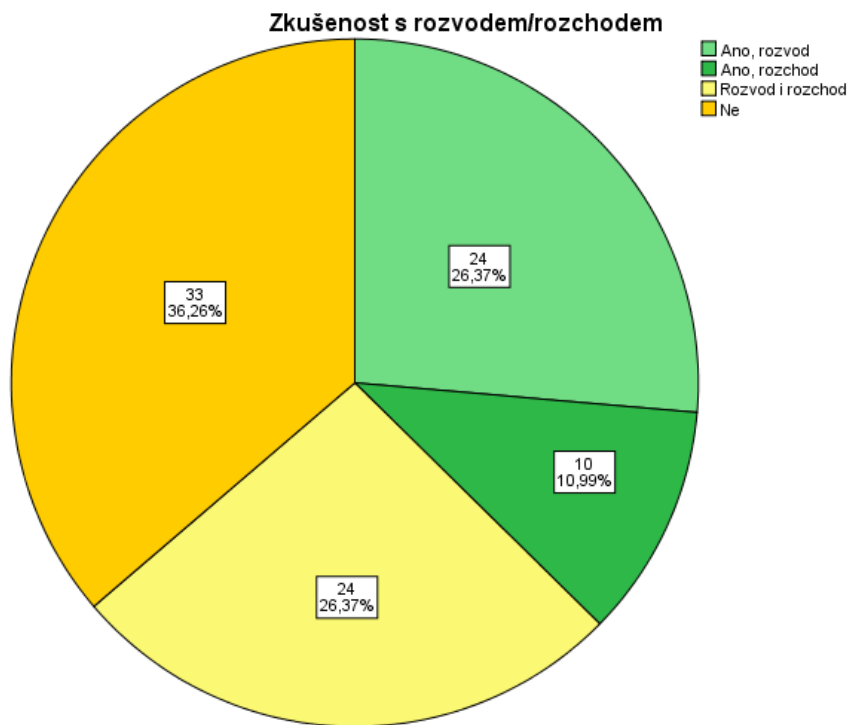
Dále se však odpovědi studentů mírně rozcházejí. O něco více studentů z gymnázií vnímá jako další nejčastější důvod k rozvodu/rozchodu to, že se lidé navzájem nemilují, tedy 22,4 %, oproti tomu studenti ze základních škol častěji uvedli hádky 21,4 %.

Ráda bych upozornila na to, že na 3. místě uvádí obě kategorie nejhojněji závislosti. Za mírný rozdíl lze považovat to, že nikdo ze studentů z gymnázií neoznačil jako důvod k rozvodu či rozchodu neshody v sexuální oblasti, oproti tomu nízké procento studentů ze základní školy tuto odpověď zařadilo na 2. a 3. místo.

Jako zajímavost bych uvedla, že celkem 4 studenti ze základní školy (3 chlapci, 1 dívka) své odpovědi seřadili tak, že pro ně vytvořili 4. a 5. místo, i přestože bylo v zadání seřadit své 3 odpovědi od nejčastější k nejméně časté. Domnívám se, že pro ně byly tyto příčiny k rozvodu/rozchodu natolik důležité, že i přes zadání chtěli své odpovědi zaznamenat. Byl pozorován rozdíl mezi chlapci a děvčaty, kdy žádný chlapec jak ze ZŠ, tak i z gymnázií příčinu k rozvodu/rozchodu, nespatřují v dětech. Oproti tomu příčinu dětí na 1., 2., nebo 3. místo zařadilo 14,3 % dívek ze ZŠ a z gymnázií na 2. a 3. místo tuto příčinu zařadilo 24,2 % studentek. Bylo by zajímavé dále zjistit, proč tomu tak je. Zdali v tom hraje roli to, že si dívky uvědomují, jakou zkouškou jsou děti pro vztah, kdy většinou ženy tráví čas péčí o ně v domácnosti, zatímco muž pracuje, či jaké další důvody vedly ke zvolení této odpovědi. Další signifikantní rozdíly mezi chlapci a děvčaty nebyly zjištěny.

Zkušenost (otázka č. 20)

Graf č. 8 – Zkušenost s rozvodem/rozchodem

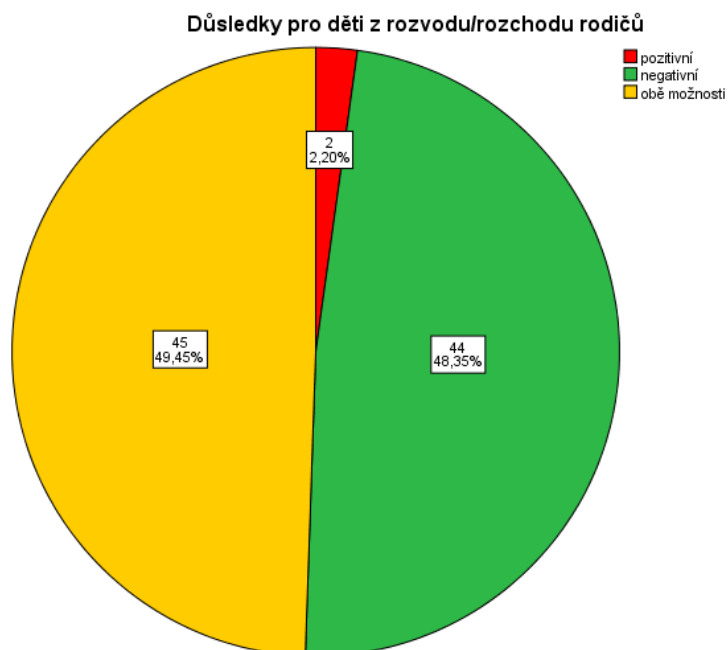
Zdroj: SPSS, 2019

Z grafu vyplývá, že 63,7 % studentů má zkušenost s rozvodem či rozchodem ze svého okolí. Vzhledem k tomu, že se jedná o nadpoloviční většinu studentů je patrné, že studenti vnímají četnost výskytu těchto jevů ve svých životech. Zároveň pokud by se otázka rozdělila na podkategorie zkušenost s rozvodem a zkušenost s rozchodem, tak zjistíme, že zkušenost s rozvodem (52,74 %) převažuje nad zkušeností s rozchodem (37,36 %).

2) Jak dospívající vnímají působení rozvodu a rozchodu na děti?

Důsledky pro děti z rozvodu/rozchodu (otázka č. 14)

Graf č. 9 – Důsledky pro děti

Zdroj: SPSS, 2019

Dospívající chápou rozvod/rozchod rodičů jako náročnou událost v životech dětí. Toto tvrzení dokazuje právě otázka č. 14 mapující názor studentů na vnímání důsledků z rozvodu/rozchodu rodičů pro děti. V této otázce převažovala volba možnosti negativního dopadu na děti, buď zvolená samostatně (48,4 %), anebo i variantu obě, tedy pozitivní i negativní důsledky (49,5 %).

Konkrétně v rámci této otázky pouze dva studenti ze základní školy zvolili odpověď pozitivní a to 1 dívka a 1 chlapec, u studentů z gymnázií se taková odpověď nevyskytla. Zajímavé bylo, že převážná většina dívek z gymnázií zvolila odpověď obě, jednalo se o 75,8 %, oproti dívkám ze základní školy, kde ji zvolilo 38,1 %. Je možné, že to způsobilo nerovnoměrné zastoupení, kdy na gymnáziu je dívek o 12 více než na základní škole, nebo to může být tím, že studentky z gymnázií se více zaměřují na vnímání věcí ze dvou úhlů pohledu, tuto úvahu by však bylo nutné dále prozkoumat. Například pomocí doplňujících otázek podobného charakteru či rozhovoru zjistit, co dívky vedlo ke zvolení této odpovědi. Na základní škole pak byly nejčastěji voleny důsledky negativní, konkrétně 66,7 %, oproti tomu v rámci gymnázia byla volena častěji možnost obě s 67,3 %.

Kvalitativní část

Tab. č. 7 – Porovnání kategorií Gymnázia + ZŠ

Kategorie	Gymnázia N = 49		ZŠ N=42		Výpočet χ^2	Statist.význ amn.
	N	%	N	%		
Negativní chování	20	40,8 %	14	33,3 %	-	-
Vztahová hygiena	37	75,5 %	33	78,6 %	-	-
Vztahová stabilita	37	75,5 %	34	81,0 %	-	-
Volný čas	39	79,6 %	28	66,7 %	-	-
Partnerská pozornost	13	26,5 %	12	28,6 %	-	-
Porozumění	9	18,4 %	5	11,9 %	-	-
Vztahová predispozice	26	53,1 %	12	28,6 %	5,58	p<0,05
Pocit lásky	33	67,3 %	29	69,0 %	-	-
Radostná událost	6	12,2 %	4	9,5 %	-	-
Nevýznamnost sňatku	1	2,0 %	2	4,8 %	-	-
Obavy z budoucnosti	15	30,6 %	17	40,5 %	-	-
Finance	15	30,6 %	12	28,6 %	-	-
Materiální zajištění	2	4,1 %	0	0,0 %	-	-
Náležitosti rozluky vztahu	42	85,7 %	33	78,6 %	-	-
Důvody k rozvodu/rozchodu	9	18,4 %	8	19,0 %	-	-
Důsledky rozvodu/rozchodu	44	89,8 %	31	73,8 %	3,99	p<0,05
Průběh rozvodu/rozchodu	39	79,6 %	27	64,3 %	-	-
Rozvodové/rozchodové jednání	27	55,1 %	18	42,9 %	-	-
Formální podmínky vztahu	2	4,1 %	0	0,0 %	-	-
Životní změny	45	91,8 %	34	81,0 %	-	-
Sociální proměny	2	4,1 %	0	0,0 %	-	-
Digitalizace společnosti	1	2,0 %	1	2,4 %	-	-
Vymezení vztahu	16	32,7 %	15	35,7 %	-	-
Role věku	10	20,4 %	5	11,9 %	-	-
Význam času	8	16,3 %	7	16,7 %	-	-
Shodné znaky	4	8,2 %	0	0,0 %	3.59	na hr. v.
Děti	3	6,1 %	8	19,0 %	3.56	na hr. v.
Rizikové chování dětí	4	8,2 %	8	19,0 %	-	-
Vnější projev	26	53,1 %	27	64,3 %	-	-

Vnitřní prožívání	38	77,6 %	26	61,9 %	-	-
Vztah dítě - rodič	41	83,7 %	35	83,3 %	-	-
Vztahy v rodině	3	6,1 %	0	0,0 %	-	-
Vrstevníci	10	20,4 %	9	21,4 %	-	-
Vysvětlení	13	26,5 %	10	23,8 %	-	-
Záměna pojmu	2	4,1 %	2	4,8 %	-	-
Odkaz	2	4,1 %	0	0,0 %	-	-
Nelze	1	2,0 %	0	0,0 %	-	-
Nepatříčnost otázky	3	6,1 %	0	0,0 %	-	-
Nevím	3	6,1 %	3	7,1 %	-	-
Nevyplněno	19	38,8 %	16	38,1 %	-	-
Neinformovanost	2	4,1 %	1	2,4 %	-	-

Vlastní zdroj, 2019

Tab. č. 8 – Porovnání kategorií – Dívky + Chlapci

Kategorie	Dívky N = 54		Chlapci N=37		Výpočet χ^2	Statist.významn.
	N	%	N	%		
Negativní chování	26	48,1 %	8	21,6 %	6,60	p<0,05
Vztahová hygiena	48	88,9 %	22	59,5 %	10,71	p<0,05
Vztahová stabilita	44	81,5 %	27	73,0 %	-	-
Volný čas	42	77,8 %	25	67,6 %	10,68	p<05
Partnerská pozornost	8	14,8 %	17	45,9 %	-	-
Porozumění	10	18,5 %	4	10,8 %	-	-
Vztahová predispozice	25	46,3 %	13	35,1 %	-	-
Pocit lásky	37	68,5 %	25	67,6 %	-	-
Radostná událost	8	14,8 %	2	5,4 %	-	-
Nevýznamnost sňatku	3	5,6 %	0	0,0 %	-	-
Obavy z budoucnosti	22	40,7 %	10	27,0 %	-	-
Finance	16	29,6 %	11	29,7 %	-	-
Materiální zajištění	2	3,7 %	0	0,0 %	-	-
Náležitosti rozluky vztahu	48	88,9 %	27	73,0 %	3,84	na hr. v.
Důvody k rozvodu/rozchodu	11	20,4 %	6	16,2 %	-	-
Důsledky rozvodu/rozchodu	47	87,0 %	28	75,7 %	-	-
Průběh rozvodu/rozchodu	43	79,6 %	23	62,2 %	3,36	na hr. v.
Rozvodové/rozchodové jednání	31	57,4 %	14	37,8 %	3,36	na hr. v.
Formální podmínky vztahu	2	3,7 %	0	0,0 %	-	-
Životní změny	50	92,6 %	29	78,4 %	3,86	p<0,05
Sociální proměny	1	1,9 %	1	2,7 %	-	-

Digitalizace společnosti	0	0,0 %	2	5,4 %	-	-
Vymezení vztahu	21	38,9 %	10	27,0 %	-	-
Role věku	7	13,0 %	8	21,6 %	-	-
Význam času	9	16,7 %	6	16,2 %	-	-
Shodné znaky	2	3,7 %	2	5,4 %	-	-
Děti	6	11,1 %	5	13,5 %	-	-
Rizikové chování dětí	6	11,1 %	6	16,2 %	-	-
Vnější projevy	30	55,6 %	23	62,2 %	-	-
Vnitřní prožívání	36	66,7 %	28	75,7 %	-	-
Vztah dítě - rodič	49	90,7 %	27	73,0 %	5,04	p<0,05
Vztahy v rodině	3	5,6 %	0	0,0 %	-	-
Vrstevníci	8	14,8 %	11	29,7 %	-	-
Vysvětlení	15	27,8 %	8	21,6 %	-	-
Záměna pojmu	2	3,7 %	2	5,4 %	-	-
Odkaz	1	1,9 %	1	2,7 %	-	-
Nelze	0	0,0 %	1	2,7 %	-	-
Nepatřičnost otázky	0	0,0 %	3	8,1 %	4,53	p<0,05
Nevím	2	3,7 %	4	10,8 %	-	-
Nevyplněno	18	33,3 %	17	45,9 %	-	-
Neinformovanost	2	3,7 %	1	2,7 %	-	-

Vlastní zdroj, 2019

Formulované dotazy pokryly celou škálu oblastí a pro zpřehlednění výsledků jsem se rozhodla vytvořit tabulky zahrnující všechny kategorie, s nimiž jsem se setkala u otevřených otázek. Ty se tematicky zaměřovaly na trvalost a zájem o manželství, vymezení pojmu rozvod a rozchod, rozdíly mezi rozvodem/rozchodem, vliv rozvodu/rozchodu na děti, průběh rozvodu/rozchodu a na zkušenost s rozvodem/rozchodem. Je nutné zmínit, že se většina kategorií prolínala a s jejími různými podobami jsem se setkala u odlišných otázek.

Nyní bych ráda poukázala na výše uvedené tabulky, které zachycují výpočet chí-kvadrátu, kdy jsem se rozhodla porovnat dvě skupiny v četnosti jejich vyjádření k vytvořeným kategoriím. Jak je patrné, větší statistické významnosti vznikají při porovnání dívek a chlapců než při srovnání základní školy a gymnázií, kdy pouze u 4 kategorií vzniká statistická významnost, přičemž 2 výsledky jsou na hranici významnosti, kdy se daný jev pohybuje mezi 3-3,84 a může se jednat o statisticky významný rozdíl. Pro potvrzení, že se nejedná o náhodu, by bylo nutné další šetření. Oproti tomu u dívek a chlapců existuje celkem 9 kategorií, které jsou statisticky významné, z toho jsou 3 výsledky na hranici významnosti. Výsledky jsem se rozhodla interpretovat na 5% hladině významnosti, ale ráda bych poukázala na kategorie *vztahová hygiena* a *partnerská pozornost* u dívek a chlapců, neboť obě hodnoty chí-kvadrátu dosahují 1%

hladiny významnosti, která je stanovena při 1 stupni volnosti na 6,635, což znamená, že je zde 99% šance, že zjištěná statistická významnost není náhoda. Stanovené hodnotě se přibližuje také kategorie *negativní chování*.

Jednotlivé kategorie jsou brány jako součást celého dotazníku a různým způsobem se v průběhu dotazníku proměňují. Uvedu to na příkladu kategorie *pocit lásky*, který byl zastoupen v pozitivním smyslu v otázce č. 5 (co dělat pro dlouhotrvající manželství) v jedné z mnoha podob: „*a hlavně, aby se milovali*“ a v otázce č. 7 (důvody pro sňatek) třeba takto: „*Je pěkné probouzet se vedle někoho, kdo vás miluje.*“ V tom méně pozitivním smyslu například u otázky 9, 10, 11 apod., kdy respondenti u jednotlivých otázek uváděli například: „*již se nemilují*“, „*přestali se mít navzájem rádi*“ nebo v podobě prosté formulace společných znaků pro rozvod a rozchod v otázce č. 11: „*nenávisť*“. Může se zdát, že spolu otázky zdánlivě nesouvisí, lze je však chápat v širším kontextu, kdy i proměna daného pojmenování má stále svou vypovídající hodnotu. Dává tedy pro mě smysl, že pocit lásky hraje v manželství, ale i při rozvodu a rozchodu svou roli, neboť je součástí emocí, které s nimi jsou spojeny.

Při porovnání gymnázií a základních škol mě zaujaly statistické významnosti pro vztahovou predispozici a důsledky rozvodu/rozchodu. Do první zmíněné kategorie jsem zařazovala například následující kódy: „*snaha o porozumění toho druhého, kvality partnera, duchovní rozměr vztahu, nalezení vhodného partner(a/ky)*“ a podobně. Překvapilo mě, že vztahovou predispozici, kterou chápu jako predispozici pro dlouhotrvající vztah, uváděli častěji studenti z gymnázií. Jedno z možných vysvětlení je, že respondenti z gymnázií přisuzují kompatibilitě partnerů větší roli a chápou ji jako nutnost pro spokojený a dlouhotrvající vztah. Další aspekt, kterému bych se chtěla věnovat je uvádění kategorie *důsledky rozvodu/rozchodu*, kam jsem zařadila kódy typu: „*rozdělení majetku, dětí, zvířat, spory o majetek, děti, negativní vliv na děti, střídavá péče a jiné.*“ Ráda bych zmínila, že ve většině případů si studenti uvědomují rozdíly mezi rozvodem a rozchodem. Vnímají, že se v případě rozvodu jedná především o ukončení manželství se všemi jeho náležitostmi a u rozchodu si uvědomují, že probíhá pouze mezi partnery, kdy závisí především na domluvě mezi nimi. Tyto aspekty vnímání faktických rozdílů jsou v tabulce pojmenované jako „*náležitosti rozluky vztahu*“. V několika málo případech jsem se setkala se záměnou pojmu, anebo je z dotazníku patrné, že studenti zatím rozchod vnímají spíše jako součást života mladých lidí a přítomnost rozvodu spatřují převážně u dospělých, kteří již mají děti. S tím souvisí právě obecně uváděná kategorie *děti*, kdy tito respondenti přiřazovali k rozvodu jejich přítomnost a k rozchodu právě jejich

nepřítomnost. Dle toho lze soudit, že někteří studenti chápou rozchod jako záležitost mladších lidí, což lze také považovat za zajímavé zjištění. Já jsem se například domnívala, že rozchod je již napevno ve společnosti vnímán a spojován právě s partnery, kteří nejsou ve svazku manželském, ale děti již mají. Toto šetření mi ukázalo, že to tak z pohledu dospívajících ještě zcela není.

Nyní bych se věnovala úvaze nad výsledky ukazující statistické významnosti u dívek a chlapců. První kategorií, která jistě stojí za zmínění je *volný čas*. Vzhledem k četnosti jeho volby je znatelné, že má pro obě pohlaví velký význam, jak pro dívky (77,8 %) tak pro chlapce (67,6 %). Vyjádření vztahující se k volnému času byla velmi různorodá, od konkrétních činností typu: „*vyjít si společně např. do kavárny*“ či „*mít společné přátele, se kterými můžou jezdit na různé akce, dovolené, atd.*“ až po obecné formulace typu: „*trávit spolu čas*“ nebo „*měli by mít nějaký společný koníček či zájem, aby je to spojovalo.*“ Za zmínku stojí zajímavý jev ve spojitosti při uvádění kategorie volného času. Kromě toho, že studenti spatřují volný čas jako neodmyslitelnou součást vztahu, uvědomují si v souvislosti s jeho trávením i jistá úskalí, pokud by partneři neměli čas také sami pro sebe. Názorně tento jev mohu prezentovat na těchto příkladech: „*trávit spolu přiměřeně času a jezdit spolu na výlety nebo dovolené*“, „*umět si od sebe odpočinout*“ nebo „*mít dost času pro sebe, když se člověk necítí svobodně, ale utlačovaně, tak není „šťastný.*“ Tato skutečnost byla ve většině dotazníků uváděna právě společně s tím, že by manželé měli trávit volný čas společně. Bylo by přínosné zjistit, jak by takové rozložení času pro sebe a strávením s partnerem mohlo z pohledu studentů vypadat. Mohly by z něj vyplynout bližší informace o jejich představách týkající se rozložení času mezi partnera, rodinu, přátele a ostatní povinnosti. Z tohoto konceptu se může vymezit i konstrukt hranice mezi časem společným a individuálním a jeho role pro vztah. Někteří studenti si také uvědomili, že ke změně volného času dojde také vlivem rozvodu/rozchodu, kdy uváděli například: „*měli by trávit pořád čas jako rodina*“ anebo „*nebudou už se vídat*“.

Vztahové hygieně přisuzují dívky větší význam než chlapci, dívek tak zvolilo 88,9 % a chlapců 59,5 %. Do této sekce řadím například kódy: „*nehádat se zbytečně*“, „*zdravá/žádná žárlivost*“, „*vzájemná důvěra*“, „*komunikace*“, „*vzájemná podpora*“, „*nelhat si*“ a jiné. Jedná se o činnosti, které přispívají k udržení zdravého vztahu. Domnívám se, že jedním z důvodů, proč odpovědělo více dívek než chlapců, je to, že pro dívky hraje větší roli budování vztahu pomocí nemateriálních způsobů. Provazují toto zjištění s rozdílem v rámci partnerské pozornosti, kdy ji uvedlo pouze 14,8 %

studentek, oproti tomu však u chlapců zazněla 45,9 %, což lze považovat za významný rozdíl. Partnerskou pozornost vnímám jako způsob, jakým lze prohlubovat a udržovat vztah. Dívky v rámci této kategorie uváděly spíše méně hmatatelné způsoby jako například: „*měli by se společně smát*“ nebo „*připomínat si různá výročí: manželství, narozeniny*“. Oproti tomu chlapci častěji než dívky zmiňovali hmatatelné věci: „*dávat si dárečky, květiny*“, „*kupovat dárky k narozeninám, k výročí*“ nebo „*chodit pravidelně na večeře, do restaurace*“. Jeden z respondentů do své odpovědi zanesl i formulaci, svědčící pro mě o komplexním chápání partnerské pozornosti vůči slečně, kdy uvedl: „*muž by hlavně měl být gentleman*“. S materiální stránkou rozvoje vztahu však byla velmi hojně spojena formulace *partnerské pozornosti* ze strany chlapců v podobě pohlavního styku, kdy u dívek zazněl tento odkaz pouze 1x. Role fyzického kontaktu hraje prozatím větší význam pro chlapce a lze jej doložit na následujících úryvcích: „*pravidelně se účastnit koitusu*“, „*pravidelný sex*“ anebo z mého pohledu vystihující nezastupitelnost fyzická pro vztah od respondenta z gymnázia: „*pravidelný pohlavní styk, ačkoli by vztah na sexu být založen neměl, je jeho velkou součástí a potřebnou složkou*“.

Do kategorie negativního chování spadaly napříč dotazníkem kódy v podobě: „*alkohol*“, „*násilí*“, „*napadnutí jednoho z rodičů*“, „*ubližování dětem*“ a podobné, častěji je uváděly dívky, konkrétně 48,1 %, oproti 21,6 % chlapců. Je možné, že respondentky vnímají tyto negativní jevy jako více ohrožující pro vztah, které v mnoha případech mohou vést k rozpadu rodiny. Co mě v rámci této kategorie překvapilo, byl její výskyt u otázek číslo 5 a 7, kde bych je neočekávala, neboť jsem na ně v předcházejících případech narazila u otázek věnujících se v dotazníku problematice rozvodu a rozchodu. Respondent (muž) u těchto dvou otázek vyjádřil úvahu nad tím, že pokud je člověk ve šťastném vztahu v manželství, nevěnuje se například alkoholu nebo kouření. Tato myšlenka mě překvapila, proto ji uvádím jako zajímavost, na níž jsem při zpracování dotazníků narazila.

Význam také připisuji kategorii týkající se věku dítěte (16,5 %), i přestože nebyla hojně zastoupena, svědčí z mého pohledu o rozvážnosti u studentů, kteří ji uvedli, neboť si uvědomují, že i ve zpracování rozvodu/rozchodu rodičů hraje roli věk dítěte.

V závěru zmíním kategorii vztah dítě-rodič, o jejíž důležitosti svědčí vysoké procentuální zastoupení u dívek (90,7 %) i u chlapců (73,0 %). Prakticky v totožné míře bylo rozložení této kategorie u studentů z gymnázií (83,7 %) a základní školy (83,3 %). Obě pohlaví si uvědomují, že rozvod a rozchod mají různým způsobem vliv na vztah rodičů s dětmi. V některých případech studenti vnímali dopad na vztah v pozitivním smyslu, kdy se například rodiče začnou o své potomky více zajímat, nebo v možnosti

volby oblíbeného rodiče při rozvodu/rozchodu rodičů. Ve většině případů však byly uváděny negativní dopady na vztah, obecně je lze shrnout jako obava ze ztráty rodiče, nedostatečného kontaktu s ním, nezájem rodiče o dítě a podobně. Zde uvedu komentář jedné ze studentek, která z mého pohledu velmi vystihla situaci často plynoucí z rozvodu/rozchodu rodičů: *„Dítě už nikdy nezažije ‚idylku šťastné rodiny‘. Ten úžasný pocit, když vás z jedné strany objímá máma a z druhé táta.“*

Diskuse

K jednotlivým výzkumným otázkám nyní budu uvádět své postřehy, které budou následně porovnány s literaturou, z níž se čerpalo v teoretické části.

1) Jaké postoje mají dospívající k manželství, rozvodu a rozchodu ve společnosti?

Z postojového dotazníku vnímám, že dospívající přisuzují manželství stále velkou váhu.

Usuzuji tak i na základě jejich odpovědí na otázku č. 6, kdy zájem o manželství má aktuálně 75,8 % respondentů. Osobně by mi přišlo zajímavé položit stejnou otázku studentům i za delší časový úsek a zjistit, zda se jejich postoj v čase proměnil, či nikoliv. Zajímalo by mě i to, kolik se jich reálně oženilo/vdalo a jestli ti, kteří na možnost sňatku odpověděli negativně, svůj postoj přehodnotili. To je však úlohou longitudiálních studií a uvědomuji si, že by pro mě bylo obtížné tento krok realizovat.

Zároveň vnímám z otázky č. 22, že postoj k rozvodu a rozchodu není většinou pozitivní. Studenti si však uvědomují, že oba tyto jevy jsou ve společnosti častým úkazem, což například dokládá uvědomění, že rozchod je snazší než rozvod apod. Zároveň jsem z dotazníku nabyla stejný pocit, jaký ve svém panelovém výzkumu uvedli Katrňák, Lechnerová, Pakosta a Fučík (2010), kteří zjistili, že rozvod je vnímán více jako definitivní, což se potvrdilo v dotazníku otázkou č. 11. Ta se zabývala společnými znaky a rozdíly rozvodu i rozchodu. Právě v kategorii vymezení vztahu, kterou celkem uvedlo 34,1 % respondentů, byla většinou uváděna konečnost a složitost rozvodu oproti rozchodu. Pro silnější potvrzení tohoto tvrzení by příště bylo nutné například do postojového dotazníku zanést formulaci o definitivnosti rozvodu, aby tento předpoklad bylo možné ověřit.

2) Existuje ve vnímání manželství, rozvodu a rozchodu rozdíl mezi studenty základních škol a gymnázií?

Na tyto rozdíly jsem poukazovala především v rámci interpretace výsledků. Je však na místě podotknout, že z mého pohledu byly mezi studenty z gymnázií a základních škol pozorovány drobné rozdíly. Více signifikantních výsledků jsem zjistila při porovnání dívek a chlapců v rámci jednotlivých kategorií v dotazníku. Z postojového dotazníku pak o něco více studenti ze ZŠ vnímají manželství jako stvrzení lásky, neboť jejich průměrná odpověď byla 1,5. Pohybovali se tak na pomezí rozhodně ano a spíše ano. Oproti tomu studenti z gymnázií se klonili více k odpovědi spíše ano (1,9).

O něco striktnější v tvrzení o snášení rozvodu dětmi bez větších obtíží byli studenti ze ZŠ, kteří se klonili v průměrné odpovědi ke spíše ne (4,2). Studenti z gymnázií se také blížili spíše k této variantě (3,8), ale výsledek se částečně klonil k odpovědi nevím. Jak jsem zmínila výše, byly pozorovány spíše drobné nuance rozdílů. Je však možné, že další rozdíly by mohly být odhaleny při jiném nastavení dotazníku či při využití odlišných způsobů zpracování dat.

3) Jak rozumí dospívající pojmům manželství, rozvod a rozchod?

Při zpracování informací z dotazníků jsem narazila na jevy, které v různé míře potvrzují zjištění z literatury v teoretické části této práce. Jedním z příkladů je, že pro vztah hraje významnou roli právě volný čas, což si ve velkém zastoupení uvědomují i studenti (73,6 %). Koreluje to s daty zmíněnými například autorkami Lacinová a Neužilová Michalčáková (2014), které uvádějí, že v péči o vztahy hraje volný čas svou roli. Stejně tak to vnímá i Uholyeva (2015), která se zabývá kohezí vztahu v rodině a mechanismy ovlivňující její fungování, podle níž je v tomto kontextu udáván významný faktor volného času a to, jak ho rodina společně či odděleně tráví.

Dále si studenti uvědomují, že k udržení zdravého vztahu je důležitá vzájemná komunikace, která se v hojném zastoupení objevovala jako jeden z kódů v kategorii vztahová hygiena (76,9 %). Častěji ji však uváděly dívky (88,9 %). Význam komunikace lze zaznamenat také v přehledové studii Lacinové (2012), která uvádí nedostatečnou komunikaci jako jeden ze zdrojů konfliktu ve vztahu. Dalším je například sex, jemuž větší roli v tomto případě přisuzovali chlapci. Fyzický kontakt byl zařazen do kategorie partnerská pozornost (45,9 %). Zmíněny jsou zde i domácí práce. V dotazníku se s tímto tvrzením u studentů bylo možné setkat v podobě tvrzení, že by si partneři měli být rovni v otázce domácích prací, přispíváním k chodu domácnosti a ve výchově dětí. Tento kód konkrétně u otázky číslo 5 zazněl u 16 osob (17,6 %) a řadím jej do vztahové stability. Opět jej častěji uváděly dívky. Na tomto místě uvažuji nad tím, z jakého důvodu hraje pro dívky rovnost větší roli, zdali vycházejí z osobní zkušenosti, kdy mohou vnímat nerovnováhu těchto sil u svých rodičů, či je vedly k formulaci této odpovědi jiné pohnutky.

Studenti při rozpadu vztahu zaznamenali i odlišné vnímání této situace v závislosti na věku dítěte, jak uvádí například Tomová (2015). Tato kategorie byla zastoupena pouze 15 respondenty (16,5 %), i přes to je však důležité poukázat na to, že v rámci otevřených odpovědí uvádí dospívající i tyto informace. Například jeden z žáků do dotazníku vepsal i svůj názor na to, že věk dítěte ovlivňuje jeho prožívání rozpadu vztahu. Podoba byla

následující: „*Podle mě záleží i na věku dítěte: novorozenec (nevnímá, co se děje), věk 5-13 (je to pro něj velice náročné), 15 a více: Myslím, že v tomto věku už tolik neřeší, co se děje.*“ Jedná se o osobní názor, kdy respondent vyvinul své vlastní úsilí a svou úvahu rozpracoval do konkrétnější podoby. Vnímám to jako přínos pro tuto práci, neboť často právě tyto komentáře dokáží vyvolat nové otázky a osobně by mě zajímalo, na jakém základě došel k jednotlivým tvrzením.

Dospívající jsou ve značné míře seznámeni s podmínkami pro manželství, ale i pro rozvod. Vnímají, jak se odlišují pojmy rozvod a rozchod, přičemž tyto znalosti prokazovali především v otázce č. 11. Porozumění těmto pojmům dokazují kategorie, které jsou procentuálně velmi silně zastoupeny, patří sem průběh rozvodu/rozchodu (72,5 %), v němž studenti obecně popisovali, jak může rozvod nebo rozchod probíhat, například jak to vypadá, pokud se chce rozejít pouze 1 z partnerů. Vnímají také důsledky rozvodu/rozchodu (82,4 %), které z něj plynou jak pro partnery, tak i pro děti. Uvědomují si, že je potřeba rozdělit společný majetek, ale že jsou s tímto krokem často spojené i spory. Chápu, že rodiče mohou mít velmi odlišné názory na výchovu dětí, které mají například soudem stanovenou střídavou péči. Shledávají, že i v případě rozchodu, pokud se partneři nedohodnou, může následovat soudní řešení sporů. V kategorii náležitosti rozluky vztahu (82,4 %) jednoznačně vystihli, co je nutné pro rozvod (soud, rozvodové papíry) a co pro rozchod (domluva mezi partnery, odlišná řešení pro dělení majetku apod.). Studenti tedy dokázali mezi oběma pojmy rozlišovat, až na některé výjimky, kdy došlo k záměně rozvodu za rozchod a podobně. Z dotazníků jsem však nabyla dojmu, že jsou se všemi třemi koncepty seznámeni a to i na základě vlastní zkušenosti, což dokazuje otázka č. 20, kdy pouze 26,4 % z nich nemá zkušenost s rozvodem ani rozchodem.

4) Jak dospívající vnímají působení rozvodu a rozchodu na děti?

Respondenti vnímají, že rozvod a rozchod má na děti silný vliv. Dokazuje to například to, že z jejich pohledu pro děti plynou spíše negativní důsledky z rozpadu vztahu, kdy i přes možnost pozitivního dopadu, zvolilo negativní důsledky celkem 97,8 %. I Przbyla-Basista (2016) ve své přehledové studii členila projevy dětí na vnitřní a vnější a uváděla zde obdobné projevy, s nimiž se ve výzkume předkládané práce lze rovněž setkat. U vnějších se jednalo o agresi ze strany dítěte či šikanu, s níž jsem se v dotaznících setkávala v obou formách – dítě je šikanováno, případně samo začne po rozpadu vztahu rodičů šikanovat. Do vnitřních projevů řadila sebeobviňování či úzkost, s nimiž jsme se také při zpracování dotazníků setkali. Tomová (2015) ve svém článku vyjmenovala

projevy smutku, vzteku a hněvu, které jsem řadila do vnitřního prožívání. V menší míře někteří studenti zmínili vnější i vnitřní prožívání při rozvodu/rozchodu u partnerů. Zmíněn byl i vliv na školní prospěch, který ve vztahu s vlivem na budování „*self-esteem*“ zmiňuje i Mustapha, Odediran (2019) nebo Plummer (2014). V menší míře také byl uváděn možný vznik rizikového chování dítěte vlivem rozvodu/rozchodu (13,2 %), které se může chytout špatné party a začne kouřit nebo pít alkohol. Na to například upozorňoval ve své práci Pavlát (2011). Vlivu na vztah s dítětem se opět věnoval Pavlát s Janečkovou (2007), jenž popisoval situaci, že dítě musí učinit volbu mezi rodiči. Uvědomění si dopadu na vztah s rodiči bylo vysoké i ze strany dospívajících (83,5 %). Budoucímu vlivu z rozpadu vztahu rodičů se věnovala také Hamplová a Trusinová (2018), které mimo jiné zmiňují vliv na přístup k manželství, což v některých případech uváděli i dospívající. Tento jev jsem zařadila do vnějších projevů z toho důvodu, že jej lze pozorovat s odstupem času vnějším pozorováním. Četnost výskytu těchto odpovědí byla zaznamenána u 7 respondentů, avšak i přes nízký počet mi tyto informace přijdou velmi přínosné. Narazila jsem na ně v této podobě například u dívky: „*Dítě bude mít třeba v budoucnu pocit, že nemá problém se kdykoli rozvést. To se může projevit i u něj v dospělosti.*“ Pro změnu u chlapce byla formulace následující: „*V dospělosti se třeba ani nevdá, protože si myslí, že by to stejně skončilo rozvodem.*“

Dospívající si z mého pohledu velmi znatelně uvědomují, jak je rozvod i rozchod pro děti náročnou situací a uvědomují si, že z toho pro ně i pro rodiče plynou nové poměry. Dokládá to kromě výše zmíněného i hojné zastoupení kategorie životní změny (86,8 %), do níž řadím změnu bydlení jednoho z rodičů, stěhování dítěte od rodiče k rodiči, setkání s novým partnerem/partnerkou rodičů či obecně ukončení partnerského vztahu, z něhož samého následně plynou změny.

V závěru bych ještě odkázala na kategorii vrstevníci (20,9 %), i přestože zde není ve vysokém procentuálním zastoupení, opět je pro mě důležité poukázat na to, že dospívající vnímají svou roli při procházení si tohoto těžkého období. Dospívajícími jsou vrstevníci vnímáni nejen jako podpora a pomoc v případě, že k rozvodu/rozchodu dojde, ale také jako riziko při obavách, aby se vrstevníci například nezačali dítěti posmívat. V menší míře to potvrzuje zjištění Ehrenberga, Stewarta, Roche, Pringla a Bushe (2006), kde je role vrstevníků vnímána jako významná ve smyslu, na koho se mohou obrátit, ale také jako obava z jejich negativního přístupu k dané situaci.

Závěrem diskuse bych se stručně zmínila o zajímavém jevu plynoucí z otázky č. 16, která se věnovala negativním dopadům na děti při rozvodu/rozchodu. Celkem 19 osob,

z toho 15 dívek uvedlo u této otázky kategorii důsledky rozvodu/rozchodu, do nichž v této otázce především spadala střídavá péče. Nejedná se sice o nadpoloviční většinu studentů, i přes to mě však tento jev překvapil, neboť jsem se mylně předpokládala, že na ni budou studenti nahlížet pouze pozitivně. Je však vidět, že nad svými odpověďmi velmi přemýšlí, protože vnímají její nedostatky. Vyjádření studentů uvedu na 2 konkrétních případech, kdy jedna z dívek napsala: *„střídavá péče – podle mého názoru je blbost, aby dítě bylo 1 týden u matky a 1 týden u otce. Rodiče nebudou mít vzájemnou kontrolu na výchově dítěte.“* Jiná formulace tentokrát u chlapce zněla: *„Myslím si, že např. střídavá péče je pro dítě velkou psychickou zátěží.“* Věřím, že by bylo zajímavé hlouběji prozkoumat, jak nahlíží studenti na střídavou péči a jakým způsobem by oni sami řešili tyto situace ku prospěchu dítěte. Jistě by se zde mohly vyskytnout zajímavé názory a podněty.

Závěr

Cílem práce bylo zjistit postoj dospívajících k manželství, rozvodu a rozchodu, neboť to jsou společenská témata, která budou z mého pohledu ve společnosti vždy aktuální. Rozhodla jsem se zaměřit na tyto tři pojmy a zjistila jsem, že zmapovat a definovat termín rozchod je velice obtížné. O manželství i rozvodu je možné dohledat konkrétnější statistická data, o rozchodu však nikoliv. Stejně tak je tématu rozchod prozatím věnováno málo prostoru v literatuře. Domnívám se, že je to z důvodu podobnosti s rozvodem, i přes to si myslím, že by do budoucna bylo vhodné se více zaměřit i na tento pojem. Věřím, že jeho bedlivé prozkoumání by mohlo přinést nové otázky k výzkumu.

Při výzkumu jsem zjistila, že dospívající vnímají manželství, rozvody i rozchody jako součást společenské reality prostřednictvím postojového dotazníku. Zároveň mě překvapil jejich velký zájem o manželství (75,8 %). Zajímavým jevem byl také často odpovídaný důvod pro vstup do manželství, kterým byl strach ze samoty, jež spadal do kategorie obavy z budoucnosti, byl nejčastěji se vyskytující u otázek č. 7, 8 v dotazníku a uvedlo ho celkem 35,2 %. Opačným důvodem, proč nevstupovat do manželství (otázka č. 8), byl strach ze závazku. Oba tyto jevy mě zaujaly vzhledem k věkové kategorii respondentů, kdy navíc většině z nich bylo 14 let (65,9 %). Jeví se mi tyto odpovědi jako relativně předčasné, a proto by mě zajímalo, z čeho tyto obavy plynou.

Ráda bych zmínila ještě jednu skutečnost, ač nebyla tak často zodpovídaná. V kategorii vztah dítě – rodič, jsem u otázky č. 16, 17 a 18 týkající se situace po rozvodu/rozchodu našla u 5 případů uvedeno tvrzení, že rodiče nebudou mít o dítě zájem nebo se mu nebudou věnovat (např. z důvodu, že mají starosti s rozvodem nebo dítě nechce nikdo do péče). Z 5 případů byly 4 osoby z rozvedených rodin. Z celkového počtu 16 lidí z rozvedených rodin uvedli tento pocit 4 lidé. Uvědomuji si, že to není statisticky významné, ale domnívám se, že by bylo zajímavé prozkoumat, kolik dětí tímto pocitem při rozpadu vztahu rodičů trpělo.

Při komparaci základních škol a gymnázií, především u části, kde byla vytvořena data pomocí kódování, bylo zjištěno, že větší nuance jsou spíše mezi dívkami a chlapci než mezi základní školou a gymnázií. Myslím, že tyto rozdíly plynou na základě rozdílných priorit v tomto věku. Pro ověření tvrzení by bylo nutné realizovat další šetření, které rozsah bakalářské práce neumožňuje. Nicméně je to zajímavá skutečnost pro další zkoumání.

Zde bych navázala a uvedla některé z limitů výzkumu. Je nutné uvést dobu vyplňování dotazníku, kterou jsem si zkreslila dle pilotního průzkumu, jak již bylo uvedeno. Zároveň s délkou dotazníku bylo získáno velké množství dat, bohužel není

možné dát dostatečný prostor všem zjištěním. Příště by tedy bylo vhodné se zaměřit na užší okruh informací, kterým je pak možné se věnovat více do hloubky. Společně s tím se vynořuje otázka zpracování a porovnání dat u otevřených odpovědí. Je nutné zmínit, že vzhledem k množství otázek došlo k zevšeobecnění informací a opět nebylo možné prezentovat jednotlivá zjištění ke každé otázce. Na základě toho došlo k vytvoření kategorií, které se napříč dotazníkem vyskytovaly, ale společně s tím se i prolínaly, doplňovaly a někdy nebyly hranice mezi nimi dostatečně ostré. Při zpracování dat jsem se dopustila základní chyby a to té, že jsem dělala v některých případech příliš konkrétní kódy. Ve finále jsem pak těchto kódů měla velké množství a z toho důvodu vznikl i větší počet kategorií.

Vnímám však, že i díky velkému množství informací se pro mě otevírá prostor pro nové otázky, kterým je možné se věnovat. Například jak se bude postoj dospívajících proměňovat v čase? Z mého pohledu by bylo zajímavé realizovat výzkum, který by se zaměřil na změny v jejich chápání s nabýváním životních zkušeností. Jak jsem již zmínila, je také možné se věnovat blíže rozchodu jako samostatnému pojmu se zaměřením se na jeho rozdíly oproti rozvodu, například z pohledu partnerského nebo i z pohledu samotných dětí. Možné by bylo také se věnovat obavám dospívajících a více se zaměřit na to, na jakém základě mají již čtrnáctiletí strach ze závazku či naopak ze samoty. Z čeho jejich obavy pramení? I když toto téma s manželstvím, rozvodem ani rozchodem přímo nesouvisí.

Vzhledem k tomu, že v České republice sňatečnost za rok 2017 stoupla, domnívám se, že by tento trend mohl pokračovat. Tato data si mohu ověřit při vydání zprávy Českého statistického úřadu, který za uplynulý rok vydává kompletní zprávy většinou v říjnu v následujícím roce. Vznikají také zprávy za každé čtvrtletí, ale pro kompletnost čísel jsem využila dostupná data z roku 2017. Rozvod má z pohledu Evropské unie také nyní klesající tendenci, avšak Česká republika zatím stále patří k zemím s vyšší rozvodovostí. Je otázkou, jak je to s četností rozchodu, neboť ta nelze přímo sledovat. Za údaj týkající se páru v partnerském vztahu lze považovat číslo vztahující se k počtu dětí narozených mimo manželství, v ČR se za rok 2016 narodilo 48,6 % dětí neprovdaným ženám. Tato čísla se časem mohou mírně lišit, například za rok 2017 to bylo 27 513 dětí (podíl 48,9 %) a za rok 2018 se jednalo předběžně o 27 148 dětí (podíl 48,7 %). Tyto statistické údaje opět poskytuje Český statistický úřad. (ParlamentniListy.cz, 2018)

Domnívám se, že pokud chceme pěstovat v dospívajících pozitivní postoj k dlouhotrvajícímu vztahu, je důležité, aby právě tento příklad viděli ve své rodině.

Jak již jsem zmínila na samém začátku, rodina nás formuje již od útlého věku, a pokud vidíme spokojený a šťastný vztah svých rodičů, sami takový pro sebe budeme vyhledávat. Zároveň si myslím, že tento postoj lze ovlivnit i celospolečenským nastavením. Děti často vnímají ve společnosti rozvod a rozchod jako běžná řešení ukončení vztahu. Myslím, že by to mohlo být i konzumním nastavením společnosti, kdy i na manželství/partnerství může být pohlíženo jako na zboží, které když se zkazí, tak je nutné se ho „zbavit“ a vyměnit za nové. V určitých případech je rozpad vztahu nevyhnutelný, ale v některých jistě ne. Zabránit tomu lze tak, že se nebudeme bát řešit problémy a budeme čelit nepříjemným situacím vytrvaleji a s odhodláním a tyto hodnoty tak názorně posilovat právě v dospívajících. Usuzuji tak na základě faktu, že nejčastějším důvodem pro rozpad manželství je udávána rozdílnost povah, názorů a zájmů (viz tab. č. 1 – 14 964), které mohou v mnoha případech obsahovat právě situace, kdy vytrvalost a společná práce na vztahu, mohou být možným řešením, jak vztah obnovit.

Souhrn

Bakalářská práce se věnuje tématům manželství, rozvodu a rozchodu. V teoretické části se zabývá především vymezením základních pojmů. Prostor je také věnován jejich vlivu na život rodiny, dětí i dospívajících. V praktické části jsou prezentována data z dotazníku zjišťující postoj dospívajících k výše uvedeným pojmům. Šetření se účastnilo 91 respondentů ze základní školy a z gymnázií, statistické významnosti mezi sledovanými skupinami byly spíše zaznamenány mezi dívkami a chlapci než mezi studenty těchto dvou typů škol. Je důležité zmínit, že zjištěné výsledky výzkumu, jako například vliv na vztah s rodiči, souhlasí s informacemi z literatury. Studenti zaujímají k manželství převážně pozitivní postoj a s pojmy rozvod a rozchod jsou dostatečně obeznámeni. Vnímají rozdíly mezi nimi a uvědomují si jejich negativní dopad na životy dětí.

Summary

The bachelor's thesis deals with marriage, divorce and break-up. The theoretical part defines the key terms and the impact of marriage, divorce and break-up on the lives of families, children and adolescents. The research part presents data collected in a questionnaire, finding out about the adolescents' attitudes to the above-mentioned notions. The survey included 91 respondents, with statistical significance between the surveyed samples observed between the groups of girls and boys, rather than grammar school students and primary school students. It has to be noted that the findings, such as the impact on the relationship with parents, are in line with the information published in the literature. Students hold predominantly positive attitudes to marriage and have sufficient knowledge about the notions of divorce and break-up. They perceive the differences between them and are aware of their negative impact on children's lives.

Seznam použité literatury

celá kniha:

DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana a kol. (2002). *Manželství a rozvody: praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. Praha: Linde. 104 s. Právo pro všední den. ISBN 80-86131-34-3

FRANCOVÁ, Marie a DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana (2014). *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). 260 s. ISBN 978-80-7478-500-9.

FUČÍK, Petr. (2013). *Rozvod a změny reprodukčních strategií*. Brno: Masarykova univerzita. 165 s. ISBN 978-80-210-6093-7.

CHALOUPKOVÁ, Jana a ŠALAMOUNOVÁ, Petra. (2004). *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Sociologické studie / Sociological Studies 04:07. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 60 s. ISBN 80-7330-062-1.

JANDOUREK, Jan. (2001). *Sociologický slovník*. Praha: Portál. 288 s. ISBN 80-7178-535-0.

KLIMEŠ, Jeroným. (2013). *Partneři a rozchody*. Vyd. 3. Praha: Portál. Psychologie (Portál). 240 s. ISBN 978-80-262-0575-3.

KOVÁČOVÁ, Lucie. (2017). *Manželství*. Praha. Diplomová. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce Josef Salač.

LEVINE, Peter A. a KLINE, Maggie (2014). *Prevence traumatu u dětí: průvodce k obnovení důvěry, vitality a odolnosti*. Praha: Maitrea, 271 s. ISBN 978-80-87249-61-1.

LINHART, Jiří., PETRUSEK, Miloslav., VODÁKOVÁ, Alena a MAŘÍKOVÁ, Hana (1996a). *Velký sociologický slovník: I. svazek, A-O*. Praha: Karolinum. 747 s. ISBN 80-7184-164-1.

LINHART, Jiří., PETRUSEK, Miloslav, VODÁKOVÁ, Alena a MAŘÍKOVÁ, Hana (1996b). *Velký sociologický slovník: II. svazek, P-Ž*. Praha: Karolinum. 747 -1627 s. ISBN 80-7184-310-5.

MATOUŠEK, Oldřich. (2008). *Slovník sociální práce*, 2. vyd., Praha: Portál. 272 s. ISBN 978- 80-7367-368-0

MATOUŠEK, Oldřich. (2015). *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál. 256 s. ISBN 978-80-262-0968-3.

MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. (2010). *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál. 184 s. ISBN 978-80-7367-739-8.

MOŽNÝ, Ivo. (2008). *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty (Sociologické nakladatelství). 324 s. ISBN 978-80-86429-87-8.

NOVÁK, Tomáš. (2013). *Pozitivně na manželství*. Praha: Grada. Psychologie pro každého. 140 s. ISBN 978-80-247-4645-6.

PETRÁČKOVÁ, Věra a KRAUS, Jiří. (1998). *Akademický slovník cizích slov : [A-Ž]*. Vyd. 1. Praha: Academia. 834 s. ISBN 8020006079. (506)

PUNCH, Keith. (2008) *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál. 152 s. ISBN 978-80-7367-381-9.

PUNCH, Keith. (2015). *Úspěšný návrh výzkumu*. Vydání druhé. Přeložil Jan HENDL. Praha: Portál. 232 s. ISBN 978-80-262-0980-5.

SMITH, Heather. (2004) *Děti a rozvod*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 184s. ISBN 80-7178-906-2.

ŠÍNOVÁ, Renáta a ŠMÍD, Ondřej. (2014). *Manželství*. Praha: Leges. Teoretik. 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8.

TEYBER, Edward. (2007). *Děti a rozvod*. Praha: Návrat domů. 232 s. ISBN 978-80--7255-163-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. (2012). *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. 2. vyd, dopl. a přeprac. Praha: Karolinum. 536 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

kapitola – části knihy v češtině

HAMPLOVÁ, Dana a PIKÁLKOVÁ, Simona. (2002). *Manželství, nesezdaná soužití a partnerský vztah*. In MANSFELDOVÁ, Zdenka a TUČEK, Milan. *Současná česká společnost: sociologické studie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 381 s. ISBN 80-7330-009-5.

článek v tištěném časopise v češtině

HORSKÁ, Eliška a LACINOVÁ, Lenka. (2015). Postoje k rozvodu u mladých dospělých: souvislost s rodičovským konfliktem, kooperací a vztahem k otci. *Československá psychologie: časopis pro psychologickou teorii a praxi*. Praha: Československá akademie věd. **59**(2), 105-114. ISSN 0009-062X.

KOTENOVÁ, Nikola. (2015). Děti a rozvod. *Školní poradenství v praxi: nový odborný časopis pro poradenské pracovníky*. Praha: Wolters Kluwer. 2014-, **2**(3), 14-15. ISSN 2336-3436.

NOVÁKOVÁ, Markéta a MERTIN, Václav. (2015). Cochemská praxe: rozvod s ohledem na děti. *Školní poradenství v praxi: nový odborný časopis pro poradenské pracovníky*. Praha: Wolters Kluwer. **2**(4), 8-10. ISSN 2336-3436.

PAVLÁT, Josef. (2011). Dlouhodobé následky rozvodu pro děti. *Česká a slovenská psychiatrie: časopis České psychiatrické společnosti ČLS JEP a Psychiatrickej spoločnosti SLS*. Praha: Česká lékařská společnost J.E.Purkyně., **107**(5), 297-300. ISSN 1212-0383.

PAVLÁT, Josef a JANÁČKOVÁ, Laura. (2007). Syndrom odcizeného rodiče a porozvodová adaptace. *Česká a slovenská psychiatrie: Časopis Psychiatrické společnosti*. **103**(3), 131-135. ISSN 1212-0383.

TOMOVÁ, Mária. (2015). Deti a ich bolesti v atmosfére rozvodu rodičov. *Vychovávateľ*. Bratislava: Educatio, 1956-, **64**(1-2), 11-21. ISSN 0139-6919.

internetové zdroje – databáze, CD rom

AXINN, William G. a THORNTON, Arland. (1996). The Influence of Parents' Marital Dissolutions on Children's Attitudes Toward Family Formation. *Demography* [online]. **33**(1), 66-81 [cit. 2019-03-02]. ISSN 00703370. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2061714>

BARBER, Brian K. a BUEHLER, Cheryl. (1996). Family Cohesion and Enmeshment: Different Constructs, Different Effects. *Journal of Marriage and Family* [online]. **58**(2), 433-441 [cit. 2019-03-24]. DOI: 10.2307/353507. ISSN 00222445. Dostupné z: <https://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=89f0f607-9fc4-4148-8857-e94c686ed799%40sessionmgr102>

ČESKO. (2012). §656, §657 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi. cz* [online] © AION CS 2010-2018 [cit. 10.11. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#p656-1>; <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#p656-2>

ČESKO. (2012). § 755 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2018 [cit. 17. 11. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#p755-1>

ČESKO. (2013). Řízení o rozvod manželství (§383 - § 398) zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2018, [cit. 19. 11. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-292#f5074814>

PARLAMENTNÍ LISTY (2018). Český statistický úřad: Nejvíc dětí se narodilo ženám ve věku 30 let. *ParlamentniListy.cz* [online]. Praha: Our Media, ©2009-2019, 11.09.2018 [cit. 2019-06-24]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Cesky-statisticky-urad-Nejvic-deti-se-narodilo-zenam-ve-veku-30-let-550964>

EHRENBERG, Marion F., STEWART, Laura-Lynn, ROCHE, Diane N., PRINGLE, Jennifer a BUSH, Jacqueline. (2006). Adolescents in Divorcing families: Perceptions of What Helps and Hinders. *Journal of Divorce* [online]., **45**(3/4), 69-91 [cit. 2019-03-02]. DOI: 10.1300/J087v45n03_04. ISSN 10502556. Dostupné z: <https://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=b33243d8-c302-42cd-a758-0ca81f39bc40%40sessionmgr4010>

EUROSTAT. (2019a). Crude marriage rate and crude divorce rate - Per 1000 persons. *Eurostat: Your key to European statistics* [online]. Luxemburg: Eurostat, [cit. 2019-01-29]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/web/table/description.jsp>

EUROSTAT. (2019b). Crude marriage rate and crude divorce rate. *Eurostat: Your key to European statistics*[online]. Luxemburg: Eurostat, [cit. 2019-02-18]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tps00206>

EUROSTAT. (2018). Marriage and divorce statistics. *Eurostat: Your key to European statistics* [online]. Luxemburg: Eurostat, červen 2018 [cit. 2019-02-18]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Marriage_and_divorce_statistics

EUROSTAT. (2019). Marriage and divorce statistics. *Eurostat: Your key to European statistics* [online]. Luxemburg: Eurostat, červen 2019 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Marriage_and_divorce_statistics

FRANCIS, Leslie J. a EVANS, Thomas E. (1997). The relationship between marital disruption and adolescent values: A study among 13–15 year olds. *Journal of*

Divorce [online]., **26**(3-4), s. 195-213 [cit. 2019-02-26]. DOI: 10.1300/J087v26n03_15. ISSN 10502556. Dostupné z: https://doi.org/10.1300/J087v26n03_15

FUČÍK, Petr. (2016). Where Are the Effects of Family Structure? The Educational Level, Current Partnership, and Income Level of the Czech Adult Population Socialised in Single-Parent Families. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* [online]., AV ČR, Sociologický ústav, **52**(3), s. 375-402. [cit. 2019-03-24]. DOI:10.13060/00380288.2016.52.3.263. ISSN 0038-0288. Dostupné z: https://is.muni.cz/repo/1351788/d869bbaa366a526633d3bd6cb4a7d1def2cf0bc5_16-3-06Fucik17.indd.pdf

HADŽIKAPETANOVIĆ, Halima, BABIĆ, Tajib a BJELOŠEVIĆ, Edin. (2017). Depression and intimate relationships of adolescents from divorced families. *Medicinski Glasnik: Official Publication Of The Medical Association Of Zenica-Doboj Canton, Bosnia And Herzegovina* [online]. **14**(1), s. 132-138 [cit. 2019-02-27]. DOI: 10.17392/854-16. ISSN 18402445. Dostupné z: <https://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=5f5ce467-9eff-4b7e-b270-6f052a3de231%40sdc-v-sessmgr04>

HAMPLOVÁ, Dana a TRUSINOVÁ, Romana. (2018). Konflikty v rodině původu, osobní pohoda a duševní zdraví v dospělosti. *Czech Sociological Review* [online]. **54**(2), s. 199-218 [cit. 2019-02-14]. DOI: 10.13060/00380288.2018.54.2.399. ISSN 00380288. Dostupné z: <https://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=9&sid=aaaad788-3f09-4c5d-9905-da2d29a348f9%40sdc-v-sessmgr06> nebo <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=649586>

KRAJSKÁ SPRÁVA ČESKÉHO STATISTICKÉHO ÚŘADU V JIHLAVĚ. (2018). *Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Kraje Vysočina 2017: Regionální statistiky* [online]. 1. Jihlava: Český statistický úřad, Jihlava. [cit. 2019-01-29]. ISBN 330132-18. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/60207432/33013218.pdf/0a0da5c8-d49b-436a-b8b8-701a147de008?version=1.7>

KREIDL, Martin, ŠTÍPKOVÁ, Martina, HUBATKOVÁ, Barbora a RABUŠIC, Ladislav. (2013). Variations in the effect of parental breakup on children's education. [online].

Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, Katedra sociologie. 47 s. [cit. 2019-02-02]. (Working Paper No. 03-13). Dostupné z: <https://ff.zcu.cz/kss/veda-vyzkum/pracovni-texty/2013/Variations-in-the-Effect.pdf>

KREJČOVÁ, Lenka. (2010). *Nesezdané soužití – sociální a právní aspekty*. Brno. Diplomová. [online]. UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ - Institut mezioborových studií Brno. 92 s. [cit. 2019-02-02]. Vedoucí práce Miroslava Kejčová. Dostupné z: https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/12001/krej%C4%8Dov%C3%A1_2010_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y

LACINOVÁ, Lenka. (2012). Konflikty v manželství a partnerství. *Psychologie pro Praxi* [online]. 47(3-4), s. 9-23 [cit. 2019-02-14]. ISSN 2336-6486. Dostupné z: <https://www-ceeol-com.ezproxy.is.cuni.cz/search/journal-detail?id=803>

LACINOVÁ Lenka a NEUŽILOVÁ MICHALČÁKOVÁ, Radka. (2014). Citová vazba a naplňování základních psychických potřeb v partnerských vztazích v období dospělosti. *Psychologie pro Praxi* [online]. 49(1), s. 99-109 [cit. 2019-02-02]. ISSN 18038670. Dostupné z: <https://doaj.org/article/915a0ac8529341e2aeada045afc34e35>

LACINOVÁ, Lenka, MICHALČÁKOVÁ, Radka a BOUŠA, Ondřej. (2009). Vyjadřování lásky v intimních vztazích: Příspěvek ke zkoumání užívání strategií vztahové údržby v partnerství a manželství. *Psychoterapie*[online]. FSS MUNI, Brno. 3(3-4), s. 224-234. [cit. 2019-02-02]. ISSN: 1802-3983. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/275352755_Vyjadrovani_lasky_v_intimnich_vztazich_Prispevek_ke_zkoumani_uzivani_strategii_vztahove_uzrby_v_partnerstvi_a_manzelstvi_Love_Expression_in_Intimate_Relationships_A_Contribution_to_Exploration_in_Usi

LACINOVÁ, Lenka, MICHALČÁKOVÁ, Radka a BOUŠA, Ondřej. (2013). Interparental conflict appraisal and general fearfulness in middle adolescence. *Vulnerable Children and Youth Studies: An International Interdisciplinary Journal for Research, Policy and Care* [online]. 8(1), s. 29-36. [cit. 2019-02-02]. DOI:10.1080/17450128.2012.726383.

ISSN 1745-0136.

Dostupné

z:

<https://www.researchgate.net/publication/272823200> Interparental conflict appraisal and general fearfulness in middle adolescence

MARTIN, Paige D., SPECTER, Gerald, MARTIN, Don a MARTIN, Maggie. (2003). Expressed attitudes of adolescents toward marriage and family life. *Adolescence* [online]. **38**(150), s. 359-67 [cit. 2019-02-26]. ISSN 00018449. Dostupné z: <https://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=11&sid=a4c2b5ab-08be-4326-a9f1-b7a72eef0a6%40sdc-v-sessmgr01>

MUSTAPHA, Mulikat Ladi AbdulQadir a ODEDIRAN, Deborah. (2019). Impact of Parental Separation on the Self-Esteem of In-School Adolescents in Nigeria. *International Journal of Instruction* [online]. **12**(1), s. 1281-1298 [cit. 2019-02-27]. ISSN 1694609X. Dostupné z: <https://eric.ed.gov/contentdelivery/servlet/ERICServlet?accno=EJ1201337>

ODBOR STATISTIKY OBYVATELSTVA. (2018a). *Vývoj obyvatelstva České republiky 2017: Obyvatelstvo* [online]. 1. Praha: Český statistický úřad, Praha, 2018 [cit. 2019-01-29]. ISBN 130069-18. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/61565976/13006918.pdf/86bf3abd-4ced-41f0-812a-b71c842954c5?version=1.6>

ODBOR STATISTIKY OBYVATELSTVA. (2018b). *DEMOGRAFICKÁ ROČENKA ČESKÉ REPUBLIKY 2017: Lidé a společnost* [online]. 1. Praha: Český statistický úřad, Praha, 2018 [cit. 2019-01-29]. ISBN 130067-18. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/61566220/13006718.pdf/915161c2-d643-4f59-954b-b35a0f157c6e?version=1.3>

PEŠEK, Roman. (2013). Psychorozchod, KBT a kazuistika. *Psychiatrie pro praxi*. 14(3). s. 133-135. [online]., **14**(3), s. 133-135. [cit. 2019-02-02]. ISSN 1803-5272 Dostupné z: <https://psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2013/03/09.pdf>

PETR, Pavel. (2012). *Stručný návod k ovládní IBM SPSS Statistics a IBM SPSS Modeler* [online]. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní [cit. 2019-03-23]. 65 s. ISBN 978-80-7395-477-2. Dostupné z:

https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/42661/PetrP_IBM_Statistics_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y

PLUMMER, Deborah M. (2014). *Helping Adolescents and Adults to Build Self-Esteem: A Photocopiable Resource Book*. [online]. 2.vyd. London: Jessica Kingsley Publishers., 2014. [cit. 2019-02-27]. ISBN 9781849054256. Dostupné z: <https://eds.b.ebscohost.com/eds/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzgxMzY5OF9fQU41?sid=00e82f51-60c3-46c0-a2d8-0430e2035166@sessionmgr101&vid=3&format=EB&rid=1>

PRATKANIS, Anthony R., TURNER, Marlene E. a MURPHY, Michelle. (2018). Attitude formation and change. *Salem Press Encyclopedia of Health* [online]., s. 5. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <https://eds.a.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=3&sid=b2ceddd7-19c4-4239-93de-39f74eed2949%40sessionmgr4008&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLHNoaWImbGFuZz1jcyZzaXRlPWVkcylsaXZlJnNjb3BIPXNpdGU%3d#AN=93871786&db=ers>

RATTAY, Petra, VON DER LIPPE, Elena, MAUZ, Elvira, RICHTER, Felicitas, HOELLING, Heike, LANGE, Cornelia a LAMPERT, Thomas. (2018). Health and health risk behaviour of adolescents-Differences according to family structure. Results of the German KiGGS cohort study. *PLOS ONE* [online]. **13**(3), s. 1-19 [cit. 2019-03-23]. DOI: 10.1371/journal.pone.0192968. ISSN 19326203. Dostupné z: <https://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=f2785b04-db7e-4348-b1ee-2cf09158bdbc%40sessionmgr103>

ROOTALU, Kadri a KASEARU, Kairi. (2016). Adolescents' Attitudes Toward Divorce: Does Parental Influence Matter in a Changing Society?. *Journal of Divorce* [online]. **57**(3), s. 195-211 [cit. 2019-02-26]. DOI: 10.1080/10502556.2016.1150147. ISSN 10502556. Dostupné z: <https://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=a4c2b5ab-08be-4326-a9f1-b7a72eecf0a6%40sdc-v-sessmgr01>

SŇATKY A ROZVODY 1950-2018. (2019). *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, 25.6. 2019 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/snatky-a-rozvody-1950-2018>

STØRKSEN, Ingunn, RØYSAMB, Espen, MOUM, Torbjørn a TAMBS, Kristian. (2005). Adolescents with a childhood experience of parental divorce: A longitudinal study of mental health and adjustment. *Journal of Adolescence* [online]. **28**(6), s. 725-739 [cit. 2019-02-27]. DOI: 10.1016/j.adolescence.2005.01.001. ISSN 01401971. Dostupné z: <https://www-sciencedirect-com.ezproxy.is.cuni.cz/science/article/pii/S0140197105000047>

THUEN, Frode, BREIVIK, Kyrre, WOLD, Bente a ULVESETER, Grethe. (2015). Growing Up with One or Both Parents: The Effects on Physical Health and Health-Related Behavior Through Adolescence and into Early Adulthood. *Journal of Divorce* [online]. **56**(6), s. 451-474 [cit. 2019-03-20]. DOI: 10.1080/10502556.2015.1058659. ISSN 10502556. Dostupné z: <https://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=664ef9e5-7bf6-4eaf-8674-3d15b00ebe35%40sdc-v-sessmgr03>

UHOLYEVA, Xenie. (2017). *Vztahy v rodině z dětské perspektivy*. Praha, Dizertační. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. 183 s. [online]. Vedoucí práce Simona Hoskovcová. [cit. 2019-2-02]. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&profile=eds>

UHOLYEVA, Xenie. (2015). ENMESHMENT A KOHEZE: KVALITA BLÍZKOSTI VE VZTAZÍCH. *Psychologie Pro Praxi*[online]. Karolinum Press, 2015, **50**(3/4), s. 25-37 [cit. 2019-02-12]. ISSN 18038670. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&profile=eds>

VOJTÍŠEK, Petr. (2012). *Výzkumné metody: Metody a techniky výzkumu a jejich aplikace v absolventských pracích vyšších odborných škol* [online]. Praha: Vyšší odborná škola sociálně právní v Praze, [cit. 2019-03-23]. 54 s. ISBN 978-80-905109-3-7. Dostupné z: http://skoly.praha.eu/files/=84121/Skripta+++V%C3%BDzkumn%C3%A9_metody.pdf

WHITTON, Sarah W., RHOADES, K. Galena, STANLEY, Scott M. a MARKMAN, Howard J. (2008). Effects of parental divorce on marital commitment and confidence. *Journal of Family Psychology* [online]. **22**(5), s. 789-793 [cit. 2019-02-27]. DOI: 10.1037/a0012800. ISSN 08933200. Dostupné z:

<https://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=0f4c8c12-ada4-4428-89f5-6e6b8756233d%40sessionmgr104>

ŽALOUĐÍKOVÁ, Iva. (2013). Změny v psychice a chování u dospívajících ve věku 11-15 let. *Duha* [online]. 27(1) [cit. 2018-11-27]. Dostupné z www: <https://duha.mzk.cz/clanky/zmeny-v-psychice-chovani-u-dospivajcich-ve-veku-11-15-let>.

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Tab. č. 1 – Příčiny rozvratu manželství v ČR	22
Tab. č. 2 – Přehled respondentů	37
Tab. č. 3 – Věkové složení studentů	39
Tab. č. 4 – Postoje k manželství, rozvodu, rozchodu – Gymnázia + ZŠ	53
Tab. č. 5 – Důvody k rozvodu/rozchodu (Gymnázia)	53
Tab. č. 6 – Důvody k rozvodu/rozchodu (ZŠ)	54
Tab. č. 7 – Porovnání kategorií Gymnázia + ZŠ	57
Tab. č. 8 – Porovnání kategorií – Dívky + Chlapci	58
Graf č. 1 – Sňatky a rozvody v letech 1950-2018	20
Graf č. 2 – Crude marriage and divorce rates	24
Graf č. 3 – Rozložení pohlaví	38
Graf č. 4 – Zastoupení ZŠ a gymnázií	38
Graf č. 5 – Vztah rodičů	39
Graf č. 6 – Vysvětlení dětem	50
Graf č. 7 – Zájem o sňatek	52
Graf č. 8 – Zkušenost s rozvodem/rozchodem	55
Graf č. 9 – Důsledky pro děti	56

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník – Manželství, rozvody a rozchody

Příloha č. 2: Hrubá míra sňatečnosti a rozvodovosti v porovnání s ostatními státy EU

Příloha č. 3 Interpretace dat z dotazníku

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník

Dotazník – Manželství, rozvody a rozchody

1) Jsem muž nebo žena? (Zakroužkuj svoji odpověď)

- a. Muž
- b. Žena

2) Jsem student/ka ? (Zakroužkuj svoji odpověď)

- a. Základní škola
- b. Gymnázium

3) Rodiče jsou? (Zakroužkuj svoji odpověď)

- a. Jsou manželé.
- b. Jsou partneři.
- c. Jsou rozvedeni.
- d. Jsou rozešli. (Nebyli manželé, rozešli se)

4) Je mi? (Zakroužkuj svoji odpověď)

- a. 14
- b. 15
- c. 16
- d. starší

5) Co mohou manželé společně dělat, aby jejich manželství bylo dlouhotrvající a šťastné? (Rozepiš se)

a) .....

.....

.....

b) .....

.....

.....

c) .....

.....

.....

d) .....

.....

.....

.....

e) .....

.....

.....

.....

f) .....

.....

.....

.....

g) .....

.....

.....

h) .....

.....

.....

6) Chci se v budoucnu vdát/ženit?

- a. Ano
- b. Ne

7) Jestliže odpověď na otázku č. 6 byla Ano, napiš alespoň 3 důvody, pro jaké by ses chtěl/a vdávat/ženit. (Rozepište se)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8) Jestliže odpověď na otázku číslo 6 byla Ne, napiš alespoň 3 důvody, pro které by ses nechtěl/a vdávat/ženit. (Rozepiš se)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9) Co znamená pojem rozvod? (Popiš vlastními slovy)

.....

.....

Rozvod	Rozchod

12) Zakroužkuj 3 důvody, které jsou podle tebe nejčastější důvody k rozvodu/rozchodu. V případě zvolení varianty jiné napiš, jaké další důvody to mohou být.

- a. Peníze
- b. Nevěra
- c. Nemilují se navzájem
- d. Alkohol
- e. Děti
- f. Rozdílnost povah, názorů, zájmů mezi manželi
- g. Domácí násilí
- h. Neshody v sexuální oblasti
- i. Hádky
- j. Jiné

.....

.....

.....

.....

13) Výše zvolené 3 odpovědi z otázky číslo 12. seřad' od té nejčastější příčiny po tu nejméně častou.

- 1)
- 2)
- 3)

14) Jaké důsledky mohou pro děti plynout z rozvodu/rozchodu rodičů? (Zakroužkuj); (Jestli zvolíš obě varianty, vyplň otázky č. 15 i 16)

- a. Pozitivní (mohou dítěti pomoci)
- b. Negativní (mohou dítěti ublížit)

15) Jestliže jsi v otázce číslo 14. zakroužkoval pozitivní důsledky, napiš alespoň 3, které pro dítě mohou z rozvodu/rozchodu rodičů plynout.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

16) Jestliže jsi v otázce číslo 14. zakroužkoval negativní (špatné) důsledky, napiš alespoň 3, které pro dítě mohou z rozvodu/rozchodu rodičů plynout.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

17) Jak může rozvod/rozchod ovlivnit chování dítěte? (Rozepiš se)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

18) Jak může probíhat komplikovaný rozvod/rozchod mezi rodiči? (Popiš vlastními slovy)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

19) Jak by mohl probíhat rozvod/rozchod mezi manželi/partnery, aby měl na dítě, co nejméně špatný vliv? (Rozepiš se)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....

**20) Zažil/a jsi ve svém okolí rozvod manželů nebo rozchod partnerů?
(Zakroužkuj, jestliže jsi se setkal/a s rozvodem i rozchodem, označ obě zvolené možnosti)**

- a. Ano, rozvod
- b. Ano, rozchod
- c. Ano, rozvod i rozchod
- d. Ne

21) Jestliže odpověď na otázku č. 20 byla Ano, popiš, jaký byl průběh tohoto rozvodu/rozchodu. (Rozepiš se)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

22) Jaký postoj podle tebe panuje v naší společnosti k manželství, rozvodu a rozchodu? (na škále od 1 do 5 zakroužkuj, jak souhlasíš s jednotlivými tvrzeními, kdy:

1 – rozhodně ano

- 2 – spíše ano
- 3 – nevím
- 4 – spíše ne
- 5 – rozhodně ne)

a. Manželství je jenom přežitek z dob minulých

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

b. Uzavírat manželství v dnešní době je cenově nákladné a nevyplácí se.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

c. Manželství je stvrzením lásky mezi dvěma lidmi, kteří se opravdu milují.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

d. Důvodem pro manželství je často narození dítěte.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

e. Uzavírat manželství nemá význam, stejně se lidé rozvedou.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

f. Rozvod je již v dnešní době běžná záležitost, jedná se o pouhou formalitu.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

g. Rozvést se 2x, 3x, 4x nevadí, dnes je to běžné.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

h. Žít ve svazku bez manželství je jednodušší, pokud budou problémy, rozejdeme se.

i. Rozvod rodičů nese většina dětí dobře.

j. **Rozchod** mezi partnery není trvalý, často se k sobě vrací.

k. **Rozchod** je jednodušší než rozvod.

l. Překonat rozvod je snazší než smrt blízké osoby.

m. **Rozchod** bolí partnery méně než rozvod manžele.

n. Děti rozumí, co se děje při rozvodu i **rozchodu** mezi rodiči, není nutné jim vysvětlovat, proč k tomu došlo.

Příloha č. 2: Hrubá míra sňatečnosti a rozvodovosti (srovnání s EU)

Hrubá míra sňatečnosti

Crude marriage rate, selected years, 1960-2017
(per 1 000 persons)

	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2014	2015	2016	2017
EU-28 (*)	:	7.9	6.8	6.3	5.2	4.4	4.2	4.3	4.4	:
Belgium	7.1	7.6	6.7	6.5	4.4	3.9	3.6	4.0	3.9	3.9
Bulgaria	8.8	8.6	7.9	6.9	4.3	3.3	3.4	3.9	3.8	4.0
Czechia	7.7	9.2	7.6	8.8	5.4	4.5	4.3	4.6	4.8	5.0
Denmark	7.8	7.4	5.2	6.1	7.2	5.6	5.0	5.1	5.4	5.5
Germany	9.5	7.4	6.3	6.5	5.1	4.7	4.8	4.9	5.0	4.9
Estonia	10.0	9.1	8.8	7.5	3.9	3.8	4.7	5.2	4.8	4.9
Ireland	5.5	7.0	6.4	5.1	5.0	4.5	4.7	4.7	4.8	4.6
Greece	7.0	7.7	6.5	5.8	4.5	5.1	4.9	5.0	4.6	4.7
Spain	7.8	7.3	5.9	5.7	5.4	3.6	3.4	3.6	3.7	3.7
France (*)	7.0	7.8	6.2	5.1	5.0	3.9	3.6	3.6	3.5	3.5
Croatia	8.9	8.5	7.2	5.8	4.9	5.0	4.6	4.7	4.9	4.9
Italy	7.7	7.3	5.7	5.6	5.0	3.7	3.1	3.2	3.4	3.2
Cyprus (*)	:	8.6	7.7	9.7	13.4	7.3	6.3	7.2	7.5	6.8
Latvia	11.0	10.2	9.8	8.9	3.9	4.4	6.3	6.9	6.6	6.8
Lithuania	10.1	9.5	9.2	9.8	4.8	6.0	7.6	7.6	7.4	7.5
Luxembourg	7.1	6.4	5.9	6.1	4.9	3.5	3.0	3.6	3.2	3.2
Hungary	8.9	9.3	7.5	6.4	4.7	3.6	3.9	4.7	5.3	5.2
Malta	6.0	7.9	8.8	7.1	6.7	6.3	6.6	6.7	6.7	6.3
Netherlands	7.7	9.5	6.4	6.5	5.5	4.5	3.9	3.8	3.8	3.8
Austria	8.3	7.1	6.2	5.9	4.9	4.5	4.4	5.1	5.1	5.1
Poland	8.2	8.6	8.6	6.7	5.5	6.0	5.0	5.0	5.1	5.1
Portugal	7.8	9.4	7.4	7.2	6.2	3.8	3.0	3.1	3.1	3.3
Romania	10.7	7.2	8.2	8.3	6.1	5.7	5.9	6.3	6.8	7.3
Slovenia	8.8	8.3	6.5	4.3	3.6	3.2	3.2	3.1	3.2	3.1
Slovakia	7.9	7.9	7.9	7.6	4.8	4.7	4.9	5.3	5.5	5.8
Finland	7.4	8.8	6.1	5.0	5.1	5.6	4.5	4.5	4.5	4.8
Sweden	6.7	5.4	4.5	4.7	4.5	5.3	5.5	5.3	5.4	5.2
United Kingdom	7.5	8.5	7.4	6.6	5.2	4.5	4.5	4.4	4.4	:
Iceland	7.5	7.8	5.7	4.5	6.3	4.9	:	:	:	:
Liechtenstein	5.7	5.9	7.1	5.6	7.2	5.0	:	:	:	:
Norway	6.6	7.6	5.4	5.2	5.0	4.8	4.6	4.5	4.5	4.4
Switzerland	7.8	7.6	5.7	6.9	5.5	5.5	5.1	5.0	5.0	4.8
Montenegro	:	:	:	:	:	5.9	5.7	6.2	5.1	5.3
North Macedonia	8.6	9.0	8.5	8.3	7.0	6.9	6.7	6.8	6.4	6.6
Albania	7.8	6.8	8.1	8.9	8.4	:	8.2	8.7	7.8	7.9
Serbia	:	:	:	:	5.7	4.9	5.1	5.2	5.1	5.1
Turkey	:	:	8.2	:	:	8.0	7.8	7.7	7.5	7.1
Bosnia and Herzegovina	10.1	9.3	8.5	6.7	5.6	5.1	:	:	:	:
Kosovo (*)	:	:	:	:	:	:	:	9.1	9	9.6

(*) up to 1990: excluding French overseas departments

(*) up to and including 2002: data refer to total marriages contracted in the country, including marriages between non-residents; from 2003 onwards: data refer to marriages in which at least one spouse was resident in the country, 1980: break in series.

(*) this designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSCR 1244/1999 and the ICJ Opinion on the Kosovo declaration of independence.

Source: Eurostat (online data code: demo_nind)

Hrubá míra rozvodovosti

Crude divorce rate, selected years, 1960-2017

(per 1 000 persons)

	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2014	2015	2016	2017
EU-28 (*) (*)	:	0.9	1.5	1.6	1.8	2.0	1.8	1.9	1.9	:
Belgium	0.5	0.7	1.5	2.0	2.6	2.7	2.2	2.2	2.1	2.0
Bulgaria	:	1.2	1.5	1.3	1.3	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5
Czechia	1.4	2.2	2.6	3.1	2.9	2.9	2.5	2.5	2.4	2.4
Denmark	1.5	1.9	2.7	2.7	2.7	2.6	3.4	2.9	3.0	2.6
Germany	1.0	1.3	1.8	1.9	2.4	2.3	2.1	2.0	2.0	1.9
Estonia	2.1	3.2	4.1	3.7	3.0	2.2	2.4	2.6	2.5	2.5
Ireland (*)	:	:	:	:	0.7	0.7	0.6	0.7	:	:
Greece	0.3	0.4	0.7	0.6	1.0	1.2	1.3	1.4	1.0	1.8
Spain (*)	:	:	:	0.6	0.9	2.2	2.2	2.1	2.1	2.1
France (*)	0.7	0.8	1.5	1.9	1.9	2.1	1.9	1.9	1.9	:
Croatia	1.2	1.2	1.2	1.1	1.0	1.2	1.4	1.4	1.7	1.5
Italy (*)	:	:	0.2	0.5	0.7	0.9	0.9	1.4	1.6	1.5
Cyprus	:	0.2	0.3	0.6	1.7	2.3	2.2	2.1	2.3	2.2
Latvia	2.4	4.6	5.0	4.0	2.6	2.4	3.1	2.6	3.1	3.1
Lithuania	0.9	2.2	3.2	3.4	3.1	3.2	3.3	3.2	3.1	3.0
Luxembourg	0.5	0.6	1.6	2.0	2.4	2.1	2.6	2.4	2.1	2.0
Hungary	1.7	2.2	2.6	2.4	2.3	2.4	2.0	2.1	2.0	1.9
Malta (*)	:	:	:	:	:	:	0.7	0.8	0.8	0.7
Netherlands	0.5	0.8	1.8	1.9	2.2	2.0	2.1	2.0	2.0	1.9
Austria	1.1	1.4	1.8	2.1	2.4	2.1	1.9	1.9	1.8	1.8
Poland	0.5	1.1	1.1	1.1	1.1	1.6	1.7	1.8	1.7	1.7
Portugal	0.1	0.1	0.6	0.9	1.9	2.6	2.1	2.3	2.2	2.1
Romania	2.0	0.4	1.5	1.4	1.4	1.6	1.4	1.6	1.5	1.6
Slovenia	1.0	1.1	1.2	0.9	1.1	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
Slovakia	0.6	0.8	1.3	1.7	1.7	2.2	1.9	1.8	1.7	1.8
Finland	0.8	1.3	2.0	2.6	2.7	2.5	2.5	2.5	2.5	2.4
Sweden	1.2	1.6	2.4	2.3	2.4	2.5	2.7	2.5	2.4	2.4
United Kingdom	:	1.0	2.6	2.7	2.6	2.1	1.9	1.7	1.8	:
Iceland	0.7	1.2	1.9	1.9	1.9	1.8	:	:	:	:
Liechtenstein	:	:	:	:	3.9	2.4	:	:	:	:
Norway	0.7	0.9	1.6	2.4	2.2	2.1	1.9	1.9	1.9	2.0
Switzerland	0.9	1.0	1.7	2.0	1.5	2.8	2.0	2.1	2.0	1.9
Montenegro	:	:	:	:	:	0.8	0.9	0.9	1.1	1.2
North Macedonia	0.7	0.3	0.5	0.4	0.7	0.8	1.1	1.0	1.0	1.0
Albania	0.5	0.8	0.8	0.8	0.7	:	1.5	1.3	1.9	1.6
Serbia	:	:	:	:	:	0.9	1.1	1.3	1.3	1.3
Turkey	:	:	:	:	:	1.6	1.7	1.7	1.6	1.6
Bosnia and Herzegovina	:	:	:	:	:	0.4	:	:	:	:
Kosovo (*)	:	:	:	:	:	:	:	0.7	0.6	0.6

(*) up to 1990: excluding French overseas departments.

(*) 2016: estimate based on 27 countries (Ireland not available)

(*) divorce was not possible by law in Italy until 1970, in Spain until 1981, in Ireland until 1995 and in Malta until 2011.

(*) this designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSCR 1244/1999 and the ICJ Opinion on the Kosovo declaration of independence.

Source: Eurostat (online data code: demo_ndivind)

Příloha č. 3: Interpretace dat z dotazníku

3) Vztah rodičů

Odpověď	Gymnázia			ZŠ			Gymnázia + ZŠ		
	Celkem	Dívky	Chlapci	Celkem	Dívky	Chlapci	Celkem	Celkem Dívky	Celkem Chlapci
Jsou manželé	83,7 %	84,8 %	81,3 %	76,2 %	71,4 %	81,0 %	80,2 %	79,6 %	81,1 %
Jsou rozvedeni	16,3 %	15,2 %	18,8 %	19,0 %	19,0 %	19,0 %	17,6 %	16,7 %	18,9 %
Jsou rozešli	0,0 %	0,0 %	0,0 %	4,8 %	9,5 %	0,0 %	2,2 %	3,7 %	0,0 %

Vlastní zdroj, 2019

6) Zájem o sňatek

Škola*		Pohlaví		Celkem	
		Muž	Žena		
Základní škola	ano	Počet (N)	16	17	33
		Pohlaví (%)	76,20%	81,00%	78,60%
	ne	Počet (N)	5	4	9
		Pohlaví (%)	23,80%	19,00%	21,40%
	Celkem	Počet (N)	21	21	42
		Pohlaví (%)	100,00%	100,00%	100,00%
Gymnázia	ano	Počet (N)	13	23	36
		Pohlaví (%)	86,70%	69,70%	75,00%
	ne	Počet (N)	2	8	10
		Pohlaví (%)	13,30%	24,20%	20,80%
	nevím	Počet (N)	0	2	2
		Pohlaví (%)	0,00%	6,10%	4,20%
Celkem	Počet (N)	15	33	48	
	Pohlaví (%)	100,00%	100,00%	100,00%	
Celkem	ano	Počet (N)	29	40	69
		Pohlaví (%)	80,60%	74,10%	76,70%
	ne	Počet (N)	7	12	19
		Pohlaví (%)	19,40%	22,20%	21,10%
	nevím	Počet (N)	0	2	2
		Pohlaví (%)	0,00%	3,70%	2,20%
Celkem	Počet (N)	36	54	90	
	Pohlaví (%)	100,00%	100,00%	100,00%	

Zdroj: SPSS, 2019

Závislost vztahu rodičů a rozhodnutí pro sňatek*

Přehledová tabulka dle navštěvované školy

Škola*			Sňatek			Celkem
			Ano	Ne	Nevím	
Základní škola	vztah rodičů	manželé	26	6		32
		rozvedení	6	2		8
		rozešli	1	1		2
	Celkem		33	9		42
Gymnázium	vztah rodičů	manželé	30	9	2	41
		rozvedení	6	1	0	7
	Celkem		36	10	2	48
Celkem	vztah rodičů	manželé	56	15	2	73
		rozvedení	12	3	0	15
		rozešli	1	1	0	2
	Celkem		69	19	2	90

*odpověď 'jsou partneři, se v dotaznících nevyskytla

Zdroj: SPSS, 2019

Tabulka pro výpočty uvedené níže

		Sňatek			Celkem
		Ano	ne	nevím	
vztah rodičů	manželé	56	15	2	73
	rozvedení	12	3	0	15
	rozešli	1	1	0	2
Celkem		69	19	2	90

Zdroj: SPSS, 2019

Chi-Square Tests			
	Hodnota	Df (stupně volnosti)	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	1.483 ^a	4	.830
Likelihood Ratio	1.660	4	.798
Linear-by-Linear Association	.005	1	.946
N of Valid Cases	90		

a. 6 buněk (66,7%) mělo očekávaný počet méně než 5. Minimální očekávaný počet je 0,04.

Zdroj: SPSS, 2019

Symmetric Measures

		Hodnota	Approximate Significance
Nominal by Nominal (Nominální)	Phi	.128	.830
	Cramer's V	.091	.830
N (počet platných případů)		90	

Zdroj: SPSS, 2019

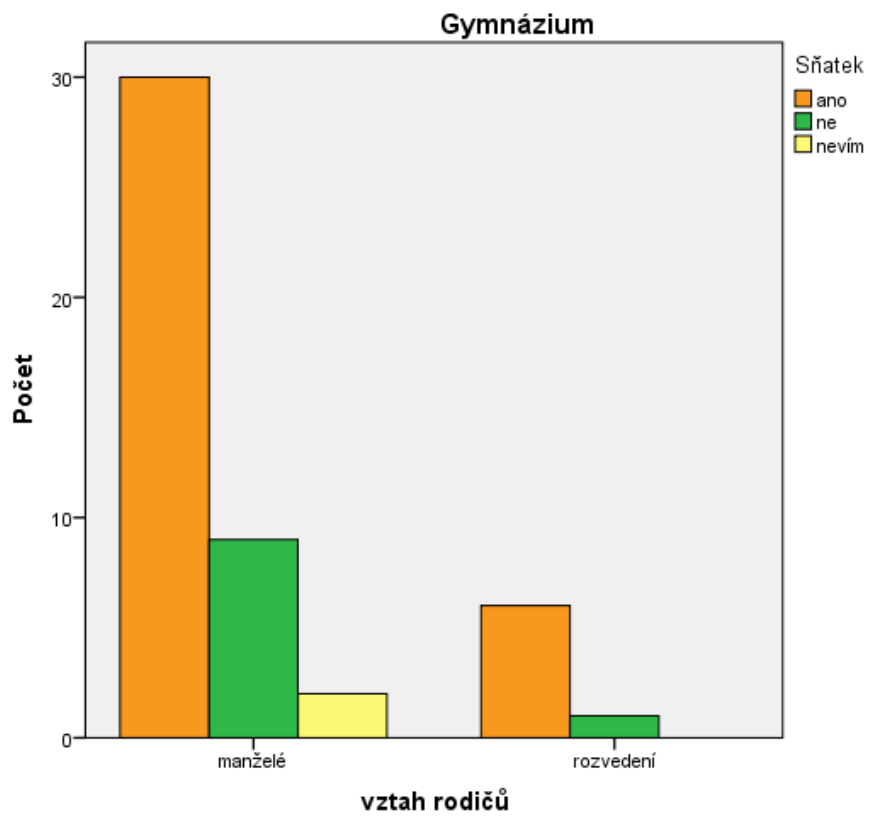
Directional Measures

			Hodnota	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T	Approximate Significance
Nominal by Nominal (Nominální)	Lambda	Symmetric	.000	.000	. ^b	. ^b
		vztah rodičů závislost	.000	.000	. ^b	. ^b
	Goodman and Kruskal tau	Sňatek závislost	.000	.000	. ^b	. ^b
		vztah rodičů závislost	.006	.004		.905 ^c
		Sňatek závislost	.010	.024		.766 ^c

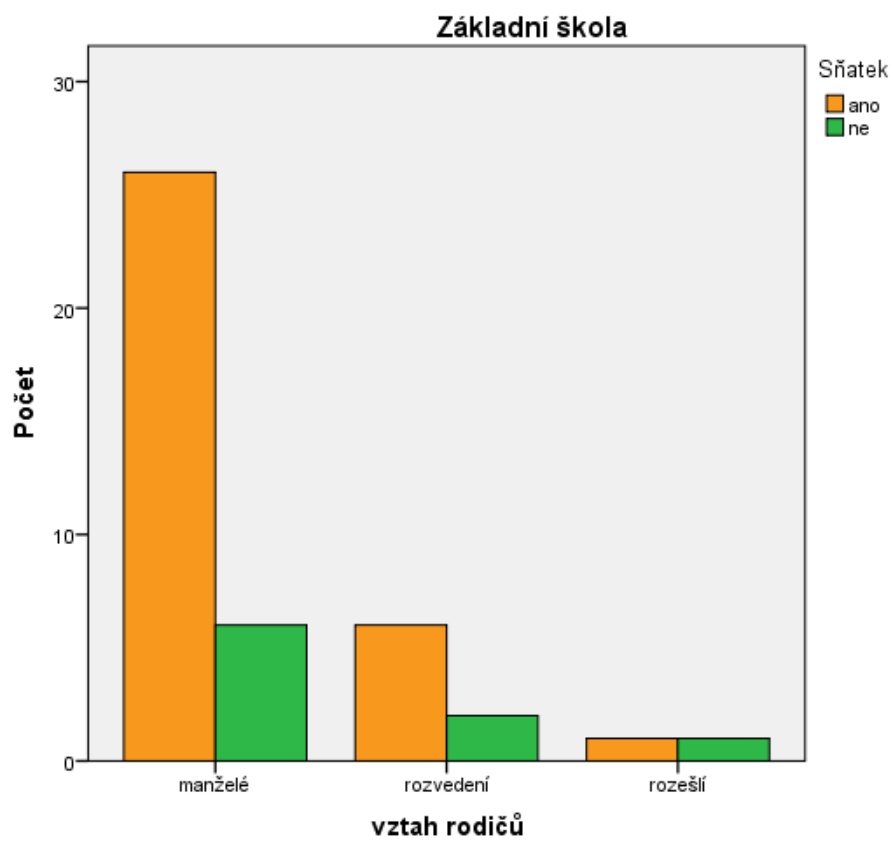
- a. Nepředpokládá se nulová hypotéza
- b. Nelze vypočítat, protože asymptotická standardní chyba se rovná nule.
- c. založeno na chi-square aproximaci

*Závislost mezi vztahem rodičů a pohledem dětí na budoucí sňatek není možné prokázat (Využití Cramerova testu i jiných)

Zdroj: SPSS, 2019

Zdroj: SPSS, 2019

Zdroj: SPSS, 2019

12)

Školy	Počet	Peníze	Nevěra	Nemiluji	Závislosti	Děti	Rozdílnost	Násilí	Neshody	Hádky	Jiné
		Celkem (N)	18	76	52	38	15	30	33	7	42
ZŠ	Chlapci	5	19	13	9	1	8	8	4	10	1
	Dívky	4	20	11	11	5	5	10	1	13	0
	Celkem (N)	9	39	24	20	6	13	18	5	23	1
Gymnázia	Chlapci	3	13	13	7	1	4	5	2	7	1
	Dívky	6	24	15	11	8	13	10	0	12	0
	Celkem (N)	9	37	28	18	9	17	15	2	19	1

Vlastní zdroj, 2019

14)

Odpověď	Gymnázia			ZŠ			Gymnázia + ZŠ		
	Celkem	Dívky	Chlapci	Celkem	Dívky	Chlapci	Celkem	Celkem Dívky	Celkem Chlapci
Pozitivní	0,0 %	0,0 %	0,0 %	4,8 %	4,8 %	4,8 %	2,2 %	1,9 %	2,7 %
Negativní	32,7 %	24,2 %	50,0 %	66,7 %	57,1 %	76,2 %	48,4 %	37,0 %	64,9 %
Obě	67,3 %	75,8 %	50,0 %	28,6 %	38,1 %	19,0 %	49,5 %	61,1 %	32,4 %

*Vlastní zdroj, 2019***22) Postojový dotazník**

Postoj k manželství, rozvodu a rozchodu - Chlapci

Tvrzení	Chlapci – Gymnázia			Chlapci – ZŠ		
	N	Průměr	SD	N	Průměr	SD
Manželství – přežitek z minulosti	16	4.25	.78	21	3.57	1.25
Cenová nákladnost manželství	16	4.13	1.09	20	3.65	.93
Manželství jako stvrzení lásky	16	1.75	1.00	21	1.57	.68
Dítě jako důvod k manželství	16	2.75	.93	21	2.43	1.03
Význam uzavření manželství	16	4.31	.70	20	3.95	1.10
Rozvod jako formalita	16	3.00	1.21	21	2.67	.97
Četnost rozvodu za život	15	3.87	1.41	21	3.81	1.17
Rozchod jako řešení	16	3.25	1.00	21	2.71	1.27
Děti a rozvod	16	3.56	1.32	21	4.33	.86
Trvalost rozchodu	15	3.00	.76	21	2.86	1.01
Rozchod vs. Rozvod	16	1.88	1.03	21	1.52	.93
Rozvod a smrt	16	2.06	1.12	21	2.62	1.50
Bolest z rozchodu	16	3.19	.83	21	2.81	1.33
Vysvětlení dětem	16	2.25	1.30	21	2.10	.83

Vlastní zdroj, 2019

Postoj k manželství, rozvodu a rozchodu - dívky

Tvrzení	Dívky – Gymnázia			Dívky – ZŠ		
	N	Průměr	SD	N	Průměr	SD
Manželství – přežitek z minulosti	32	3.97	1.06	21	4,14	.91
Cenová nákladnost manželství	33	3.82	1.21	21	3.71	1.31
Manželství jako stvrzení lásky	33	1.91	1.33	21	1.38	.92
Dítě jako důvod k manželství	33	2.48	1.03	21	2.76	1.14
Význam uzavření manželství	32	3.94	1.29	21	4.19	.93
Rozvod jako formalita	32	2.72	1.28	21	3.10	1.18
Četnost rozvodu za život	32	3.84	1.20	21	3.71	1.19
Rozchod jako řešení	33	2.79	1.19	21	2.81	1.33
Děti a rozvod	33	3.91	.95	21	4.05	1.07
Trvalost rozchodu	33	3.06	.79	21	2.90	.89
Rozchod vs. Rozvod	33	1.82	1.01	21	2.05	1.20
Rozvod a smrt	30	2.73	1.14	21	2.48	1.03
Bolest z rozchodu	33	3.33	1.08	21	3.71	1.06
Vysvětlení dětem	33	1.97	1.26	21	1.76	1.09

Vlastní zdroj, 2019

Postoj k manželství, rozvodu, rozchodu (celkem)

Tvrzení	Celkem (ZŠ+GYMNÁZIA)		
	N	Průměr	SD
Manželství – přežitek z minulosti	90	3.97	1.04
Cenová nákladnost manželství	90	3.81	1.15
Manželství jako stvrzení lásky	91	1.68	1.06
Dítě jako důvod k manželství	91	2.58	1.03
Význam uzavření manželství	89	4.07	1.07
Rozvod jako formalita	90	2.84	1.17
Četnost rozvodu za život	89	3.81	1.21
Rozchod jako řešení	91	2.86	1.21
Děti a rozvod	91	3.98	1.04
Trvalost rozchodu	90	2.97	.85
Rozchod vs. Rozvod	91	1.81	1.04
Rozvod a smrt	88	2.52	1.21
Bolest z rozchodu	91	3.27	1.13
Vysvětlení dětem	91	2.00	1.14

Vlastní zdroj, 2019

Tabulka: Průměrné odpovědi žáků

Tvrzení	DÍVKY		CHLAPCI		Průměrné odpovědi ZŠ	Průměrné odpovědi Gymnázia	Průměrné odpovědi		
	ZŠ	Gymnázia	ZŠ	Gymnázia			Dívky	Chlapci	ZŠ + Gymnázia
Manželství – přežitek z minulosti	4,1	4,0	3,6	4,3	3,9	4,1	4,0	3,9	4,0
Cenová nákladnost manželství	3,7	3,8	3,7	4,1	3,7	3,9	3,8	3,9	3,8
Manželství jako stvrzení lásky	1,4	1,9	1,6	1,8	1,5	1,9	1,7	1,7	1,7
Dítě jako důvod k manželství	2,8	2,5	2,4	2,8	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6
Význam uzavření manželství	4,2	3,9	4,0	4,3	4,1	4,1	4,0	4,1	4,1
Rozvod jako formalita	3,1	2,7	2,7	3,0	2,9	2,8	2,9	2,8	2,8
Četnost rozvodu za život	3,7	3,8	3,8	3,9	3,8	3,9	3,8	3,8	3,8
Rozchod jako řešení	2,8	2,8	2,7	3,3	2,8	2,9	2,8	2,9	2,9
Děti a rozvod	4,0	3,9	4,3	3,6	4,2	3,8	4,0	4,0	4,0
Trvalost rozchodu	3,0	3,1	2,9	3,0	2,9	3,0	3	2,9	3,0
Rozchod vs. Rozvod	2,1	1,8	1,5	1,9	1,8	1,8	1,9	1,7	1,8
Rozvod a smrt	2,5	2,7	2,6	2,1	2,6	2,5	2,6	2,4	2,5
Bolest z rozchodu	3,7	3,3	2,8	3,2	3,3	3,3	3,5	3,0	3,3
Vysvětlení dětem	1,8	2,0	2,1	2,25	1,9	2,1	1,9	2,2	2

Vlastní zdroj, 2019

Celkový přehled kategorií v dotazníku

Kategorie	Gymnázia			ZŠ			Celkem (ZŠ + Gymnázia)		
	Celkem	Dívky	Chlapci	Celkem	Dívky	Chlapci	Celkem	Celkem Dívky	Celkem Chlapci
Negativní chování	40,8 %	48,5 %	25,0 %	33,3 %	47,6 %	19,0 %	37,4 %	48,1 %	21,6 %
Vztahová hygiena	75,5 %	81,8 %	62,5 %	78,6 %	100,0 %	57,1 %	76,9 %	88,9 %	59,5 %
Vztahová stabilita	75,5 %	78,8 %	68,8 %	81,0 %	85,7 %	76,2 %	78,0 %	81,5 %	73,0 %
Volný čas	79,6 %	84,8 %	68,8 %	66,7 %	66,7 %	66,7 %	73,6 %	77,8 %	67,6 %
Partnerská pozornost	26,5 %	12,1 %	56,3 %	28,6 %	19,0 %	38,1 %	27,5 %	14,8 %	45,9 %
Porozumění	18,4 %	21,2 %	12,5 %	11,9 %	14,3 %	9,5 %	15,4 %	18,5 %	10,8 %
Vztahová predispozice	53,1 %	60,6 %	37,5 %	28,6 %	23,8 %	33,3 %	41,8 %	46,3 %	35,1 %
Pocit lásky	67,3 %	69,7 %	62,5 %	69,0 %	66,7 %	71,4 %	68,1 %	68,5 %	67,6 %
Radostná událost	12,2 %	15,2 %	6,3 %	9,5 %	14,3 %	4,8 %	11,0 %	14,8 %	5,4 %
Nevýznamnost sňatku	2,0 %	3,0 %	0,0 %	4,8 %	9,5 %	0,0 %	3,3 %	5,6 %	0,0 %
Obavy z budoucnosti	30,6 %	36,4 %	18,8 %	40,5 %	47,6 %	33,3 %	35,2 %	40,7 %	27,0 %
Finance	30,6 %	30,3 %	31,3 %	28,6 %	28,6 %	28,6 %	29,7 %	29,6 %	29,7 %
Materiální zajištění	4,1 %	6,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	2,2 %	3,7 %	0,0 %
Náležitosti rozluky vztahu	85,7 %	90,9 %	75,0 %	78,6 %	85,7 %	71,4 %	82,4 %	88,9 %	73,0 %
Důvody k rozvodu/rozchodu	18,4 %	18,2 %	18,8 %	19,0 %	23,8 %	14,3 %	18,7 %	20,4 %	16,2 %
Důsledky rozvodu/rozchodu	89,8 %	90,9 %	87,5 %	73,8 %	81,0 %	66,7 %	82,4 %	87,0 %	75,7 %
Průběh rozvodu/rozchodu	79,6 %	84,8 %	68,8 %	64,3 %	71,4 %	57,1 %	72,5 %	79,6 %	62,2 %
Rozvodové/rozchodové jednání	55,1 %	69,7 %	25,0 %	42,9 %	38,1 %	47,6 %	49,5 %	57,4 %	37,8 %
Formální podmínky vztahu	4,1 %	6,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	2,2 %	3,7 %	0,0 %
Životní změny	91,8 %	93,9 %	87,5 %	81,0 %	90,5 %	71,4 %	86,8 %	92,6 %	78,4 %
Sociální proměny	4,1 %	3,0 %	6,3 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	2,2 %	1,9 %	2,7 %
Digitalizace společnosti	2,0 %	0,0 %	6,3 %	2,4 %	0,0 %	4,8 %	2,2 %	0,0 %	5,4 %
Vymezení vztahu	32,7 %	33,3 %	31,3 %	35,7 %	47,6 %	23,8 %	34,1 %	38,9 %	27,0 %
Role věku	20,4 %	18,2 %	25,0 %	11,9 %	4,8 %	19,0 %	16,5 %	13,0 %	21,6 %
Význam času	16,3 %	18,2 %	12,5 %	16,7 %	14,3 %	19,0 %	16,5 %	16,7 %	16,2 %
Shodné znaky	8,2 %	6,1 %	12,5 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	4,4 %	3,7 %	5,4 %

Vlastní zdroj, 2019

Kategorie	Gymnázia			ZŠ			Celkem (ZŠ + Gymnázia)		
	Celkem	Dívky	Chlapci	Celkem	Dívky	Chlapci	Celkem	Celkem Dívky	Celkem Chlapci
Děti	6,1 %	6,1 %	6,3 %	19,0 %	19,0 %	19,0 %	12,1 %	11,1 %	13,5 %
Rizikové chování dětí	8,2 %	6,1 %	12,5 %	19,0 %	19,0 %	19,0 %	13,2 %	11,1 %	16,2 %
Vnější projev	53,1 %	57,6 %	43,8 %	64,3 %	52,4 %	76,2 %	58,2 %	55,6 %	62,2 %
Vnitřní prožívání	77,6 %	72,7 %	87,5 %	61,9 %	57,1 %	66,7 %	70,3 %	66,7 %	75,7 %
Vztah dítě - rodič	83,7 %	93,9 %	62,5 %	83,3 %	85,7 %	81,0 %	83,5 %	90,7 %	73,0 %
Vztahy v rodině	6,1 %	9,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	3,3 %	5,6 %	0,0 %
Vrstevníci	20,4 %	12,1 %	37,5 %	21,4 %	19,0 %	23,8 %	20,9 %	14,8 %	29,7 %
Vysvětlení	26,5 %	30,3 %	18,8 %	23,8 %	23,8 %	23,8 %	25,3 %	27,8 %	21,6 %
Záměna pojmu	4,1 %	3,0 %	6,3 %	4,8 %	4,8 %	4,8 %	4,4 %	3,7 %	5,4 %
Odkaz	4,1 %	3,0 %	6,3 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	2,2 %	1,9 %	2,7 %
Nelze	2,0 %	0,0 %	6,3 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	1,1 %	0,0 %	2,7 %
Nepatřičnost otázky	6,1 %	0,0 %	18,8 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	3,3 %	0,0 %	8,1 %
Nevím	6,1 %	3,0 %	12,5 %	7,1 %	4,8 %	9,5 %	6,6 %	3,7 %	10,8 %
Nevyplněno	38,8 %	36,4 %	43,8 %	38,1 %	28,6 %	47,6 %	38,5 %	33,3 %	45,9 %
Neinformovanost	4,1 %	6,1 %	0,0 %	2,4 %	0,0 %	4,8 %	3,3 %	3,7 %	2,7 %

Vlastní zdroj, 2019